

మాలతీ మాధవము

మహాకవి భవభూతి విరచిత సంస్కృతమునుండి

కైలాసవాసీ
జనమంచి వేంకటరావు
ఆంధ్రీకరించినది

జనమంచివారు
రాజమహేంద్రవరము

౧౯౩౬

ఒక రూపాయ పావలా.

మా ల తీ మా ధ వ ము

మహాశివ భవభూతి విరచిత సంస్కృతమునుండి

కైలాసవాసి

జనమంచి వేంకటరామయ్య

అంధ్రేశరించివది,

ప్రకాశము

జనమంచివారు

రాజమహేంద్రవరము

*Prescribed as a Text for the B. A. degree Examination of the
Andhra University 1936—38 Vide Ft. St. George
Gazettee Part I-B dated 24-12-1935 Page 734.*

ద్వితీయ ముద్రాణము

౧౯౩౬

వెల

బి.క. రూపాయ

సర్వస్వామ్యములు

ప్రకాశకులవి

ఈ నాటకమందు వచ్చు పాత్రములు.

పురుషులు.

మాధవుడు:—విదర్భరాజు మంత్రియైన దేవరాతుని పుత్రుడు.

మాలతికి: బ్రయుడు—కథానాయకుడు.

మకరందుడు:—మాధవునికి బాలమిత్రుడును సహచరుడును; మదయంతికకు బ్రయుడు.

కలహంసుడు:—మాధవుని సేవకుడు, మందారికకు బ్రయుడు.

అఘోరఘంటుడు:—ఒక కాపాలికుడు.

స్త్రీలు.

మాలతి:—పద్మావతీశ్వరుని మంత్రియైన భారీవసువు కూతురు.

మాధవునకు వల్లభురాలు. కథానాయిక.

మదయంతిక:—మకరందునికి బ్రయురాలు—పద్మావతీశ్వరుని వేడుకచెలికాడైన సందనుని చెల్లెలు.

లవంగిక:—మాలతికి నాదికూతురు.

కామండకి:—వృద్ధశాఢ్యయోగిని.

బుద్ధరక్షిత

అవలోకిత కామండకియొక్క శిష్యురొందుగ్గి.

సోదామిని

కపాలకుండల:—అఘోరఘంటుని శిష్యురాలు.

మందారిక:—కలహంసుడు దుంచుకొన్న విహారదాసి.

వీరుగాక పురుషుడు, పతీహారి మొదలయినవారు.

ప్రీతి క

—(0)—

మాలతీమాధవమును నీ ప్రకరణ మిప్పటి కించుమించుగాఁ బండ్రిండువందల యేండ్లకిందట సంస్కృతభాషలో భవభూతియను మహాకవిచే విరచింపఁబడినది. ఈ కవి జన్మభూమి దక్షిణాపథము (Deccan) సందలి పద్మపురము. ఇతఁడు శాశ్వతన గోతుఁడైన యుదుంబర బ్రాహ్మణుఁడు; శుక్లయజుర్వేది; యితనితాత భట్టగోపాలుఁడు; తండ్రి నీలకంఠుఁడు; లేల్లి జతుకర్క; జ్ఞానవిధ్యాచార్యు లీతని గురువు. ఈతనికిఁ గవితాప్రావీణ్యమునుబట్టి శ్రీకంఠుఁడని బిరుదనామమే కాక తర్కవ్యాకరణమీమాంసా శాస్త్రములయందలి సర్వంకవవైదుష్యమునుబట్టి పదవాక్యప్రమాణజ్ఞుఁడని ప్రఖ్యాతియుఁ గలిగెను. ప్రస్తావనమందలి యేడవపద్యమునుబట్టియు, నాధారణముగానే తత్కవికృతము లని పండితులచేఁ జదువఁబడు “హతాదాకృష్టానాం కతిపయపదానాంచయితా &c., నాస్మాకంశివితాసకాపికలకాద్యా లంక్రియాసత్క్రియా &c., నానీయం తేమధునిమఘపాఃపారిహితఃప్ర సూనైః &c.,” ఇత్యాది శ్లోకములనుబట్టియు నీ మహాకవి స్వాత్కర్షము కలవాఁడని స్ఫురించుచున్నది.

ఈ కవికి జన్మభూమియని పైఁ జెప్పఁబడిన పద్మపుర మిప్పుడు ‘విరారు’ లేక ‘బీడరు’ అని వ్యవహరింపఁబడెడు విదర్భదేశములో నిదై యుండవలెను. అందుకు నిదర్భనముగా నీ కవి యిందలి నవమాంకములోను ఉత్తర రామచరిత్ర మధ్యమాంకములోను జూపిన తత్పరిసరగిరిసరిదర గ్యాదివిషయకమైన ప్రకృతివర్ణనాసామర్థ్య మనన్య సామాన్యముగా నున్నది. అట్టిసామర్థ్య మెంతటిమహాకవులకైనను వస్తువులలోఁదిప్రత్యక్షపరిచయమువలనఁ గలుగవలసినదేకాని కేవల కల్పనైక సాధ్యము కానేరదు.

ఇంతవఱకు కవియొక్క కులగోత్రాదులను తెలిసికొనుట కతడు రచించిన నాటకములును వానిపొస్తావనలును సాధారణము లయినవి. కాని ఇతనికాలమును నిర్ణయించుటకు సాధనాంతరము లపేక్షణీయములై యున్నవి. భోజరాజున కవ్యనిహితముగా వెనుకఁ బరిపాలించిన ముంజరాజుకాలములో అనగా క్రీ. శ. పదునొకండవ శతాబ్దములోఁ దదాస్థానకవియగు భనికునిచే రచింపఁబడిన దేశరూపకమనునాటకలక్షణగ్రంథమందు మాలతీమాధవాదులలోని శ్లోకములుదాహరింపఁబడుటచే భవభూతి పదునొకండవ శతాబ్దమునకుఁ బూర్వకుండని స్పష్టమగుచున్నది. ఇంక పి శతాబ్దమున కెంతవూర్వకుడో యనునంశము విచారింపవలసియున్నది. అందున కాధారము లేకపోలేదు. భవభూతి, క్రీ. శ. ౭౨౦ సంవత్సరమునకు ముందో వెనుకనో పాంచాల (Kanauj) దేశమును బరిపాలించిన యశోవర్మయొక్క యాస్థానకవిగా నుండినట్లు కాశ్మీరు దేశ చరిత్రమువల్లఁ దెలియుచున్నది. కాబట్టి యితఁడు క్రీ. శ. ఎనిమిదవ శతాబ్దముం దుండుట సిద్ధాంతము. ఈ కవికాల మదియే యనుటకు ఈ నాటకమే గొంతవఱకు సాక్ష్య మిచ్చుచున్నది. ఇందు రాణివాసపుస్త్రీలు మహమ్మదీయుల ధూర్తవ్యాపారములవలని భయమునుగాని నిర్బంధమునుగాని యెఱుంగనివారై తమ యిచ్చవచ్చినచోటుల సైవ్రముగా వివరించు వాడుకగలవారుగాఁ జెప్పఁబడినారు. ఆకాలము మహమ్మదీయుల దండయాత్రలతోను హిందువుల పరాభవములతోను నిండిపోయిన 10-11 శతాబ్దములకంటఁ బూర్వకాలమే కాకపోయినయెడల భవభూతి యంతఃపురకాంతల కింత స్వాతంత్ర్యమునే యిచ్చియుండఁడు. ఇందు సూచింపఁబడిన యాచారవ్యవహారములుగూడ విదేశీయ సంపర్కమును బొరయ్యునవిగా నున్నవి. మఱియు జౌద్ధపరివాజికలచేత సంతఃపురస్త్రీలకు సంగీతాదికళలు నేర్పించువాడుకయు కాపాలక

మతస్థులు శక్తికి సరబలులు సమర్పించు నాచారమును యోగాభ్యాస శివలింగపూజా పాశ్చాత్యమును ఇవీయన్నియుఁ బూర్వోక్తకాలలక్షణములుగానే యెన్నఁదగియున్నవి.

కావ్యము

పూర్వము విదర్భరాజు మంత్రీ దేవరాతుఁడును పద్మావతీశ్వరుని మంత్రీ భూరివశువును కామంకి యుజ్జ్వలయోగినియు నొకే గురువునొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుచున్న కాలమందుఁ బూర్వోక్తమంతుఁగి లిరువురును చేతఁ జేయినచోని “మనమవశ్యము వియ్యమందవలయును” అని కామంకియుఁ దచ్చిష్యురాలు సౌదామినియుఁ జూచుచుండఁగాఁ బ్రమాణము చేసికొనిరి. ఆ వెనుకఁ గొన్నాళ్ళకు దేవరాతుఁడు కుండినపురము (కొండవీటి) నుండి పద్మావతీ పురమునకు నీతిశాస్త్రమును వివిచించుకొనఁ దనకఁచుమారుని మాధవునిఁ దద్బాలమిత్తుఁడైన మకరిందునితోఁగూడఁ బంపెను. ఆ కాలమందు మాలతి

ఉ. చూరులయెత్తు మేకపయి • సోరఁగండి నసించియుండి యా

చేరుచు నాచూర్ణమునఁ • జటికిమాటికిఁ బోవువాని సా

కారిశఁ బొల్పు కామరతి • కై వడి మాధవుఁ జూచిచూచి తా

గోరిక లూరఁ దాపమునఁ • గుండి కృశింపఁగఁ జేయు నంగముల్.

అన్నట్లుగా నుండి యబునుపోకకై యాతని యాకృతి లిఖించి చిత్రపుత్తును దన పీయనఖయైన లవంగిక కిచ్చెను. అదియును మాధవానుచుఁడైన కలహంసుని పీయురాలగు మందారికచేతి కిచ్చెను. ఆ మందారికయు నా చిత్రీవటమును దనపీయుఁడు దొంగిలిపోఁగాఁ దిరుగఁ దెచ్చుకొందునని బైలుదేటి వచ్చి కామోద్యాసముతో నొక్కదిక్కున మాధవుని జూచెను. అప్పు డతఁడు నాటియుదయమే యందలి

కామాలయమునొద్ద నభజన సమేతురాలయి కామోత్సవమును నిర్వ
ర్తించుటకై వచ్చియుండిన మాలతినిం జూచి మనమదృష్టవాఁ డగుట
చేతఁ, దా నొకచెట్టనీడను నడుమనడుమను బొగడదండఁ గ్రుచ్చు
చున్న ట్లుండి మాలతినిం జూచుటయుఁ దన్ను మాలతి నూచుటయుఁ
దాఁ గూర్చినమాలికను మాలతి కింపుగా నుండునని లవంగిక వచ్చి
తెన్నడిగి పుచ్చుకొని చనుటయు మొదలుగాఁగల యచ్చటి ముచ్చట
లన్నియుఁ బూనగొచ్చినవడుపునఁ గలహంసమకరందులతో నచ్చిక
మచ్చికగాఁ జెప్పుచుఁ బొద్దు పుచ్చుచుండెను. ఈసమయమున మందా
రిక వారిం జూచి నమస్కరించి 'నాచితోపటమునిమ్మ'ని కలహంసు
నడుగఁగా వాఁడును "ఇదిగోఁ బుచ్చుకొమ్మ"ని యామెచేతి కంతకు
ముందే మకరిందప్రేరణమున మాధవుఁడు లిఖించిన మాలతీహాసము
నిచ్చెను. మందారియుఁ "శోపటముగోఁబాటు దానిభావమును
గూడఁ గ్రహించి వీడ్కొని యా వస్తువును లవంగికచేతి కిచ్చెను. అం
తట లవంగిక యీ చితోపటమును ఆ వకుళమాలికను మాలతి కిచ్చి
యింక మాధవానురాగము విషయమున సంశయింపఁ బనిలేదని
యామెతోఁ జెప్పెను. మాలతి యా రెంటినిఁ బొగింపదముగా ధరిం
చెను. కాని రాజనిర్బంధముచేఁ దండి, తన్ను రాజుగారి వేడుకచెలి
కాఁడగునందను కిచ్చి పెండ్లిచేయుట కియ్యకొన్నాఁడని వినియున్న
దగుటచే నామెకు లవంగిక చూపిన యనురాగచిహ్నములవలనను
చెప్పిన యాశ్వాసవచనములవల్లను నూటల గలుగుటకమారుగా
నారటమే యొక్కన కాఁకొచ్చెను. తనతండ్రికి నిజముగా నట్టియ్యదే
శము లేదనియు, నతఁడు రాజుగారి ముఖప్రీతికొఱ కట్లు నమ్మతించె
ననియు, దన్నుఁ గాదని స్వతంత్రించి తనకూతురు రహస్యముగా
మాధవుని వివాహమాడినఁ దన కేనిందయు లేకుండును గావున నట్టి
సంధానము చేయుమని తన స్నేహితురాలగు కామందకితోఁ జెప్పి

యుండెననియు, మాలతికిఁ దెలియనే తెలియదు. ఈస్థితిలో నుండఁగా నామెయొద్దకుఁ గామందకి వచ్చి తన వాక్పాతుర్యముచే మాలతికిఁ దంద్రీయెడల ననూయయు, మాధవునియందనురాగమును, నందనుని యందరుచియు, దనయెడలఁ బరమవిశ్వాసమును వృద్ధిచేసెను.

ఇట్లు మాలతినిఁదనకు వశపర్తినిఁగా దిద్దుకొని కామందకి యొక్కఁడఁ డామెను లవంగికాసహితముగాఁ బూలుగోయించు నెవమునఁ గునుమాకరోద్వానమునకుఁ దీసికొని వచ్చెను. మాధవుఁడును అంతకుముందే యామె ప్రేరేపణముచే నక్కడ నొక్కఁడఁ బొడొంట నిగూఢముగా వసించియుండెను. గానఁ గొంత పరస్పరానురాగపీకలన మైనతరువాత వారిరువురును నొంకొరులం జూచుకోఁగలిగిరి.

‘నేడు మకరందునిఁ బ్రత్యక్షముగాఁ జూతువుగాని రమ్మ’ని బుద్ధిగ్రాసిత తన్నుఁ బురికొల్పఁగా మంచిదని యామెను పెంటఁబెట్టుకొని మదయంతిక పైఁజెప్పిన తోటలోనికి వచ్చుచుండఁగాఁ ద్రోవలోఁ బెన్దవులి యొకటి యామెను బట్టుకొనెను. అప్పుడక్కడకే వయనమై వచ్చుచున్న మకరందుఁ డా వ్యాఘ్రమును సంహరించి మదయంతికను గాపాడెడిగాని పులిగొట్టిన ముమ్మరపుడెల్లలకు సామ్మసిలైనను, చేరువ నున్న మాధవుఁ డీ వృత్తాంతమును విని మితుగ్గినియవస్థను గని తాను గూడ మూర్ఛఁ పించెను. అంతట వారిరువురును గ్రమముగా మదయంతికామాలతులు గావించిన యుపచారములచేఁ దెలివి నొండఁగా మాధవుఁడు కామందకియువదేశము ననుసరించి తన హృదయమును జీవితమును మాలతికిఁ గృతజ్ఞతాపూర్వకమైన పారితోషికముగా నొసంగెను. ఆ క్షణమునందు నగరమునుండి యొకపురుషుఁడు వచ్చి రాజగారు స్వయముగానే మాలతిని నందనున కనుగ్రహించినారన్న నంతోషవార్తను మదయంతికతోఁ జెప్పి యామెను బుద్ధగ్రాసితానమె

తముగా వెంటబెట్టుకొని వెళ్ళెను. పిడుగువంటి యీవార్త చెవిని బడఁగానే మాలతీచూడవు లిరువురును నిశ్చేష్టులయి నకరుగానురా గముగా నొండొరులం జూచుకొని తమ కంతభైర్యము చెప్పినను కామందకిమాటయెడ నన్నుకములేక నిరాశులయి తమ సహచరులతో నిజనివాసములకు వెడలిపోయిరి.

మంత్రీయు సిద్ధిచొందినవెనుకఁ గులహాపగుణసమన్వితయగు నొకకన్యకను గేలికి బలియిస్తునని మొక్కిక్కుకొని యా నగరిశ్మశాసన వాటముచేరువను గరాళశక్తిగుడిలో నఘోరఘంటుఁ డనుకాపాలికుఁ డొకడు మంత్రపురశ్చరణము చేయుచుండెను. ఆ యుద్దేశము ననుసరించి యిప్పు డాతనిశిష్యురాలగుకపాలకుంజల, దుఃఖవివశయై మేడ మీఁద నిద్రించుచుండిన మాలతి నాకాశమార్గమునఁ దీసికొనివచ్చి తన గురువునకు సమర్పింప నతఁ డామెను బలిపెట్టి సమకట్టెను. కాని యప్పు డభీష్టసిద్ధికొఱకు శ్మశాసనవాటములోఁ బిశాచకోటికి మహామాంస మమ్ముచు నన్నిహితుఁడైన మాధవుఁడు ‘హ మాధవ!’ యను నాడుకూయి విని యాలయములోనికిం జని యఘోరఘంటుని సంహరించి వద్యశిలపై బలివేషధారిణియై యున్న తన పీఠియురాలిం గాపాడి యామెను దిరుగ బంధుజనులయొద్దకుం బంపెను.

ఇదివఱకయిన యేర్పాటుచొప్పున నందనున కిప్పుడు మాలతి నిచ్చి పెండ్లిచేయవలయును గావున సుముహూర్తిమునకుముం దామెను గౌరీపూజార్థి మమ్మవారి యాలయమునకుఁ గామందకీలవంగికానహితముగాఁ బంపిరి. వీరు మువ్వరును మంగళవాద్యములతో నూలేగి వచ్చి యాలయముం బ్రవేశింపకముందే మాధవుఁ డందు మకరంద సమేతముగాఁ జొచ్చి యొక్కస్థంధముచాటున నిల్చి వారు వచ్చిన వెనుక లవంగికామాలతుల విప్రసంభాలాపములను విని యానందించుచుండెను. ఇట్లుండఁగా నప్పుడు మాలతీ పువ్వులనక పూజయనక

గోలుగోలున నేడ్చుచు లవంగిక కాళ్ళమీదఁ బడి “చేలీ! నేను బ్రదుకఁజాలను. నాకుఁ జావ నరుజ్జయిమ్మ”ని యామెను బదింబదిగఁ బ్రార్థించెను. లవంగికయు స్థంభముచాటున నున్న మాధవునికి సైగ చేయఁగా నాతఁడు వచ్చి దానిస్థానమునఁ గూర్చుండి దానిమాటలు గానే “చేలీ! నే నెంతకెప్పినను పసకున్నదానవు. ముందు నన్నొక్కసారి కౌగిలించుకొని పిమ్మట నీ యిష్టమువచ్చినట్లు చేయుము” అనెను. అనఁగానే యపరిమితానందము నొంది కన్నుల నీరుగ్రమ్ముటచే నతనిని లవంగికఁగా భావించి కౌగిలించి యాతనితోఁ దన గొడవయంతయు వెడలఁబోసికొని కడఁట “ఇదిగో నీచి మాధవస్వామి స్వహస్తములతో నిర్మించి యిచ్చిన వకుళపుష్పమాలిక. దీనిని నీవు మాలతినివలెనే వ్యాదయమందు ధరింపఁదగ్గది” అని తనకంఠమునుండి తీసి యాతని వ్యాదయమందు వకుళమాలిక గుంచుచుఁ జప్పునఁ దొలఁగి భయోత్కంఠితయై లవంగిక చేసినమోనముగదా యని సిగ్గుపడి యూరకుండెను. అంతలో నాలయములోపలనుండి కామందకి వచ్చి యామెను బుజ్జించి బుద్ధిచెప్పి మాధవునిచే నామెకుఁ బాణిగ్రహణము చేయించెను. మఱియు నంతకుముందు దేవతాసన్నిధానమందు మాలతీ నలంకరించుటకై రాజుగారిచేఁ బంపఁబడిన వస్త్రాలంకారములతో మకరందునికి మాలతీవేషము వేయించి యాతనిని లవంగికా సహితముగా వెంటఁబెట్టుకొని వెడలి మంత్రిగారి లోగిటిలో నందును నకుఁ బెట్టిచేయించెను. మాలతీమాధవులను కామందకి సెలవువొప్పన మదయంతికామకరందుల రాకను బ్రతీక్షించుచు నా చేరువ నొక్కయుద్వాసవసములో సవలోకితనహయ్యలై యుండిరి.

ఈ యుబద్ధపుఁబెట్టి కైదుదినములు కావలసినచ్చెనో లేక నందనమంత్రి కొకనాటిపెట్టికే మొకమంతయుఁ గాబుక యగ్న్యనో మనము నిశ్చయముగాఁ జెప్పఁజాలము కాని వివాహాదీక్ష ముగియఁ

గానే పెండ్లికూతు నత్తవారింటికి గృహప్రవేశము నిమిత్తము దీసి
కొని వెడలినారనిమాత్రము చెప్పగలము. ఇది రిజన్స్‌లావివాహము
గనుకఁ గంకణమోక్షణముయిన వెనుక వధూవరుల నచ్చటనే యేకన
య్యాగతులం జేసిరి. అప్పుడు కామోద్రేకముచే నందఱుఁడు మాలతీ
వేషధారియైన మకరందుని కాళ్ళమీఁదఁ బడి యందువలనఁ గార్యము
గానక బలాత్కారమునకుఁ బూని తిరస్కృతుడై తిట్లుచుఁ దిమ్ముచుఁ
బడకిల్లు విడిచి యవలికి లేచిపోయెను. అంతటఁ దన మాయవదినెగా
రిని మందలించునని మదయంతిక బుద్ధరక్షి తానహితముగా వా నభవ
నముం జొచ్చి యచ్చట మంచముమీఁద మునుఁ గిడి నిద్రించుచున్న
కృత్రిమ మాలతీనిఁ బ్రబోధింపఁబోయి దాపునఁ గూర్చున్న లవంగి
కచే నివారితరాలై యామె కోరినవెనుకఁ దానుగూడఁ బొనుపు
మీఁదఁ గూర్చుండెను. కూర్చుండి గొంతినేపు మాలతీ మంకుతన
మును గూర్చియు, గొంతినేవన్నగారి యవినేకమునుగూర్చియు మఱి
కొంచెమునేపు మకరందునియెడఁ దనకుఁ గల యనురాగమునుగూ
ర్చియు ముచ్చటించి యంతట రాత్రి కెండుయామములు కాఁగా
"నందఱునిఁ గాలుసేతులు పట్టి బ్రతిమాలి తోడుకొనివచ్చెద"నని
లేవఁబోయెను. అప్పుడు మకరందుఁడు మునుఁగులోనుండి కదలి లేచి,
తన్నుఁ జూచి భయోత్కంపితురాలయిన మదయంతికను జేతితోఁబట్టు
కొని యామెను బుద్ధరక్షితివచనము సనుసరించి భార్యగా స్వీకరించి
యప్పుడే మాలతీమాధవు లున్నయుద్వాసమునుగూర్చి ప్రియురాలి
తోఁగూడఁ జైలువెడలెను. కాని తోవలో నగరరక్షకులు తన్ను
నిరోధింపఁగా వెంటనున్న స్త్రీజనమును, అంతకుముందే తమ సమా
చారమును తెలిసికొనుటకై మాధవుఁడు పంపఁగా బయలువెడలి సమ
యమునకు సన్నిహితుడైన కలహంసునితోఁ బంపివేసి తానుమాత్ర
మసహాయుడైన నగరరక్షకులతో యుద్ధము చేయుచుండెను.

అక్కడ సుద్యానవనములో మాలతీమాధవు లిరువురును అవ
 లోతానహాయులై మదయంతికామకరందుల రాకను బ్రీతిపొందుచు
 న్నారని యీవఱకే తెలిసియుంటిమిగాదా! ఇప్పుడు తత్తఱపాటుతో
 గలహంసుఁ డాడువాండ్రగు వెంట బెట్టుకొని వచ్చుచుండుటకు దూర
 మునుండి చూచి మాలతి యపరిమితశుభోషముతో “నాథా! మద
 యంతిక లభించినదినుండీ!” యన్న సంతోషవార్తను మాధవునకు
 మునుముందు నివేదించెను. అప్పుడు మాధవుఁ డామెను గొనిలించి
 పారిపోషికముగాఁ దన మెడనున్న పొగడదండను దిరిగి యామె కంఠ
 మున వైచెను. అంతలో గలహంసుఁడు సస్త్రీకముగాఁ బ్రవేశించి
 యచ్చటి వృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పుగా వి మాధవుఁడు మిత్రునకుఁ
 దోడ్పడుచునని యా ట్లామె పరుగుపరుగున శత్రుసేనలో నెల్లి పడి
 తిమ్మఁ జోరవచ్చిన పారక్యబలములనెల్ల మకరందసమేతుఁడై నఱకి
 నులుమాడెను. అప్పుడు రాజగారు వారి యనహాయశూరత్వమునకు
 మిగుల సంతసించి వారిరీతిగ గోప ముడిగి నడచినకృత్తాంతమం
 తయు నడిగి తెలిసికొని భూరివసునందనుల రావించి “ఏమనో మీ
 యల్లుడునా, బావమఱదియు” నని చెప్పి యొప్పించి కలహము సమా
 ప్తినొందించెను. అలుపిమ్మట మాధవమకరందులు తమ ప్రియురాం
 ద్రుల గలసికొందుమన్న యెక్కుడు తమకముతో సుద్యానమునకు
 వచ్చి యచ్చట మాలతీనిఁగాని, యందుఁ దమఁ ప్రియసఖని వెదకు
 చుండిన లపంగికామదయంతికలవలన నామె వార్తనుగాని కానక విల
 పించుచు నామెనుబాసి నలుపురలోఁ దలయెత్తుకొని తిరుగ నోడి
 యడనిం బడి పిచ్చివాండ్రవలెఁ దిరుగుచుండి తుదకు బ్రదుకుమీఁది
 యానను గోసివేసి చావ సుద్యుక్తులై యుండిరి. ఆ సమయమందు
 సోదామిని శ్రీశైలమునుండి మాలతి యిచ్చిన పొగడపూలదండ
 నానవాలుగొని యచ్చటకు వచ్చి యంగమచ్చమును జూచి యామె
 క్షేమవార్తను దెలిసి వారిం గాపాడెను.

సాదామిని వచ్చుటెట్లు? పొగడదండ నిచ్చుటెట్లు? మకరందు నకు బాసటయగుదునని మాధవుడా పోకార ముద్యానమును వెడలిపోగానే మాలతి శనచుట్టు నున్న పరివారము నయ్యైవకులవారిని నక్కడక్కడకుఁ బంపివేసి కలహపర్యవసాన మెట్లుండునో యన్న యారాటముచే చేమియుఁ దోచక పరధ్యానముతో దగ్గఱనున్న మదయంతికకుఁగూడ నెడమయి యొంటిగ నుండెను. అప్పు డశ్శూర ఘంటునిఁ జంపినంతటనుండియు మాధవుని కపకారము చేయవలెనని సమయముకొఱ కెదురుచూచుచుండిన కపాలకుండల, యాకాశగూర్గ మున రింగున జేగవలె వచ్చి పయిఁ బడి మాలతి నువ్వెత్తుగఁ గొని శ్రీశైలమున కెగసెను. కాని దాని మర్వ్యవసాయము కొనసాగక మునుపే యం దదృష్టవశమునఁ గాసాలికవ్రతము ధరించుచుండిన సాదామిని యను కామందకీ శిష్యురాలు దాని నదలించి మూలని వదలించి యామె యిచ్చిన వకుళమాలికను దెచ్చి పైఁ జెప్పినతీరుగా మాధవమకరందులను శోచనీయమైన బలవస్మరణమునుండి తప్పించి, యా పయిని మాధవునిచే మాలతినిఁ దెప్పించి, యా పిమ్మట నందఱు నిచే లిఖితపూర్వకముగా మదయంతికా మకరందుల వివాహమున కొప్పించి యిట్లెల్లవారికి నపరిమితమైన యానందమును గలిగించెను.

ఈ మాలతీమాధవముయొక్క కథాబీజము బృహత్కథనుండి కైకొనఁబడెననియు, అదియే యీ తీరుగా విస్తరింపఁబడినదనియుఁ గొన్నాళ్ళకుముం దీనాటకమునే తెనిగించిన మ.రా.శ్రీ, దాను శ్రీరాములుగారు తమ వీతికలో వ్రాయించియున్నారు. ఉత్తరరామచ రిత్ర) రచియించుటచేఁ గాళిదాసుకంటెను ఎక్కువవాఁడని త్యాతికె క్కిన భవభూతివంటి మహాకవియొక్క కవితాపటిమనుగాని రచనా వైదగ్ధ్యమునుగాని నాబోటి యల్పజ్ఞుఁడు విమర్శింపఁ బూనుకొనుట కేవలసాహసకృత్యము. నిశ్చయముగా నాంధ్రీకరింపఁ బూనుకొనుటకం

ఓను ఎక్కువ సాహసకృత్యము. అయినను ఈ నాటకమును సవిమర్శముగాఁ జదువువారి కిందలి కథాసంవిధానముయొక్క జగిలిగి మొదటి యెనిమిదంకములవఱకును బహుచమత్కారముగాను, అద్భుతావహముగాను వృద్ధి నొందినట్లు కనఁబడి తరువాతి యంకములలోనికిఁ బోవునప్పటికిఁ గొంత నడలినట్లుగాఁ దోచకమానదు. అట్లు తోచుటకుఁ గల కారణము; కవి యీ రెండంకములలో మాలతీ విరహపీడితులయిన మాధవప్రభృతుల యున్మాదాద్యవృత్తలను గరుణరసప్రధానముగాను, స్వభావమనోహరముగాను వర్ణింపఁ దలంపుగొన్నవాడై వెనుకఁ గరాళశక్తిగడిచో సఘోంఘంటుని దొంగతనమును బట్టబైలు నేయఁగలిగిన కామందకియొక్క దివ్యదృష్టి నిప్పుడు ప్రయత్నపూర్వకముగాఁ బోయియున్నది "యెందుఁబోతివే? కూతురా? యేమి నేయుదువే? తల్లీ!" యని మాలతినిమిత్తమామె విలపించునట్లు చేసి నాడు. అట్లుగాక యిప్పుడు కామందకి మునుపటిచొప్పుననే తన జ్ఞాననేతఱిమును విప్పి కపాలకుండల చేసినమోనమును జెప్పియుండినయెడల గిఠాకాశము మాలతియొక్క బందుగులందఱు దత్ప్రీతికారమునకై యుచు యాస్వేషణము నేయుచు విరుగులాడుచుండినట్లుగనో యొక్కనో గుఱియొకవిధముగా చూడఁచలసియుండును. అప్పుడు కథ కొంత పరుగు. ఈ చిక్కుగండి తప్పించుకొనుటకై కవి కామందకికి దివ్యదృష్టిఁ దొలగించినాడు. కాని విరోధపరిహారకముగా హేతువును జెప్పి తొలగించినచో నది చక్కఁగా నతికియుండును.

ఇందు ద్వితీయాంకములో సూర్యశీతకుంఠలాదుల న్యాయంపరవృత్తాంశములు సరిసంగవశముగాఁ జెప్పఁబడియుండుటచేతను, నవనూంకములో సుమధావృత్తలోనున్న మాధవుడు మాలతికి మేఘునిచే సందేశముఁ బంపినట్లు కల్పింపఁబడియుండుటచేతను ఈకవి తనకుఁ బూర్వీకుడైన కాళిదాసుయొక్క కావ్యనాటకములయం దెక్కువ

గారవప్రీతులు కలవాడని నోచుచున్నది. అందుచేతనే కాఁబోలు నిం దొకటి రెండువోట్ల నించుకభేదమునో గాఢిదాసు కల్పనలే కాన వచ్చుచున్నవి.*

అయినను ఇతని కవిత్వమం దతం యవమలవంటి యువమలు కాని ఇతని నాటకములయం దతని విదూషకులవంటి పాత్రములుగాని కానరావు. మఱియు పేర్చియును మహావి నాటకములయందువలె నిండు వచ్చు భూమికలలో నానందభావాదులయందుఁ బరస్పరభేదము లంతవిశేషించి కనఁపవు కాని పృథగ్గతములైన భావభేదముల నచ్చునఁ బొడిచినట్లు, వర్ణింపవలసినవచ్చినవూ డితనిం జెప్పి మఱియొక కవినం జెప్పవలెను. శైలివిచారించుమీని భవభూతికవిత్వము మొత్తము మీఁద నమానసాచీయముగా నుండును. కొన్నిచోట్లఁ బదగుంధన మెక్కువయై యధృచ్ఛ తక్కువ యగుచుండును. మఱికొన్నిచోట్లఁ గేవల పండిత్యవైకల్యమున బ్రకటింప బాలియుండును. “ప్రియురాలు మును పెట్టో యిప్పుడు నల్ల కనఁబడుచున్నది. కాని యిప్పటిదర్ప నము పారమార్థికము గాకపోవు లొక్కటే విశేషము. దృశ్యతరమైన పూర్వానుభవమువల్ల నాకాపెరుపు గానపించుచున్నది. ఆ సంస్కా

* గం అంకములోని ౪ పద్యము కుమారసంధ్యము నాకున్దములోని

గో|| గతవీరః శేవితస్తే ససఖాదీపిషానిలాహత||

అహమస్యగ శేవపశ్యమామవిషహ్యత్యపనప్రభామితాం||

౯ అంకములోని ౩౨ పద్యము విక్రమార్వశీయము నాల్గవయంకములోని

గీ. “కల్లువాసనగలపాలుగాలుచుండఁ జేరఁజెనులించియంచుచిగురుఁగొట్టు సరసముగబోటియందీయఁగరివిధుండు,మించువేడుకతో నారగించుచుండె.”

గం అంకము ౧౪ పద్యము విక్రమార్వశీయము పృథమాంకములోని

గీ. “భీరురాలయసురభీరియప్పడపోయెఁ ద్రిభువనావనఁడుగఁజేలారి

తెల్లవాఁడమృతీగపద్మములట్లు, విప్లవమింకనిదుఁజెనఁదకనులు.”

ఇత్యాదులు సాదృశ్యములు.

రమున కనవరతముగాఁ గలుగు సుదోధమువల్ల, ధారావాహికన్యాయముగా విస్తరిల్లునదియు, మాలతీస్మృతివిజాతీయములైన జ్ఞానాంతరములచేఁ దిరస్కరింపఁబడ నదియు నగుస్మృతిజ్ఞానపరంపర, వృత్తిసారూప్యముచే నా వైతన్యమును దస్మయక్య మొందునట్లు చేయుచున్నది." (గీ అం ర౬ పుట) ఈ వాక్యపరంపర విషువారికి విప్రలంభశృంగారముగా నుండునా లేక ప్రబోధచంద్రోదయాదితత్త్వప్రదర్శకప్రబంధముల కర్హమయినయుత్తర మీమాంసా శాస్త్రవాదముగా నుండునా యని సంశయము పోషముచున్నది.

మ.రసబాహుళ్యముచేఁబ్రయోగములు దుఃస్వప్నాభ్యాంబులై మీఱు, గాఢసుప్నాద్భావమనోహరంబులయి చేఁప్తుల్ క్రాలెడుం; గామనూత్రసమాయోజితమై యెసంగును రసాః ధృత్యంబు, చిత్రంబులై పోనఁగుంగాఢలు, వాక్కులం దమిత నైఁపుణ్యంబునుం గూడెను.

అని ప్రస్తావనమందుఁ గవిచే నిర్దిష్టమైనరీతిగా నిందు వచ్చునాయకుఁడు ధీరశాంతుఁడు; శృంగారము ప్రధానరసము; అంగాంగిభావముగా భీభత్సాద్భుతకాద్రాదులయిన రసాంతరములుకూడ సౌచిత్వమునకు భంగములేకుండ నివేశింపఁబడినవి; కథాసంవిధానము మిగులఁ జిత్రముగా నుండును; లోకములో నవ్యాజస్నేహ మెట్లుండవలయునో చక్కఁగాఁ బ్రదర్శింపఁబడినది; మఱియు వివాహమునకుఁ బ్రధానాంగమనురాగమేయని విశదీకరింపఁబడినది. నాయికానాయకు లగ్రవర్ణమువా రగుటచేతఁ బూర్వము రజస్వలావివాహములు నేయునదాచారము బ్రాహ్మణులలోఁగూడఁ బ్రబలియండినని తెలియుచున్నది.

నే నీ నాటకమును సాధ్యమయినంతవఱకు మూలానుసారముగానే తెనిగించినాడను. ప్రస్తావనమాత్రము మూలమునకుఁ గొంచెము భిన్నముగా నుండును. నేను పండితుఁడను గాకపోవుటచేతను, నాకుఁ బండితసాహాయ్యము లభింపకుండుటచేతను నిందు నా ప్రమాద

ములును దోషములును విశేషించి యుండవచ్చును. వానినెల్ల దయతో
క్షమింపఁ బండితులను బ్రార్థించుచున్నాఁడను. నే నీ మాలతీమూఢవ
మును మొట్టమొదటఁ బండ్రిండు సంవత్సరములక్రిందటఁ దెలిఁగింప
నారంభించి మొదటియంకములోఁ గొంచెము రచించి కొన్ని కారణము
లచే నవ్వుడంతటితో నిలిపివేసితిని. తరువాత నాలుగు సంవత్సరముల
క్రిందటఁ దిరిగి యారంభించి నడుమనడుమఁ గలుగుచువచ్చిన యంత
రాయములు తొలఁగి యిండుక యవశాశము చిక్కినప్పుడెల్లఁ గొం
చెము రచించుచుఁ దుదకు దీనిని గతసంవత్సరము 'జూను' నెలలో
ముగించితిని. సరసాగ్రగణ్యులగు కొందఱు నా మిత్రులు నా నాటక
మును విని యానందించి నాకనేకవిధములఁ బ్రోత్సాహముఁ గలిగించు
టచే నిప్పుడు మహాజనుల యాదరణమునుగూడఁ గోరువాఁడనై దీనిని
బ్రచురించుచున్నాఁడను.

నిడవవోలు,
గోవాశరీమంతులు. }
1-12-1902.

ఇట్లు,
సుజనవిశ్వయుఁడు.
జనమంది వేంకటరామయ్య.

మా ల త్రి మా ధ వ ము

వ్రథ మాంక ము

నాం ది

చ. సురనదిసీరు నెట్టెముగఁ ♦ జట్టినవున్కులదండనిండఁగం
 బరుచులుమించులీనఁగల ♦ ఫాలవిలోచనకీలీకీలతోఁ
 బెరయ,న వేందు రేఖమఱ ♦ పింపఁగఁగోమల కేతకీశిఖన్
 సరులుగనర్పవల్లులఁబె ♦ సంగుమ హేళుడడల్ శుభింబిడుకో. ౧.

లయగ్రాహి.

ధిమ్మనుచుశూలినట ♦ సమ్మనకునందిగడు,
 సమ్మదమునందిముర ♦ జమ్ముమొరయింపన్
 నెమ్మివినివచ్చుగుహలు ♦ నెమ్మిఁగనితుండవివ,
 రమ్మనముడుంచుకఫ ♦ యమ్ముఫణిమారన్
 జమ్మనికటమ్ములను ♦ దుమ్మెదలునేయుపెను,
 దిమ్మదెసలంతటను ♦ గ్రమ్ముకొనఘట్టా
 రమ్ములునిగుచ్చుచును ♦ దుమ్మెడినినాయకు మొ,
 గమ్మువిదలింపులుది ♦ రమ్ముమిముఁబ్రోచుకొ. ౨.

(* నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు వ్రవేశించుచున్నాడు)

* మఱి రెండుశ్లోకములు ప్రక్షిప్తములని తెనిఁగింపఁబడిలేదు.

సూత్ర:—చాలు నతివిస్తరమెందుక? (తూర్పు దిక్కువంకఁ జూచి) ఇదిగో నడయించుచునే పొదలి లోకములనెల్లఁ బ్రకాశింపఁ జేయుచున్న యీ కాలభాస్కరు నారాధించెదను. (ప్రణమిల్లి.)

ఉ. ఓజసమస్తతేజముల • తోజగదాత్మక! భాజనంబవ

వ్యాజకృపారతికాసిరుల • పారిముగాదయసేయమ్రెక్కెదన్

హేజగదీశ! నా యథుము • లెల్లనువేగహరించిమంగళా

యోజితమంగళంబుగనొ • కుమ్మడినిమ్ముభృశమ్ముభద్రముల్. 3.

(తెరవంకఁజూచి) మారిచా! రంగమంగళములన్నియు లెస్సగా నమకూడినవి. కాళప్రియనాథుని యాత్రాప్రసక్తి * మీఁద నానా దిగంశవానులగు జనులును వేంచేసియున్నారు. ఏమని యిచ్చుచు చప్పుడు నడియులేక నటు లూరకున్నారు? “మారిప్పుడొక యపూర్వ నాటకప్రయోగముచే మమ్మానందింపఁ జేయవలయును.” అని యీ విద్యత్సభవారు నా కాజ్ఞాపించియున్నారు. కాబట్టి నిర్దిష్టగుణభూయి వ్యమగు ప్రబంధమొకటి ప్రయోగించి వీరిం బూజింతము.

నటుడు:—(ప్రవేశించి) బావా! ఆర్యులును, పూజ్యులును, సంపన్నులును నగు భూమి దేవులుదాహరించెడి యాగుణము లవి యెవ్వి?

సూత్ర:—

మ. రసబాహుళ్యముచేఁబ్రయోగములుదు • గ్లాహంబులై మీతెడుక
రసికానందకరంబులై తనరెడుక • వ్యాపారముల్, కామసూ
త్రిసమాయోజితమై యెసంగునుర సౌ • ధ్ధత్యంబు, చిత్రంబులై
పాసంగుంగాధలు, వాక్కులందమితనై • పుణ్యంబునుంగూడెడుక. ర.

నటాడు:—బావా! యే ప్రకరణమందు?

* నాటక మాడునప్పుడు సమయానుసారముగా మార్పుకొనవచ్చును.

సూత్ర:—(అలోచించి జ్ఞప్తికి వచ్చినట్లు) పూర్వము దక్షిణదేశమునఁ బద్మపురమును నగరమందు యాజ్ఞవల్క్యులును, పత్తిపావనాలును, కాశ్యప సగోత్రులును, అహితాగ్నులును, క్రతుకర్తలును, ధృతవ్రతులును, ఉదుంబరనాములును, బ్రహ్మవేత్తలును నగు గొందఱు బ్రాహ్మణులు వసించుచుందురు.

మ. ఘనశాస్త్రాధ్యయనంబు సేయుదు రెఱుం • గంగోరితత్వార్థమా
ర్జనముంజేయుదు రర్థముల్ కడఁగని • ప్తాపూర్తము ల్సల్పఁగా
ననఘుల్ దారపరిగ్రహంబును నవ • త్యావాప్తికై సేయుదుర్
పానరింపందప మిచ్చసేయుదురు నం • పూర్ణాయువవ్వైదికల్.౫.

అట్టి సద్వంశమందుఁబుట్టిన భట్టగోపాలుని పాత్రుఁడును, పవిత్రకీర్తియుగ నీలకంఠుని పుత్రుఁడును, శ్రీకంఠపదలాంఛనుఁడును, పదవాక్యప్రమాణజ్ఞుఁడును అగు భవభూతియును మహాకవిచే విరచింపఁబడిన మాలతీమాధవ మను మహాప్రబంధము ప్రతియొకటి యీనఁడును మాతృండ్రిగారి పుస్తక భండారమును దిరుగవైచుచుండఁగా నా కాకస్మికముగా లభించినది. మొదటినుండియు నాకు నాటకముల యం దెక్కువ యభిరుచి యగుటచే దానిం దీసి చదివితని. చదువఁగానే యందలి,

చ. మఱియెవరైనఁ గొందఱు ఆవ • మానము నీకృతికిం బొనర్చువా
రెఱిగినవారె యేమయిన • నియ్యది గాదల వారిఁగూర్చి, యీ
సరికి జనించెనేమొ, యిక • జన్మమునొందెడు నేమొముందభి
న్నరుచినొకండు మత్సముడ • సంతములొగద దేశకాలముల్.౬.

అను నీ పద్యాభిప్రాయము నిశ్చయముగా నా ప్రబంధమునకుఁ దగినదిగా నున్నదనియే యెంచదొడఁగితిని.

నటుడు:—ఏమిప్రాగల్భము! ఈ వైదికబ్రాహ్మణుఁ డిన్ని చదురు లెక్కడ నేర్చియుండెనో!

సూత్ర:—నీకుఁ గలిగిన సంశయ మతనిచేతనే నివారింపఁబడు చున్నది. గురుస్మరణావసరమున నాతఁడు,

తే.గీ. జ్ఞాననిధియని సార్థక * నామధేయుఁ
డైన కేవల భగవంతుఁ * డరయనెవని
గురుఁడొ యట్టినదగుకొద్ది * గుణముగూడ
గొప్పగాకున్నె పెద్దల * గుణమహిమను? ౭.

నటుడు:—బావా! భవభూతి శుద్ధశ్రోత్రియుఁడని చెప్పియున్నాఁడు. అందుచేత నతఁడు రచించిన నాటకమంతయు వేదముతోను వేదాంతముతోను నిండియుండునేమో?

సూత్ర:—ఓయి వెట్టివాఁడా! వినుము.

ఆ. వె. వేదపఠనమేల * వేదాంతసాంఖ్యయో
గములునేల నాట * కముల! సర్థ
గౌరవంబువాగు * దారతయునుభ్రౌఢి
తగునుబాండితీవి * దగ్ధతలకు. ౮.

నటుడు—అట్లయిన మన మా యపూర్వనాటకమును యథోక్తముగా నభినయింతము.

సూత్ర—‘యథోక్తముగా’ నను చున్నావు. ఆ నాటకము సంస్కృతభాషయందున్నదే?

నటుడు—ఉన్న నేమి! మన కది క్రొత్తభాషగాదు గదా!

సూత్ర:—మనకది క్రొత్తభాషగాదు గాని యీ సభవారికి మాత్రమది ప్రాతభాషయే.

నటుడు:—మీ యభిప్రాయమేమి?

సూత్ర:—ఈ సభవారు నవనాగరికలలోఁ జేరినవారగుటచే వారికిప్పుటి సూతనాభిప్రాయములకుబట్టి స్వదేశభాషాభివృద్ధియందే యెక్కువ యాదరము. కాబట్టి యట్టి “దేశభాషలలోనెల్లఁ దెలుగు లెన్న” యని యుండుటచేఁ దెలుగుననే యభినయింతము.

నటుడు:—అలాగే కానిండు.

సూత్ర:—మనకు రాజమహేంద్రపురవాస్తవ్యుడగుశ్రీజనమంచి వేంకటరామకవి నాతి కఠినమైన మృదుమధురశైలి నా మాలతీమాధవమునే తెలుగున వ్రావి యిచ్చియున్నాఁడుగదా. దానిని నాటకు లందఱుఁ గంతపాఠము చేయ నే చేసినారు.

నటుడు:—అవును మనమిప్పు డా నాటకమునే ప్రదర్శింతము. అయితే ముందు పాత్రములను రప్పించువిషయమున నేమి యాలోచించినారు?

సూత్ర:—అలోచనకేమున్నది? కామండక్యును వృద్ధశౌర్ధ యోగిని పాత్రము నేను పఠించినదే. తద్విషయరాలగు అవలోకితపాత్రమును నీకు నిర్ణయించితివిగదా? ఇంకఁ బ్రకరణనాయకుఁడును మాలతీ వల్లభుఁడును నగు మాధవుని వేషము కలహంసమకరందులు ప్రవేశించునప్పుడు సిద్ధముగానేయుండును.

నటుడు:—(తనలో) ఓహో! చిక్కువచ్చినదే కానిమ్ము. (ప్రకాశముగా) బావగారితోఁ జెప్పమఱచినాను. మీరట్లు పాత్రనిర్ణయము చేసి వెళ్లినతోడనే మాయింటియాచిడ నొప్పులు పడుచుండెనని నాకాకస్మికముగా మాయూరినుండివర్తమానమురాఁగా నేమియుఁ దోచక చేతనున్న గ్రంథభాగము చెంతనున్న మాతమ్మునిమీఁదఁ

బడవైచి చక్కవెల్లితిని. ఇందుకు నన్ను మన్నింపవేడుచు, కుళాగ్ర బుద్ధియగువాడును ఇంతకుముందే తనపాత్రమును జదివి సిద్ధము చేసికొని యుండునని మనవిచేసికొనుచున్నాను.

సూత్ర:—బాగు బాగు! నేను నీకొప్పగించినది నీవు నీతమ్ముని కొప్పగించితివా? మొత్తముమీఁద సామూఖుల కెవరియింటనో పెండ్లి యన్నట్లున్నది. ఓయి స్వకృత్యమును మఱచినవాడా! చూడు! మంత్రీబ్రహ్మలగు మాలతీమాధవులు పెండ్లినిమిత్తము జాన్దయోగిని యెంత యారాట పడుచున్నదో! చూచి యింక నైనను తెలివిదెచ్చికొనుము.

నటులఁ:—(ఇటునటుచూచి) ఏదీ జాన్దయోగి! ఏదీ జాన్దయోగి!

సూత్ర:—ఇదిగో శిష్యురాలితోఁగూడ నామెను నీ విష్ణుజే చూడఁగలవు. రమ్మ పోదము.

(అని నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది ప్రస్తావన.

* * *

ప్రథమరంగము—కామండకి గృహము.

[తరువాత కామాయవస్తుములను ధరించి కామండకియు
అవలోకితయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

కామండకి:—వత్సా! అవలోకితా!

అవ:—అమ్మా! యేమి సెలవు?

కామండకి:—కళ్యాణవంతులును, భూరివసుదేవరాతులసంతా
నమును నగు మాలతీమాధవుల సర్వాభీష్టమైన పాణిగ్రహణ మహో
త్సవము జరుగవలసి యున్నది. (ఎడను కన్నదరుటను సూచించి
సవార్షముగా,)

క. నాయంతిరంగమెఱిగిన

దోయనఁగిస్కుంచిమంగ • పోదర్కం—

నాయెడనునేత్రమీయెడఁ

బాయనిదాక్షిణ్యమూను • వామంబయ్యున్.

క.

అవ:—భగవతి చిత్రితోభ మంత యెక్కువగా నున్నది!
ఆశ్చర్యము! చినిగి జీరామకుచ్చలిబొంత గప్పకొని లెక్క కొక్క
కబళమును భుజించుచు బాణధారణమునీయు భగవతిని సైశిమివ్వి
డమాత్యభూరివసు విట్టి యాయాస కార్యములందు నియోగించు
చున్నాడు. అందు సంసారబంధవిముక్తమగు నాత్మ భగవతిచేతను
ప్రవేశపెట్టఁబడుచుండుట మఱియు వింతగా నున్నది.

కామండకి:—బిడ్డా! అట్లుగానే!

ఉ. నాయెడఁగల్గున్నహమును • సమ్మికయుంబురికొల్పఁగాఁజూచి
యాథునెఘుండు వేడెనొక • యర్థమునావలనఁగడింపఁగ
బాయదునాదుపాణముల • నాతపసంతయు ధారణబోయుకుం
జేయుదుమిత్రకార్యమెడ • నేయకధన్యతఁగాంచ రోయుదున్. ౧౦

నీ వెలుగవు గాఁబోలును. మాకెప్పుడు విద్యాభ్యాసముకొఱకుఁ బరదేశములకుఁ బోయి సహధ్యాయనము నేయుచుండ న్నేహమయ్యెనో యప్పుడే యీ భూరి వసుదేవగతులు సౌదామిని చూచుచుండఁగాఁ జేతఁ జేయినై చుకొని “మనమవశ్యముగా వియ్యమండవలయును” అని ప్రమాణము చేసికొనిరి. కాబట్టి న్యాయశాస్త్రమును జదివించుటకై కొడుకును కుండిఁపురమునుండి యీ పద్మావతీపురమునకుఁ బంపి వివర్ధ రాజ మంత్రి శ్రీ నేవరాతుఁ డిప్పుడు తెలివైన పనియే చేసినాఁడు.

ఆ. వె. వెనుకఁజేసియున్న • వియ్యంపుశఁధంబు

స్త్రుతికివచ్చుఁబూర్వ • మిత్రునకును;

మఱియువిశ్వవినుతి • మహనీయగుఁడైన

కొడుకుఁడగుఁబ్రీతి • గుడురఁగలదు.

౧౧.

అవ:—అమాత్యుఁడు మాధవుని మాధవునకుఁ దానుగా నియ్యకపోవుట కేమి కారణము? దొంగ పెండ్లికోసరము భగవతి నెందుకు తొందరపెట్టుచున్నాఁడు?

కామందకి:—

చ. నరఁడిచేతనాశనికి • నగ్నసఖుండగునంద నుండొగిం

బరిణయవర్ధిందనకు • మాలతినీసడిగించుచున్న వాఁ

డరయక మోము ముందఁ నె • యాశనిచ్రాక్షసద్రోచిపుచ్చిన

ధరణిపుడొగప్రించు, శుభ • దంబగుఁట్టియుపాయమిద్దయే ౧ ౨.

అవ:—అమాత్యుఁడు మాధవునిపేరైనను దలపెట్టకుండుట మిగుల వింతగానున్నది. దీనింబట్టి యాదరములేకపోవుట స్పష్టమగుచున్నది.

కామందకి:—బిడ్డా! అది యంతయు బాహ్యనటనము నుమీ!

తే. గీ. ఎఱుగు నెలఁబ్రాయమువివేక • హీనమగుట
యెఱుగుమాలతీమాధవు • లిర్వురుంబ
రస్పరాను రాగంబులఁ బ్రబలియుంట
యెఱిగియునువారికొఱకునై • యెఱుంగఁడివుడు.

౧౩

మఱియు.

తే. గీ. వత్సలన్యోన్య మనురాగ • ఒద్ధులనడి
మాట లోకప్రసిద్ధులు • మనకుదాన
సేమమయ్యెను; జీవరకా • భూమిపతియు
సందనుండును మోసంబు • నొందువారు.

౧౪

చూడు.

చ. ఘనమగు నామణీయకము • గన్పెఱచుంబయివేషభాషలం;
దణఁచు రహస్యముదీ నలుసు • లంతలుతనైము; బూటకంబుమై
జనలనుగూడఁ బల్కుకొని • స్వార్థములకొఱఁ పుటియించుదేనితో
నెనయకకార్య వేదిపము • కేమియెఱుంగని వానిఁబోలుచుకొ. ౧౫

లవః—మీ సెలవు చొప్పున నేనును వెమ్మడిగా నేవియో
పనులుకల్పించి మంత్రి భూరివసువుగారి లోఁగితి ప్రక్క రాజవీధిని
మాధవుని ద్రిప్పుచునే యున్నాను.

కామందకిః—అవును. మాకు మాలతి దాదికూతురు లవంగిక
చెప్పినది.

చ. కుఱుగట రాజవీధిఁజనఁ • గ్రొత్తగరూపముదాల్చి పొల్పున
మృదురతివోలె మాధవుని • మాలతితుంగ గవాక్షపీఠయై
యెఱిఁముఱిఁజూచిచూచి తమి • యగ్గలమూటను దాళలేకదా
మఱిఁగెడియంగకంబులతి • మాత్రముగ వసివాడఁజేసెడుకొ. ౧౬.

లవః—నిజమే. ఆమీద నామెకుఁ బ్రార్థుజరుగుట కష్టముగ

నుండుటచే నొక్కించుక వినోద్యామామెచే లిఖింపఁబడిన మాధవుని రూపమును లవంగిక యిప్పుడే మందారిక చేతికిచ్చినది.

కామందకి:—(అలోచించి) లవంగిక మంచిపని చేసినది. మాధవానుచరుడైన కలహంసుఁడా విహంగదాసి మందారిక యందుఁ దగిలియున్నాఁడటే. అందుచేత నాప్రతిచ్ఛందక మీ మార్గమున మెల్లఁగా మాధవుకడకు ముందుకార్యమును దెలిపివోనుచుఁ జేరఁ గలదని దానియభిప్రాయము.

అవ:—మాధవునకుఁగూడ మదనముహోత్సవమును జూడ వేడుకపుట్టించి యాతని నీ యుదయమే మదనోద్యానమునకుఁ బంపినాను. అక్కడకు మాలతి రాగలదు. పిమ్మట సన్యోన్యదర్శనము కాగలదని.

కామందకి:—మేలు! బిడ్డా! మేలు! నీవు నీయనువర్తనముచే నా పూర్వశిష్యురాలగు సాదామినిం దలఁపించుచున్నావు.

అవ:—అమ్మా! యిప్పుడా సాదామిని యాశ్చర్యకరమైన మంత్రసిద్ధి ప్రభావమును బొంది శ్రీశైలమునఁ గాపాలిక ప్రతమునదవుచున్నది సుమీ!

కామందకి:—ఈ సంగతి నీ కెవరు చెప్పినారు?

అవ:—ఈసంగతి శృణానవాటికయందు కరాళయను చాముండ గలదు.

కామందకి:—అవును. కలదట. ఆ దేవత నానావిధములయిన జీవబలులచేతఁ బ్రీతినొందునని సాహసిక ప్రవాదముకూడఁ గలదు. తరువాత.

అవ:—శ్రీశైలమునుండి వచ్చి యిచ్చటికసతిదూరమున శృణానవాటమందు ముండ ధారియగు సఖేరఘంటుండను సాధకుఁడొకఁడు వాసము చేయుచుండును. అందులకు మహాప్రభావముగల కపాలకుం

డల యను నాతని శిష్యురాలనుదినము సాయంకాలమున వచ్చుచుండును. ఆమెవలన నాకీవార్త.

కామందకి:—సాదామినియం దిట్టిమహిమలు గలిగియుండవచ్చును.

అవ:—అవును. మనకీప్పడాసంగతి యవసరములేదు. మాధవునకు నహచరుడును బాలమిత్రుడును నగు మకరందుడు నందనమంత్రి చెల్లెలైన మదయంతికను పెండ్లియాడఁ గలుగునేని యది మాధవున కభీష్టాంతరముగా నుండును.

కామందకి:—ఆ పనిఁ నా ప్రియసఖ బుద్ధరక్షితను నియోగించినానే?

అవ:—భగవతి లెస్సయినఁని చేసినది.

కామందకి:—లెమ్ము. మాధవునిసమాచారము దెలిసికొని పిదప మాలతినే చూడబోదము. (ఇద్దఱు లేచుచున్నారు.)

కామందకి:—(ఆలోచించి) మాలతియనఁగా నతిగంభీరస్వభావురాలు. “చేయఁదగినదెల్ల యోచించి మీరే చేయుడ”ని కృత్యమంతయు మనమీఁదనే వదలివేయును. కాబట్టి మన మతినిపుణముగా దౌత్యమును నడువవలయును. స్వవిధముల,

చ. కలువవిరిన్ శరత్సమయఁ * కౌముదియట్లు సుజాతుఁగాంతునిగ
లలితచరిత్ర మాలతియఁ * లర్పెడుఁగావులఁ గోడకానిగో
ర్కులాదవి యీడుజోడుగను * గూర్చిగుణఁబు లమర్చినట్టియ
న్నలువవిశిష్ట సృష్టినిపు * ఇత్విమురంజక మైఫలించుతన్. ౧౭.

ఇది విష్కంభము.

ద్వితీయరంగము—ఉద్యానము.

(తరువాత చిత్రఫలకమును చేతఁబట్టుకొని కలహంసుఁడు
ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

కల:—మన్మథుని గర్వము సర్వము సపహరింపఁగలిగిన తన
గూఢరేఖావిలాసములచే మాలతి గుట్టనుట్టెఱచి దెలిసికొన్న మా యజ
మానుఁడు మాధవు నెప్పుడు నే నెక్కడఁజూతును? (ఇటునటునడచి)
అయానముగా నున్నది. ఇప్పుడీ యుద్యానమందు ముహూర్తమాత్రము
విశ్రమించి మకరందసమేతుని మాధవునిం జూచెదను. (వెనుకకు మరలు
చున్నాఁడు.)

(తరువాత మకరందుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

మక:—మాధవుఁడు మదనోద్యానమునకు నెల్లినాఁడని యవ
లోకిత చెప్పినది. నేను అక్కడకే పోయెదను. (ఇటునటునడచి చూచి)
ఓహో! వయస్యఁ డీలాగే వచ్చుచున్నాఁడు. (నిరూపించి) ఇతనికి,
చ. గమనము మందమయ్యె, మఱిఁగన్నులచూపున గౌర్యమయ్యె, జే
హము బలహీనమయ్యె, నడు + వయ్యెను శావసమి జీమియోనులో
కమలను బచ్చవిల్తునధి + కారిముసెల్లు, వయస్సుదావికా
రములుఘటించు, దాల్చినధు + రప్రియభావములగ నశించెడుగ.

(తరువాత నట్టి మాధవుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

మాధ:—

చ. ఇది నమయంబు గాదనకి, + యెట్టెటికంబనుకోక, సిగ్గుఁబో
విదలిది, తాల్మొఁ జంపుకొని + వెట్టిదనంబున నాడుడెందమా
వదనజితేందు బింబను వి + భావనసేయుచు మాటిమాటికిం,
గదలెడు వెన్నెక్కిప్పుడతి + కష్టపుయత్నముమీఁద నెట్టటో. ౧౯.

ఏమియాశ్చర్యము!

చ. నిలుకడగల్గె నామిదికి ♦ నివ్వెరపాటున; నవ్యభావముల్
మలఁగె; సుధాబ్ధిఁజేలెనన ♦ మాంద్యమునుఁ జనియించెనిర్వృత్తిఁ
వెలఁది ననుక్షుమందపుడు; ♦ వెండియునిప్పుడు వేడివేడిని
పులఁ బొరలింపఁబడ్డదని ♦ భూరితరవ్యధ కగ్గనుయ్యెను. ౨౦.

మక:—(చేరవచ్చి) మిత్రుడా! మాధవా! యీలాగీలాగు
సూర్యుడు నెత్తిమాఁడుచుట్లుగా నెండ గాయుచున్నాఁడు కాబట్టి
యీ యుద్యానమున ముహూర్తచూత్రము విశ్రమింతము. (ఇద్దఱు
నిలునటు నడచుచున్నారు.)

కల:—(సమీపింపవచ్చుచు) చెలికానితోఁగూడి యీ బాలో
ద్యానమును మాధవుఁడెట్లుగా నలంకరించుచున్నాఁడు! మదనవేదనచే
భేదముంచుచున్న మాలతికిఁ గన్నులపండువగు నీతని ప్రతిచ్ఛందకము
నిప్పు డీతనికిఁ జూపుదునా? పోనీ యిప్పుడు విశ్రామసౌఖ్య ముభ
వింపనిమ్మి. (వెనుకకు మరలుచున్నాఁడు.)

మక:—వికసించిన పుష్పకేశరముల చల్లని వగరువాననలచే
సుద్యానమును బరిచుళింపఁజేయుచున్న యీ సంపగిచ్చెట్టునీడనే విశ్ర
మింశము. [ఇద్దఱు నట్లుచేయుచున్నారు.] వరుస్వా! మాధవా!
కామోద్యానమునందు నాగరికసుందరులచేఁ బ్రవర్తింపఁబడిన మహో
త్సవమును జూచివచ్చిన నీవు నాకన్నలకు వేఱుగా గోచుచున్నావు.
మన్మథబాణములకు గుఱియగుచుండుట లేదుగదా? [నవ్వి] వెలిదా
మరవలె సుందరమగు నీ ముఖము నేల వంచుకొనియెడవు?

పంచచామరము.

తమస్సమా వృతంబులైన ♦ తక్కుప్రాణికోట్లక
సమస్తముఁ సృజించినట్టి ♦ స్రవ్యకిందుమాళిక

నముండెవండా యట్టిచిత్త • జన్మశక్తి సుప్రసి
ద్ధమాగదయ్య లజ్జఃబూని • దాచనేల నీకథ. ౨౧.

మాధ:—వయస్యా! యేలచెప్పరు? విను అవలోకిత చెప్పిన
మీఁద వేమకపుట్టి కామోద్యానమునకుఁబోతిని. పోయి యుండందుఁ
దిరుగాడుటచే మిగుల డస్సినవాడనై మనోహరమైన యాయా లయ
ప్రాంగణభూమికిఁ జక్కని యలంకారమగుచుఁ గమ్మని యాసవవాస
నల కానవడి దొమ్మిగముసరి దిమ్మసేయు తుమ్మెదలపించుచేఁ గలఁత
నొందిన మొగ్గలచాలు దన్నలంకరింప నింపుగులుకు నొకలేత పొగడ
చెట్టు పాదుచెంతను గూరుచుంటిని. తరువాత వికసించి కాలవశమునఁ
జెట్టునుండి నేల జలజలరాలిన పూలను సంగ్రహించి నేర్పుమీఱ
నొకమాలికనుగూర్చ మొదలుపెట్టితిని. తదనంతరము గర్భాలయము
నుండి మన్మథుని సంచారణీభావముగల జగద్విజయ నైజయంతికలా
గున వెలువడి చక్కగ నమర్చబడిన బాలనై పథ్యము తనకన్యకాత్వ
మును వెల్లడించుచుండ నెవ్వరోకాని యతిగంభీరస్వభావురాలగు నొక
చిన్నది తిన్నగ నే నున్నచోటికే పరిజులతో వచ్చినది.

చ. చెలియది రామణీయకపు • నేవధిపై నధి దేవతావ్రథం
బాలుచునదొక్కొ! చక్కఁదనపుంజి తేటల లిక్కయొక్కొ! జా
బిలికళలుక్ మృగాశములు • వెన్నెలలో నగు నివ్వకారణం
బు లువిదస్వప్తికింకవిధి • పూలులుకాఁడ నిజంబు నెచ్చెల్లి. ౨౨.

తిరువాత పూలుగోయుట యందలి యభిలాషచేఁ బ్రేమాన్వద
లగు సఖిజనులు వెంటనుండి ప్రార్థింపఁగా నా చిన్నది నేనున్న పొగడ
చెట్టుదగ్గఱకే వచ్చినది. బహుదినములనుండి యే పుగ్గాత్మునియందో
వలపు నిలిపియున్నదని దాని మన్మథవ్యధావికారములచేఁ జెలిసిగొం
టిని. ఏమంటేని,

చ. నలిగిన తమ్మిదూఁడువలె * నాతియొడర వసివాడె, నెచ్చెలుర
 లిబ్రతిమాలుకోనెటులా * లాలనమై నువచారముల్లోనున్,
 డళిత వినూతనద్వీరద * దంతమనోజ్ఞ కపలపాళియుం
 గలువల తేచినిర్మలిన * కాంతిరమంబురుడించి యుండెడున్. ౨౩.

ఆమె నన్నుఁ జూచినదిమొదలు నా కన్నుల కమృతవర్షికయై
 యమితమైన యానందమును గల్పించి లోహభాతువును సూడంటుతా
 యియు వలెనే నా హృదయము నాకర్షించినది. ఇన్నెందుకు?

చ. సుగమము దుగ్ధమంబనెడి * శోధనసేయక యంతియందొగిం
 దగులుకొనె స్మనంబు పరి * తాపభరంబున కగ్గమాటకే;
 యగణిత శక్తియుక్తమగు * సంచితపూర్వ ఫలోదయంబుచే
 నగును శుభాశుభంబులవి * ప్రాణులకెల్లను బ్రాయంకంబుగ్గ. ౨౪.

మక:—న్నేహము నిమిత్తముల ననుసరించియుండు ననుట
 విరుద్ధము సుమీ.

ఉ. కొండొక గూఢహేతువునఁ * గూఢుఁబదార్థము లొంటొకంటితో
 నుండవు బాహ్యహేతువుల * నూనుచుఁగూరుము, లెట్టులున్నమా
 ర్తాండుఁడు దోచినంతవెలి * దామరమొగ్గ వికాసమొందెడున్
 వెండిశశింగనం గరగి * నీరయిపోయెడుఁ జంద్రకాంతమున్. ౨౫.

తరువాత, తరువాత.

మాధ:—తరువాత సక్కడ,

చ. కనుబొమలం గదల్చిమును * గాంచినవారును బోలెజాణలా
 వనిత స్థభజనంబు “లల * వాడెనుమీ యిటనున్నవీడ”టం
 చనుగతి నన్నుఁజూచిమఱి * యట్టే సుధామధురస్మితంబులిం
 పొనరగఁ జూచుకోదొడగి * రొండొరులం గడగంటిచూపులన్.

మక:—(తనలో) ఎట్లానవాలు పట్టిరి?

మాధ:—పిమ్మటఁ గంకణావళులు ఘట్టు ఘట్టుమన లయా నుసారముగా హస్తపద్మము లప్పరించి చప్పటలు చీటచుచు జెడరి పాటు కాయంచల తెఱంగున నడుగులితునప్పు డందంపు గిలుకుటంది యల నందడులు గ్రందుకొని గణగణమోగు గంటల యొడ్డాణము లతో వాడులాశ నా చెలికత్తె లొయ్యారములు మీఱ గిటుక్కున మరలి “యేమిభాగ్యమమ్మా! యే అమ్మగారికొఱకో అయ్యగా రొక్క రిక్కడనే యున్నారు” అని యా చిన్నదానితోఁ బలుకుచు నావంకఁ దమ చూపుడువేళ్ళతోఁ జూపించిరి.

మక:—ఇది నిశ్చయముగాఁ బ్రథమానురాగమునకు నిద ర్శనము.

కల:—(నమిపింప వచ్చుచు) వీరిప్పుడు మనోహరముగా నొక్క స్త్రీకథ చెప్పకొనుచున్నారు.

మాధ:—

మ. వెలికింబంపుచు ధైర్యసంపద, విజృంభం + భింపించుచున్ విభ్రమంబులు, గాటంబగు స్వాతిశంపువికృతిం + బుట్టించుచున్, వాక్కులం జెలువన్ రాక, విచిత్రమై పరగి, యిం + తిఁబూనె నయ్యంతలో పలనాచార్యక మేదియోమదన సం + బంధంబుగా బల్వడిన్. ౨౭.

అటుపిమ్మట,

చ. కలయఁగఁ జూచునప్పుడు వి + కానముదాలిచి, వింతగొల్పుటన్ నిలుకడఁబొల్చి, రాగరన + నిర్భరతంగని, భూవిలాసముల్ గలిగితనర్చి, మూతగొని + క్రమ్మఱిసూచిన జంకివెన్నకున్ మలఁగిజెలంగు చూపులకు + మాటికినన్ గుఱిఁజేసి వెండియున్.

ఉ. అల్లనవ్రాలి, సిగ్గుగొని • నట్టులు వెన్నకుఁ దగ్గి, భావమున్
వెల్లడిసేయుచుం, జెలిమి • నించుచు, నిశ్చలతం జెలంగుచున్
మెల్లనఁదారి, విస్మయము • మీఱఁగ జెప్పల విప్పునొంది, రం
జులు కటాక్ష వీక్షణలఁ • జేడియ దిక్కటి యున్న నామనం
జెల్లవారింఁచె, దూంట్లురచి • యింఁచెను, బీల్చెను, పెల్లగించెనున్.

నేనును స్నేహరసమును బ్రకటించుచుండిన యా సర్వాంగ
సుందరి సన్నిధానము కారణముగా లోఁబడినవాఁడనై నను గుట్టు చెడ
కుండుటకై మొదలుపెట్టిన పొగడదండ నెట్టెట్టో తుదముట్టించితిని.
అంతటఁ గంచుకీ జనంబులు బెత్తములుదాల్చి మొత్తములుగట్టి
వెంబడింప నా చంద్రవదన యాఁ డేనుఁగునెక్కి సగరమార్గమలం
కరించెను.

చ. చనుచు ననుంగనుంగొనను • సారె కుమార్తెడ వెట్టనప్పడా
ననమపవృత్తవృంతనలి • నప్రతి మన్వహి యింపఁగాఁగడుం
దనరి వికాలలోచన ము • ధా విషదిగ్ధకటాక్షమొందు గ్ర
న్ననఁబరఁగించె గాటముగ • నాటుచునాహృదికుస్పిపాటఁగన్. ౩౦.

అది మొదలుకొని,

ఉ. ఇంతని యెన్నరాదు, మఱి • యిట్టిదటంచు వచింపరాదు, గా
దింతకు నెన్నఁడేననుభ • వించినదైనఁ, జెడన్వివేక ము
త్యంత విమోహదుర్విషయ • మాచు వికారమదేదియోయిటులే
స్వాంతము నెంతయుంజడిమ • కగ్గముచేసి తపింపఁ జేసెనున్. ౩౧.

మఱియు,

చ. స్ఫురణములేద యెట్టెదుటఁ • బొల్చెడివస్త్రపునందునుం, గడుం
బరిచితమైనదే స్మృతివి • పర్యయమై యొకలాగుదోఁచెనున్,
మఱిమఱిఁ బండువెన్నెలను • మంచుఁగొలంకన ముంచియెత్తినం
దఱుగదు తాపమేమియును • నంబుఁ జలించి వీధిమించెనున్.

కల:—(తనలో) ఇతని హృదయమును చూచిగొన్నది నిశ్చయముగా మాలతియే కావలయును.

మక:—(తనలో) ఓహో! సుతిమింది రాగమునఁ బడుచున్నది. ఇప్పుడు చెలికాని నేమని మందలించును?

చ. మదనుఁడు నిన్ను మోహధర * మగ్నునిఁజేయక యుండుఁగాక! నిన్ గదియవుగాక కల్మషవి * కారము! లంచులు రిత్తవేడితో
 లొదవుటగాని యేమగుఁ బ్ర * యోజనమిప్పుడు బాగయాకుండై
 వదలక కాముఁడున్ నవన * వంబయి యావనమేకమాత్రతీన్. 33.

(పకాళముగా) వయస్యఁ డామె యస్వయనామధేయముల నెఱుఁగునా?

మాధ:—మిత్రుఁడా! వినుము. అట్లాచిన్నది యేమగు గున్నపై నెక్కునప్పుడే గుంపుగూడిన యామె చెలికత్తెలలోనుండి యొక్క వారపనితనెరుకఁ దగ్గి పూలుగోయు నెవమునఁ గ్రమక్రమముగా నన్ను జాయవచ్చి సిగను బూలదండ సవరించుకొనువంకనో నాకుఁ జేతులుమోడ్చి “మహాభాగ! సుశ్లేష్టమయిన గుణముగలదగుటచే నీకూర్పు మిగుల రమణీయముగా నున్నది ఈ మన్మథబాణముల వ్యాపారము చిత్రమై క్రొత్తగా నుండుటచే నిందు మాధర్మ్యచారిక కుఁగూడ వేడుకగా నున్నది. సరనులయినవారినేర్పు లెప్పుడును మెప్పుం దవలయునేకాని వ్యర్థములై యుండఁగూడదు. కలకంఠకంఠులకుఁ గంతాధరణమై శోభఁ జెంపఁదగిన మణిహారము చిలుకకొయ్యను వ్రేలి యుండఁ దగునా? కాబట్టి యీ పొగడదండ యామె పొగడదండ యనఁదగియుండును.” అని నన్నుఁగూర్చి పలికెను.

మక:—ఓహో! యేమిజాణతనము!

మాధ:—తరువారే నే నడిగినమీఁద నా వారకాంత యాచిన్నది మంత్రి భూరివసువుగారి కొమార్తెయనియు, పేరు మాలతియ

నియు, తా నామెకుఁ బ్రేమాస్పదురాలైన లవంగికయును ధాత్రేయి (దాదికూతుర) ననియుఁ జెప్పినది.

కలః—(సంతోషముతో) మాలతియేనా? అటులయున నీది మాకందఱకుఁ గావలసినదే. భగవంతుఁడైన కామదేవునిసంకల్పముల కదృష్టముగూడఁ దోడుపడుచున్నది.

మకః—(తనలో) అమాత్యభూరివసువుకొమార్తె యగుటచే తనే మిక్కిలి మానసియురాలని చెప్పట యామె యసమానములైన యితరగుణములను తక్కువపఱచుటయే. ఇంతేగాక భగవతియైన యా కామండకి “మాలతి! మాలతి” యని చెప్పుకొని యెంతసంతోషించుచుండును! ఆమెను నందనున కిచ్చి పెండ్లిచేయవలసినదని నా జడుగు చున్నట్లు కింపడంతయుఁ గలదు. (ప్రకాశముగా) తరువాత,

మాధః—ఆమె నన్ను బ్రతిమాలినమీఁద చేతున్న పొగడ మాలికను బుచ్చుకొమ్మని యామెకిచ్చితిని. గుచ్చునప్పుడు ధాన్య మంతయు మాలతిముఖముమీఁదనే యుండుటచే నడ్డదిడ్డముగా రచి యింపఁబడ్డ యావకుళమాలిక నేదో యొక యపరూపవస్తువును వలెనే చూచి మహాప్రసాదమని వుచ్చుకొని యా వారసుండరి, వేమక చూచి గుంపులుగూడి మరలిపోయెడి పురజనులనందడితో నదృశ్యురాలుకాగా నే నిక్కడకు వచ్చితిని.

మకః—వయస్యా! మాధవా! నీవు చెప్పినవృత్తాంతమును బట్టి యా మాలతి తననలపెల్ల నీమీఁదనే నిలిపినట్లు స్పష్టముగుచున్నది. స్రాగనురాగసూచకముగాఁ గవాలతలము వెల్లఁబాటుటయు నీ నిమిత్తమే. నిన్నెక్కడఁజూచినదో కాని చూచినది. కులశీల గుణగణోపేతలగు తా దృగ్భాగ్యవతులకు మనస్సొకచోటను దృష్టి వేతొక చోటను దగిలియుండవు. ఇంతేగాక,

ఉ. తొయ్యలి నీవయిన్వలపు • తొత్తనెనిల్వినదాని చిన్నెల
నొయ్యనఁ దక్కుభవము • లొంగొరుమోములఁ జూచుకొంచొగి
“అయ్యయొకండవండ్ యొకయమ్మకునై యిటనున్నవాడ”టం
చయ్యెల నాగనాడుటయు •

మాధ:—ఇంకొకటి?

మక:— అల్లలవంగిక వాఁడొక్కఁడు. 38.

కల:—(చేరవచ్చి) ఇదియొకటిగూడ [చిత్రపటమును జూపుచున్నాడు.]

మాధ:—మక—[చూచుచున్నారు.]

మక:—ఇది మాధవునిచూపమే! యెవరువాసివారు?

కల:—ఎవరు వీనిహృదయమును దొంగిలించినారో.

మక:—మాలతీయేనా?

కల:—మతేమి?

మాధ:—చెలికాఁడా! మకరందా! నీవు చేసినయూహ యిప్పుడు సరిగానే యున్నది.

మక:—నీకిది యెట్లు లభించినది?

కల:—అవంగిక మందారికచేతి కిచ్చినది. మందారిక నాచేతి కిచ్చినది.

మక:—మాధవుని చూపమును లిఖించుటయందు మాలతీ యుద్దేశ మేమైయుండినట్లు నీతో మందారిక చెప్పినదో చెప్పుము.

కల:—ఉత్కంఠావినోదనమని.

మక:—మిత్రుఁడా! యింక నూఱటనొందుము.

ఉ. వెన్నెలమాడ్కిఁజూడ్కికిని • వేడ్కయొనరెచ్చెడు నీకుఁగాంతయుం
బున్నెముసేసి వుట్టితివి • ముద్దియకీప్సిత బంధబంధువై
కన్నియతోడి సంగమము • గల్లుటకోసఖ! యింకసంశయం
బున్నదె? యవ్వధిస్మరులె • యొద్దికమై గృహిణీయుచుండఁగా. ౩౧.

నిన్నిట్లు మరులుకొలిపి వికారముల పాలుచేసిన యా సుందరాం
గిరూప మిందువ్రాయుము. చూతము.

మాధ:—మిత్రునికోరిక యెట్లొ యట్లె [కలహంసునితో]
కలహంసా! ఉపకరణములను దెమ్ము.

కల:—[ఇచ్చుచున్నాడు]

మాధ:—[వ్రాయుచు] మిత్రుడా! మకరందా!

చ. వెదలెడి బాష్పపూరమది • వీక్షణపంక్తి సనక్షణంబుగ
ప్పూఁ, బడఁతిన్ మన్నిలువ • వేగనొడల్ జడిమంబుగొంచుమ్రా
న్వడియెడు, వ్రాయఁబూనుకొనఁ • బాణియుఁదోన చెమర్చియెంతయున్
చడఁకెడియంగుభుల్ గలిగి • సర్తిలుచుండ నిఁకేమిసేయుదున్. ౩౨.

అయినను పట్టిపట్టి వ్రాయుచున్నాను. [అని యెట్టకేలకు వ్రాసి
చూపుచున్నాడు.]

మక:—[చిత్రమును బరిశీలించి] బాగున్నది. నీ యచరాగ
మునకుఁ దిగిచ్చెట్లు లిఖించితివి. [సంతోషముతో] ఇదిగో పద్యమును
గూడ వ్రాసితిని.

“చ. ప్రకృతి మనోహరంబులగు • రాజకళాది సమస్త వస్తువుల్
సుకరగతిన్ మదన్యులను • జొక్కఁగఁజేసినఁ జేయునేమొ! యీ
వికచపయోజ లోచనను • బ్రీతిమెయింగనఁగంటి, జన్మనా
ర్థకముగ నాకడే ఘనత • రంబగు సుత్సవమా జగంబునన్.” ౩౩.

[అని చదువుచున్నాడు.]

మందా:—[ప్రవేశించి] కలహంసా! కలహంసా! దొంగా!
దొంగా! అడుగుబాడనుబట్టి పట్టకొంటిని. [మాధవ మకరందులను

జూచి సిగ్గుతో] ఆమహాభావులుగూడ నిక్కడనే యున్నారు. [వమి
పించి] దండములండి!

ఉభయులు:—మందరికా! పనిమీద వచ్చితివి. రమ్మ,
కూర్చుండుము.

మందా:—[కూర్చుండి] కలహంసు నడిగి చిశ్రఫలకమును దీసి
కొ! పోదనుని వచ్చినాను.

కల:—ఇదిగో పుచ్చుకొనుము.

మందా:—ఎవరు ఎందుకొకట ఇందు మాలతిని లిఖించినారు?

కల:—మాలతి యెవరిని ఎందుకొకట లిఖించినదో!

మందా:—[సహర్షముగా] అదృష్టవశమున బ్రహ్మదేవుని
నేర్పునకు ఫలము తరుణముగా దే కలుగుచున్నది.

మక:—సఖ! మందారికా! యీ వస్తువువిషయమున, ఈ నీ
ప్రియుడు చెప్పిన దట్టిదేకదా?

మందా:—మహాభాగా! అట్టిదే.

మక:—ఇంకొకటి, మాధవుని మాలతి ముందెక్కడ
జూచినది?

మందా:—మేడమీద కిటికీలో, పూరుచుండి చూచినదని
లవంగిక చెప్పినది.

మక:—సరే! నే ననుకొన్నట్లే. మేము మంత్రిగారి వీధిని
బెక్కుమాటలు పోవుచుండుములే!

మందా:—మహాభాగ! అనుష్ఠ యైనయెడల కామదేవుని
యొక్క యీ విలసితగుంఠము నిప్పుడు వెల్లి ప్రియసఖయైన లవంగి
కకుఁ జెప్పుచున్నాను.

మక:—ఇంతకన్న నమయములేదు. పోయి నీవుచెప్పవచ్చును.

మందా:—[చిత్రపటమును బుచ్చుకొని విష్ణుమించుచున్నది]

మక:—నయస్యా! మధ్యాహ్నము కావచ్చినది. రమ్మింటికే పోదము. [ఇద్దఱును లేచి యిటునటు నడచుచున్నారు.]

మాధ:—ఇప్పుడు,

చ. నరసింహాక్షి కూడిగము * నల్పుచుఁగూడ మెలంగురొక్కతఱు
దేజవలు నేర్పుమీఱఁ దమ * నిద్రపుఁజెక్కులఁ గుంకుమంబుతో
మురువుగ దిద్దికొన్నయల * ప్రొద్దుటిపత్ర విచిత్రవై ఖరుల్
గరఁగెడునంచు నెంచెదను * గ్రమ్మివెనందిగ జాటుచెమ్మటన్. ౩౮.

మఱియు,

ఉ. కుండలతాని తాననవ * కోమలకుట్టుల సీమలందుని
ష్యందమరంద బిందువుల * సాంద్రసుగంధము లందికొన్నయో
మందసమీర! యానతన * మంజసగాత్రిని నాతిచంచలా
క్షిందగఁ గొఱిలించుచు న్పు * శింపుని నాయభలాంగకంబులన్.

మక:—[తనలో]

తే. గీ. మారుడఁ నివార్యుడినుకు * మారదేహు
నెట్లు బాధించుచున్నాఁడో * కృపదొఱంగి;
తొలుతనేత్రినోపవివర్త * కలితమగుచుఁ
గలభముచు దీవ * కూటపా * కలమువోలె. రం.

కాఁబట్టి మా కిప్పట్లున భగవతి కామందకియే శరణము.

మాధ:—[తనలో]

తే. గీ. పిచ్చు పొందామరకునీకు * వచ్చుముద్దు
మొగము నావంకఁ ద్రిప్పిన * మగువమిన్న
కానఁబడెడు నాకు వివర్త * మానయగుచుఁ
నీవ, లావల, లో, వెలి * నెల్లయెడల. రం.

[ప్రకాశముగా] వయస్యా! నా కిప్పుడు,

చ. జ్వరమదియేదియో విరియఁ • బాటిశరీరము వేచివై చెడున్
 స్ఫురణము దగ్గియుండెడుఁబ • మోహవశంబున నింద్రియంబులుం
 గరమభిలాషఁ జెందినటుఁ • గంగనుగ్రాగుచునున్న నాహృదం
 తరముజ్వలించెడున్ మఱియుఁ • దస్మయకన్భజియించుచుండెడున్.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ప్రథమాంకము సంపూర్ణము.

మాలతీమాధవము

ద్వితీయాంకము

[ప్రథమరంగము—మాలతీగృహము.

[తరువాత నిర్దోషు చేటికలు ప్రవేశించుచున్నారు.]

[ప్రథ:—సఖి! సంగీతశాలదగ్గఱ నవలోకితతోఁగూడి భగవతి కామందకి యేమో యాలోచించుచున్నది!

ద్వితీ:—చెలీ! మాధవునివేడుక చెలికాడైన మకరందుని వలన మదనోద్యానమందు నడచిన యావద్వృత్తాంతమును తెలిసికొన్నదై యిప్పుడు భగవతి యమ్మాయిగారినిఁ జూచు కోరికతో నామె యేమిచేయుచున్నదో చూచిరమ్మని యవలోకితను బంపినది. అంతలో నే నామె కెదురుపడి “అమ్మాయిగారు లవంగికతో నేకాంతము న్నార”ని చెప్పితిని.

[ప్రథ:—పొగడపూవులు గోసి తెత్తునని లవంగిక మదనోద్యానములో పెనుకబడ్డదే! తిరిగి వచ్చినదా?

ద్వితీ:—రాకేమి! అమ్మాయిగా రామె వచ్చుచుండుటను దూరమునుండి చూచి యెదురేగి చేయిపట్టుకొని పరిజనులెవ్వరును లేని తన మేడమీఁది ప్రక్కగదిలోనికిఁ దోడుకొనిపోయినది.

[ప్రథ:—నరే చెప్పెడిదేమి? ఆ మహానుభావుని వృత్తాంతమడిగి తెలిసికొని వినోదించుచున్నది.

ద్వితీ:—[నిట్టూర్పువుచ్చి] ఆమె యాటటనొందుట యెక్కడిది? తోఁటలో మాధవుని నా విధముగాఁ జూచియున్నపిదప నామె యనురాగమునకు మేరయేయుండదు. పయిగా భర్తృదారికను నంద

నున కిమ్మని మహారాజుగారు కోరగా ఆయవతో మంత్రిగారి యుదయమే యిట్లు మనవిచేసినారు.

[వధ:—ఎట్లు?

ద్వితీ:—తమపిల్లదానివిషయములోఁ దమచిత్తమని. అందుచేత నీ మాధవానురాగము మాలతి కామరణాంతము హృదయశల్యమై పీడించునని భావించుచున్నాను.

[వధ:—ఈ విషయమున భగవతి తనమాహాత్మ్యము నిండుక ప్రకటన చేయకుండునా?

ద్వితీ:—ఓసి యెందుకే యీ మాటలు? రానే పోదము.

[ఇద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

—౦—

[ప్ర వే శ క ము.]

[తరువాత మాలతియు, లవంగికయు సుపవిష్టలై ప్రవేశించుచున్నారు.]

మాల:—సఖి! తరువాత. తరువాత.

లవం:—తరువాత నా మహానుభావుఁ డీ వకుళమాలిక నిచ్చినాఁడు [ఇచ్చుచున్నది.]

మాల:—[మాలికఁ బుచ్చుకొని సంతోషముతోఁజూచి] చెలీ! యీకూర్చెగుడుదిగుడుగా నున్నదే.

లవం:—అట్లుండుట నీదే యపరాధము.

మాల:—అదెట్లు?

లవం:—ఆ శ్యామలాంగుని కట్లు హస్తవికలత్వముగలిగించినపాఠెవరని?

మాల:—చెలీ! లవంగికా! నీ పెప్పుడు నిటువంటి యూహించివు మాటలే చెప్పుచుందువుగదే!

లవం:—చెలీ! నే నేమంటిని? మలయానిలమునకుఁ జలించు
జెలిదమ్మిరేకులవలెఁ జెలుపు మీఱినవియు, నిన్నుఁ జూచుటచేఁ గలి
గిన యాకారవికారమును గప్పిపుచ్చు కోరికతో నగము కూర్చి నిలి
పిన పొగడదండపై నప్రయత్నముగా దృష్టి నిలిపినప్పుడు విప్పునొంది
సవియు, నగు కన్నులతో నిన్నతఁడు వెల్లివిరిసిన యాశ్చర్యరసముచే
నిశ్చలములై నిశుదలై న లోచనప్రాంతముల నరికట్టినట్లొప్పు భూలతి
కలవికాసముచే మన్మథబాణసంరంభమును దెలియఁజేయుచుఁ గడు
నొయారముగాఁ జూచుచుండ నతనిని నీవే చూచితివిగాదా?

మాల:—[లవంగికను గాఁగిలించుకొని] చెలీ! చెంతనున్నవా
రిని చిటికెలో భ్రమింపఁజేసెడి యా విలాసము లాతనికి సహజములే
యేమో! అట్లుగాకున్నఁ బ్రియసఖ యూహించినట్లే.

లవం:—[నవ్వి యసూయ నొందినదానివలె] అప్పుడు నీవును
నీకు నీవే అంగులేకుండనే యాటాడినావు.

మాల:—[సిగ్గుపడి నవ్వి] తరువాత. తరువాత.

లవం:—తరువాత జాతరఁ జూచి యిండ్లకు మరలెడి పౌరజ
నుల సందడిలో నాతఁ డదృశ్యుఁడు కాఁగా నేను మందారికయింటికి
వచ్చితిని. ప్రొద్దుట దానిచేతికి చిత్రఫలక మిచ్చితినిలే!

మాల:—ఎందుకొఱకు?

లవం:—మాధవుని యనుచరుడైన కలహంసుఁడు దాని
యందుఁ దగిలియున్నాఁడు. కాబట్టి యతని కామ చూపించఁగలదని.
అంతట మందారిక నా కొక ప్రియము చెప్పినది.

మాల:—[తనలో ఆనందముతో] కలహంసుఁడును తన యజ
మానునకా ప్రతిచ్ఛందకమును చూపఁగలఁడు, [ప్రకాశముగా] చెలీ!
యేమిటి ప్రియము చెప్పినదంటివి?

లవం:—ఇదిగో నీకు సంతాపము కలిగించి తాను సంతాపము నొందుచు దుర్లభములైన కోరికల కవకాశమిచ్చి సహింప నలవికాని యలజడిచే సలసల మటుగుచున్న తన హృదయమున కొక్కించుక సేపూటల గలిగించుకొనుటకై యతఁడు లిఖించిన నీ ప్రతిచ్ఛందకము. [చిత్తరువును చూపుచున్నది.]

మాల:—[సంతోషముతో నూర్పుచుచ్చి, తడవునూచి] అయ్యో! యిప్పుడు సైతము నాహృదయమున కూటల గలుగకు న్నది. ఈ యూటల నిజమైనదని నమ్మవచ్చునా? ఇదిగో నిక్కడ నేమో వ్రాయఁబడియున్నది. [అని “ప్రకృతిమనోహరంబులగు” అను పద్యమును జదివి యానందముతో] మహాభాగ! నీ వాక్తాధుర్యము నీకే శగును. ఇంక నీ దర్శన మప్పటికి మనోహరమైనను దీర్ఘమైన దుస్సహసంతాపమును గలిగించుటచే తుదకు దారుణమైనదిగా నుండును. నిన్నుఁ జూడనిస్త్రీలును చూచి మమతనొందనిస్త్రీలును ధన్యురాలుగదా!

లవం:—చెలీ! యాప్రకారముగానైనను నీకూటలగలుగదా?

మాల:—చెలీ! యేప్రకారముగా?

లవం:—ఎవనినిమిత్రమై తొడిమె పట్టువిడిచిన యశోకపల్లవమువంటి హృదయమును, వాడిపోయిన విరజాజిపూవువంటి సుకుమారమైన శరీరమును ధరించిన నీవును మన్మథునిచేఁ గృశియింపఁజేయఁబడుచున్నావో, అతఁడును భగవంతుడైన కుసుమాయుధునివలన సంతాపముయొక్క దుస్సహత్వ మిట్లుండునని తెలిసికొనుచున్నాఁడు

మాల:—చెలీ! ఆ మహానుభావుఁ డీ బాము లేవియు లేక సుఖముగా నుండుఁగాక! ఇంకనా కూటల గలుగుట యసంభవము. [అని కంటఁ దడివెట్టి]

ఉత్సాహ.

విరతిలేక విసమువోలే • విరియఁ బాటేటివమై
కలి ధూమరహితమైన • కీలిఁబోలి మంచుచున్
ఓరమువోలే సవయవములఁ • బరిమధించు నీవ్యధం
దరమె తొలఁచినన్నఁ బ్రోవఁ • దల్లియేచి దండ్రీయేక్. ౧.

లవం:—చెలీ! అది యట్టిది. సజ్జనసమాగమములు ప్రత్యక్షమందు సౌఖ్యదాయకములును శరోక్షమందు దుఃఖమస్పహములును నైయుండును. ఒక్కమా అట్లు మేడమీఁది సోరణగండినుండి వానింజూచినంతమాత్రముననే నీకు నిండుచందురు పండువెన్నెల నిప్పులగుండమై యుండెనే! నీ శరీరావస్థి చూడఁగా క్రూరుడైన యా కామదేవుని బాఁకిఁ దప్పి బ్రదికి బైటఁ బడుదువో లేదో యని సంశయింపవలసివచ్చినే? ఇంకను నేటి వానిసవిశేషదర్శనముచే నీకు సంతాపము దురంతముగా నుండునని వేతె చెప్పవలయునా? కాబట్టి ప్రియసఖ! మర్లభవిషయమైన మనోరథము నీడేర్చుకొనుటయే న్లాభునీయును. పవంచమందలి ప్రాణికోటికెల్లను అట్టి మనోరథము తుల్యగుణానురాగమైన వల్లభసమాగమమని మేము తలంచుచున్నాము.

మాల:—ఓసీ! మాలతి యెటులైనను బ్రదికినఁ జాలునని ప్రేమకొలఁది నిట్లు తెగువలు బోధించుచున్నావు. నా జోలికిరాకు పొమ్ము. [అని కంటఁ దడివెట్టి] నిన్న సవలసిన పనియేమి? నేనే హృదయమునుండి సారెసారెకుఁ బాట నుంకించుదైర్యము నెట్టెట్టో బలవంతముగాఁ జక్కఁబట్టి తుదకు గుట్టుచెడి సిగ్గువిడిచినదాననై నాను. కాబట్టి ప్రియసఖ!

కవిరాజ విరాజితము.

గగనమునంబలిరాత్రియుఁ జంద్రుఁడ * ఖండకళంగొని వెల్లెగని
మ్రోగనిమరుండుదహింపఁగనిచ్చెఁక * మృత్యువుదక్కనుతేమియగున్
సుగుణుడుదండీయుఁ బావనితల్లియు * శుద్ధకులంబును జాట్టములై
తగియెడునాకిఁకజీవితమున్ మఱి * తండునుగారొకయించుకయున్.

లవః—[తనలో] ఇప్పు డేమిబుద్ధి?

ప్రతీహః— [ప్రవేశించి] ఇదిగో మహాచభావురాలు
కామందకి.

ఉభయులు:—ఏమి భగవతియా?

ప్రతీ:—అమ్మాయిగారిని నాడఁగోరి వచ్చినారు.

ఉభ:—అటులయిన నాలస్య మెందుకు?

ప్రతీ:—[నిష్క్రమించుచున్నది]

మాల:—[చిత్రపటమును చాచుచున్నది.]

లవః—[తనలో] ససుయమునకు వచ్చింది.

[అప్పుడు కామందకియు అవలోకితయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

కామం:—మేలు! మిత్రుడా! మేలు! భూరివనూ! “తనుస్లి
దానివిషయములోఁ దమచిత్త” మని యుభయలోకములకు విరుద్ధము
గాకుండునట్లుగాఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చితివి. ఇంతేగాక యిప్పటి మదనో
ద్యాన వృత్తాంతమును బట్టి దైవముకూడ ననుకూలుఁడుగా నున్నట్లు
యోచించుచున్నాను. వశవావళీ చిత్రఫలకముల యిచ్చి పుచ్చుకో
ల్లును అత్యద్భుతమైన యొక యుల్లాసమును గలిగించుచునే యున్నవి.
అవును వివాహతంత్రమందుఁ బ్రధానశోభనము పరస్పరానురాగమే.
ఈ యర్థమున నంగిరసుఁడుగూడ నిట్లు చెప్పుచున్నాఁడు. “యస్యాం
మనశ్చక్షుషోర్నిబంధస్తస్యా మృద్ధిః” అని.

అవః—ఇదిగో మాలతి.

కామం—[చూచి]

చ. పలుచనఁ బాతె నంగములు * పై పొరలూర్చిన యంటికంబవుం
దెలిజగిమీతె, నొంటికళ * నిల్చినచంద్రుని మూర్తివోలెన
క్షులనలరించుచు మిగుల * సూనశరావల భూరిదాహవి
హ్వలయగు నీకుమారి దుర * వస్థకు మాకగు భేదమోదముల్. 3.

మఱియు,

చ. మొగమువివర్ణమయ్యెనుగ * పోలతలంబులు ధూమ్రమయ్యెనీ
మగున మనోహరత్వము * మాత్రమువీడదు చిత్రవైఖరిన్
జగతిని సర్గరమ్యలయి * జన్మమునొందిన వారిపట్టునన్
మగుడక మీఱుమారసుకు * మారవికారము శోభఁజెంపదే? ౪.

నిశ్చయముగా నీమె యిప్పుడు మనఃకల్పితమైన ప్రియనమాగ
మము ననుభవించుచున్నది. ఏమనఁగా,

చ. ప్రిదిలిననీవీయుం, దమిస్సు * రించెడిమోవియు, దోర్విహదమున్,
గుదిగానున్వేదముం, దభుకు * నున్దగంటి బెడంగుఁజావులున్
బొదిలినప్రమాదుపాటుఁ, జను * మొగ్గలతల్లడపాటుఁ, జెక్కులం
బడిఁబడిఁదోచు నీగగురు * పాటునుమూర్చయుఁ జేతనత్వమున్.

అను నీలక్షణము లీమెయందు గోచరించుచున్నవి. [నవీపించుచున్నది.]

లవం—[మాలతిని చేతితోఁ దట్టుచున్నది.]

మాలః—భగవతికి వందనము చేయుచున్నాను.

కామం—భాగ్యజన్మ మెత్తినఫలమును బడయుదువుగాక!

లవం—ఇదిగో పవిత్రాననము. [అందఱుఁ గూర్చున్నారు.]

మాలః—భగవతికిఁ గుళలమా?

కామం—[నిట్టూర్పుచు] కుళలములాగే యున్నది.

లవం:—[తనలో] కపటనాటకముయొక్క ప్రస్తావన యారంభమైనది. [ప్రకాశముగా] భగవతి కిప్పుడు బాష్పభారముచే డగ్గురికవడిన కంఠములోఁ దగులుకొని మాట యొకపట్టునఁగాని పైకి రాకయున్నది. ఇంక యుద్వేగమునకుఁ గారణ మేమై యుండును!

కామం:—చీఁగుబొంతకుఁ దగని యీ పరిచయమే.

లవం:—అది యెట్లు?

కామం:—ఓసి నీకును దెలియకున్నదా!

క. మదనుని విజయాశ్రుంబీ

నుదతిశరీరంబు నహజ • సుభగవిలాసా

స్పదము గుణహీనవరసం

ప్రదానమున వెఱతుగుణము • ఫలమగునంచున్. ౬.

మాల:—[వెలవెలపోవుట నభినయించుచున్నది.]

లవం:—ఇది నాకుఁ దెలియును. రాజనిర్బంధముచే మాలతిని సందనున కీయ నిశ్చయించినాఁడని జనులందఱు భూరివసువుగారి నీవడించుచున్నారు.

మాల:—[తనలో] నాతండ్రి నన్ను రాజున కెట్లు బలియిచ్చుచున్నాఁడో!

కామం:—ఆశ్చర్యము!

చ. సరియని దీనికింగుణవి • చారముసేయక పూనుకొన్నవాఁ

డరయఁగ వక్రనీతినిపు • గాత్మలకున్నె యవత్యమోహముల్?

మురియుచుఁ గూఁతునిచ్చికడు • ముద్దుగఁబెండిలిఁజేసిపూజ్యుఁడా

సరవతి సర్మమిత్రుఁడగు • సందనసఖ్యముఁ గోరఁబోలెడున్. ౭.

మాల:—[తనలో] తండ్రిగారికి రాజరాధనమే ముఖ్యముగాని మాలతిగాదు,

లవం:—భగవతి సెలవించినట్లే. ఆలాగే కానియెడల యావ
సముజాతినవాడును, కురూపుడును నైన యా వరునివిషయమున
సమాత్యుఁ డేల శంకసేయఁడు?

మాల:—[తనలో] అయ్యో! మందభాగ్యురాలను. నా కన
ర్థము చేరువై వజ్రసాతమువలెఁ బడ మొత్తుచున్నది.

లవం:—కాబట్టి తల్లీ! భగవతి! యుగ్రహించి మా ప్రియ
స్థు నీ జనస్మరణమునుండి రక్షింపుము! నీకుమాత్ర మీమె కూతు
రుగాదా?

కామం:—ఓ సుశీలురాలా! యిందు భగవతి యేమిచేయఁ
గలదు? సాధారణముగా కన్యకలకు తండ్రియు, దైవమునుగదా రక్ష
కులు! దుష్కర్మముని విశ్వామిత్ర పుత్రికయగు శకుంతలయు, పురూర
వుని సూర్యశియను నచ్చరయుఁ గోరి పెండ్లాడిరని పురాణవేత్తలు
చెప్పుదురు. వానవదత్త తండ్రి తన్ను సంచయున కీయ నిశ్చయింపఁగా
తాను న్యయముగా నుదయనమహారాజును వరించినట్లున్నది. కాని
అవియెల్ల సాహసప్రాయములగుటచే నుపదేశింపఁబడఁదగినవికావు.
సమస్తవిధముల,

చూచిననకుఁ దాఁబ్రయుండుచును + హృత్తును మంత్రియునై వరించునం
దనునకుఁ గార్యమెంచినిజ + నందనినిచ్చి కరంబుస్వస్థతం
గనియెడుఁగాక మాత్యుఁడిఁకఁ + గాంచిననెగ్గు జనించురాహుతో
నిససిన చంద్రరేఖవలె + నీనతియాతని చెట్టఁబట్టెనున్. ౮.

మాల:—[తనలో] హా! తండ్రి! నీవుగూడ నిది నాకుఁ గూడ
దనక కేవలము భోగతృప్తకు లోనయినాడవు.

లవ:—భగవతి వచ్చి చాలసేపయినది. మాధవుఁ డస్వస్థు
త్తుఁడుగా నున్నాఁడు.

కామం:—ఇదిగో పెద్దదము. అమ్మాయీ పోయినట్లుమా?

లవం:—[జనాంతికముగా] చెలీ! మాలతీ! యిప్పు డా మహా నుభావుని కులశీలాదులను భగవతి నడిగి తెలిసికొందము.

మాల:—నాకును కుతూహలముగానేయున్నది.

లవం:—[ప్రకాశముగా] ఇట్లు భగవతియొక్క వాత్సల్యము నకుఁ బ్రాతఃక్షణమునను యా మాధవుడనువాఁ డెవఁడు?

కామం:—చెప్పవలసినది చాలఁగానున్నది. ఇప్పు డాగాథ యెందుకు?

లవం:—అయినను భగవతి చెప్పి యనగ్రహించునుగాక!

కామం:—అటయిన వినుము. పురుషశ్రేష్ఠులకెల్లఁ జూడఁ మణియై దేవరాక్షుడని విదర్భరాజ మంత్రియొక్కఁడును. అతఁ డును మీతండ్రియు సహాధ్యాయులగుటవలన సకలలోకమాననీయ పవిత్రచరిత్రుడగు నా మహానుభావుని మీ తండ్రియే యెఱుఁగును. మఱియు,

మాలిని.

వ్యతికరితపమస్తా • శాంత శుభ్రోరుక్మీర్తురీ

వితతమకృతిలీలా • విక్రమస్థానభూతురీ

సుతమహిమనమేతురీ • భూరిలక్ష్మీనికేతురీ

క్షీతితలమునఁదాదృ • క్షీయుతురీ పుట్టుటెట్టురీ.

మాల:—[సంతోషముతో] చెలీ! యిప్పుడు భగవతి పేర్కొనినవారినే కాఁబోలును తండ్రిగా చెప్పుడును స్మరించుకొనుచుందురు!

లవం:—చెలీ! భగవతితోఁగూడి వారిద్దఱు నొక గురువు నొద్ద విద్యాభ్యాసము చేసిరిని పెద్దలు చెప్పుదురు.

కామం:—

ఆ, గీ. ఉదయగిరినిఁజూలె * నుదయించె నతనికి
 స్ఫురిత గుణవిలాస * సుందరుండు
 వరకళాన్వితుండు * ప్రాణిలోచనమహా
 త్సవకరుండు బాల * చంద్రుఁ డొకఁడు. ౧౦.
 లవం:—[పెడమొగముగా] మాధవుఁ డతఁడే కాఁజోలును.

కామం:—

కా. బాలుండయ్యను నిల్లువెల్వడికళా * భ్యానంబుకై యిప్పుడి
 ప్రాళించేరి వెనుచుభాసురశర * త్పూర్ణేందు బింబాననుం
 బాళింజాచెడి లోలలోచనల యు * మృదంగపు వాల్చాపులన్
 మేలా కల్పలస్కంధైసఁగెనా * మించుంబురంబయ్యెడన్. ౧౧.

ఇప్పు డాతఁడు లేన బాలమిత్రుడైన మకరందునితోఁగూడి
 నీతిశాస్త్రము నభ్యసించుచున్నాఁడు. అతఁడే మాధవుఁడు.

మాల:—[ఆనందముతో జనాంతికముగా] చెలీ! లవంగికా!
 వింటివా యాభాగ్యశాలి యెంత గొప్పకులమందుఁ బుట్టివాఁడో!

లవం:—[జనాంతికముగా] మహాసముద్రమును విడిచి కల్ప
 వృక్ష మెందుండి పుట్టఁగలుగును?

కామం:—ఏహా! యెంత ప్రౌఢుపోయినది. ఇప్పుడు,
 చ. ననవిలుకాని పోరులన * సంగివెసంగి శ్రమంబుపైకొనన్
 గనులర మోడ్చు చక్రమిధు * సంబులుకంపిల యడ్డమేల్కొనన్
 ఘనతరహర్మ్యగర్భముల * గాఢముగాఁ బ్రతినాదమిచ్చునీ
 యనిభృత సాంధ్యశంఖరవ * మాకనమంతటఁ బర్వచుండెడున్.

మాల:—[పెడమొగముగా] నాతండ్రి నన్ను రాజున కేల్లు
 బలియిచ్చుచున్నాఁడో! తండ్రిగారికి కూతు రేమైపోయిననేమి రాజు

రాధనమే ముఖ్యముకాని. హా! తండ్రీ! నీవును నిది నాకుఁ గూడదనక కేవలము భోగతృప్తకు లోనయినాడవు. [ఆచందముతో] ఆ మహానుభావుఁ డెంత గొప్ప కులమందుఁ బుట్టినాఁడు! ప్రియసఖ చక్కఁగాఁ జెప్పినది. అవును మహాసముద్రమునువిడిచి కల్పవృక్ష మెందుండి కలుగును? కానిమ్ము. వాని నింకొకసారి చూడవలయును.

లవః—దేవీ! యీ నాలుగిండ్ల బవంతిలోనుండి పోదము.

కామః—[పెదమొగముగా] అవలోకితా! యిప్పుడు తటస్థముగా నుండియే మాలతివిషయమున నిస్పృహత్వహృత్యమును జక్కఁగా నడిపి తద్భారమును జాలవఱకుఁ జాలకన చేయఁగలిగితిని. ఏమంటేని,

ఉ. ఎంచితి నెగ్గునందఱున * కించుక దండ్రిని సమ్మరామిరూ
పించితిఁ బూర్వగాఢలను * బేర్కొనితెల్పితిఁ గార్యవర్ధతిన్
మంచిగ మాటవెంబడిని * మాధవువంశము విద్యయుంబ్రశం
పించితి, నింకనాకునవ * శిష్టముదీనిని జేరఁదీయుట. ౧౩.

(అందఱు సమ్మిమించుచున్నారు.)

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము.

మాలతీమాధవము

తృతీయాంకము.

[ప్రథమరంగము—కామండకిగృహము.

[తరువాత బుద్ధరక్షిత ప్రవేశించుచున్నది.]

బుద్ధ:—అవలోకితా! భగవతి యెక్కడనున్నదో యెఱుఁగుదువా?

అవ:—[ప్రవేశించి] బుద్ధరక్షితా! యెఱుఁగవా యేమి? పిండపారణవేశను మించఁబెట్టి మాలతి ననునయించుటకు భగవతివెల్లియెంతసేపో అయినది.

బుద్ధ:—మఱి నీవెక్కడనుండి వచ్చుచున్నావు?

అవ:—నేను భగవతి పంపఁగా మాధవునికడకుఁ బోయి యతనితో “నీవిప్పుడు శంకరపురము చేరువ కనుమాకరోద్యానమునకుఁ బోయి యందొక్క రక్తాశోకవృక్షముక్రింది పూపొదరింట వసించి యుండు”మని చెప్పినచ్చితిని. అతఁడును అక్కడకు వెల్లినాడు.

బుద్ధ:—అవలోకితా! యెందుకని యక్కడకు మాధవుడు పంపఁబడినది?

అవ:—నేడు కృష్ణచతుర్దశియని తల్లితోగూడ మాలతి శంకరపురమునకుఁ బోగలదు. పిమ్మట భగవతి మాలతినిఁ బిల్చి బిడ్డా! నీచేతులతో నీవే దేవతారాధనమునకుఁ బూవులుగోసినయెడల సాధాగ్యము వర్ధిల్లునఱమియని చెప్పి యామెను లవంగికా సహితముగా నా యుద్యానవనమునకే తీసుకొని రాగలదు. అక్కడ సన్యోస్య దర్శనము కాగలదు. మఱి నీ వెక్కడకు?

బుద్ధ:—శంకరపురమునకుఁ బోవుచు మన ప్రియస్థ మదయం
తిక నన్నుఁగూడఁ దనవెంట రమ్మన్నది. అందుచేతనొకసారి భగవతికిఁ
బాదాభివందన మాచరించి మఱి యక్కడకుఁ బోదమనివచ్చినాను.

అవ:—భగవతి నిన్నేపనియందు నియోగించినది? అక్కడి
సమాచారమేమి?

బుద్ధ:—నేనును భగవతియాజ్ఞ ననుసరించి యయ్యైకఫలలోఁ
బెట్టి మకరందుఁ డిట్టివాఁ డిట్టివాఁడని నమ్మకము వుట్టునట్లుగాఁ జెప్పి
యాతనిమీఁదం బ్రియస్థయైన మదయంతికకుఁ బరోక్షానురాగ
మెక్కువయగునట్లు చేసితిని. ఇప్పుడామె యాతనిదర్శనము నభిలషిం
చుచున్నది.

అవ:—మేలు! బుద్ధరక్షితా! మేలు!

బుద్ధ:—రమ్మ పోదము.

(అని నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది ప్రవేశకము.

—౧—

ద్వితీయరంగము—కుసుమాకరోద్వాసము.

కామం:—[ప్రవేశించి]

క. మునుపే వినయమునఁగొనె

యును గలదిప్పుడు మెలపున • నొకకొన్నాళ్ళకీ

మనసిచ్చి వెలులనోబలె

జనవుననాతో మెలంగు • నరణి గరపితిన్.

౧

ఇప్పుడు మాలతి,

ఉ. చింతిలునన్నుఁబాసి, మఱి • చెంతవసించగలంక దేతెమన్,

మంతనమాడుఁ గాన్కలిమి • మన్ననసేయును లేవఁజూచుచో

గంతునలేది యడ్డపడి • కంఠము బిగ్గగవుంగలించుకొం

చెంతయు నొట్టఁబెట్టికొని యిప్పుడె రమ్మని మొక్కివేడెడున్.

దీనియంతకును నారణము తాగోరునదెల్ల నేజేయుదునన్న
నిబ్బరమైన యాశయే.

క. అన్యపదేశవాణ్యో

వన్యస్త శకుంకలాది + బహుపూర్వకథా

విన్యాసము నాతొడనయి

గన్యామణి యొరగివినుచు + గాంచు బరాకున్. 3.

తాబట్టి యిప్పుడు ముందుకార్యముంతయు మాధవ సమక్ష
మందే నడపెదను. [తెనకఁజూచి] అమ్మాయీ! యీలాగీలాగు.

[తరువాత మాలతియు లవంగికయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు]

మాల:—[తనలో] నాతండ్రి నన్ను రాజున కెట్లు బలియిచ్చు
చున్నాడు! తండ్రిగారికిఁ గూతు రేమైపోయిననేమి రాజారాధనమే
ముఖ్యముగాని!. [కంటం నడివెట్టి] హా! తండ్రి! నీవును నిది నాకుఁ
గూడదనక కేవలము భోగతృప్తకు లోయినాడవు. [అనందముతో]
ఆ సుహృదుభావుఁ డెంత గొప్పకులమందుఁ బుట్టినాడు! మహాసము
ద్రమునువిడిచి కల్పవృక్ష మెక్కడఁ బుట్టఁగలుగును? అని ప్రియసఖ
దెప్పిన మాట చక్కఁగానున్నది. వాని నింకొకసారి చూచెదనుగాక!

లవం:—చెలీ! యిదిగో! తీయమామిడులపైఁ గమ్మనితేనె
సోసలచే మెత్తగనానిన పూవుగుత్తులను గోరికమీఱ నారగించుచు
నడుమనడుమఁ గేరికూయు కోయిలల కోలాహలముల కులికి జమ్మని
యొక్కుమ్మడిగ నాకొమ్మలనుండి ముచ్చురముగఠేగి మూగి వెఱచి
పఱుచు మొకరితొమ్మిదల సమ్మర్చముచే స్ఫుటదళాగ్రములైన సంపె
గపూవులతావులకుం దావల మైనదియు, కుదురగు గొప్ప పిఱుఁదుల
ప్రేగుచే నించుక మెల్లఁగ నూరుభారముచే నడుగులు లోట్రుప

నడచునప్పుడు పొడమెడు చెనుటబొట్లనెడు నమ్మతబిందువులచే నంద
మయిన నీమోము చందురునకుఁ జల్లని మంచి గండమయినదియు,
నగు నీ కనుమాకరోద్యానమారుతము నిమ్మఁ గవుఁగిటఁ జేర్చుచున్న
ట్లున్నది. కాఁబట్టి యిందుఁ గొంచెము విహరింతము. [ఇటునటు నడచి
ప్రవేశించుచున్నారు.]

[తరువాత మాధవుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.]

మాధ:—ఓహో! భగవతి యెక్కడై నదే! యిప్పుడునాకు,

ఆ, గీ. పాలఁతికన్న మున్ను • పొడసూప భగవతి,

యుల్లమూర్పు వుచ్చి • చల్లనయ్యె

మిడికియెండవేడి • మికి వృష్టికిఁబునుండు

మెఱువుఁ జూడనెమ్మి • దొరకుఁబోలె.

౪.

లదృష్టవశమన లవంగి కానహితురాలగు మాలతియునున్నది.

తే, గీ. జాతిగల చంద్రకాంతింబు • జితః బర్హి

తంబునుంబోలె నాదు • మనఁబుకలువ

కంటిమోము చందురుకఱం • గట్టెఁబాలు

వాఱెడు జడిమిగొంచును • నాకెకొర.

గీ.

ఇప్పుడు మాలతియందము చెప్పగిప్పురాదు.

౪. నలిగిన చంపకమాలిక

చెలువున వసివాడిననసి • చెలియవయవములే

వెలిగించెడు మరుమంటలు

కలిగించెడు మడికిజొక్కు • గనఁగలఫలమున్.

౬.

మాల:—చెలీ! యీగుఱ్ఱపొడరింటఁ బూలుగోయుదము.

మాధ:—

క. చెలిపలుకులు క్రొత్తగవిని

పులకలు మొలకెత్తనివుడు • పూని వహింతుం

దొలిమొగులు చాలుకొంజ

క్కలకలగుచు మొగ్గదొగుగు • కడిమిబెడంగున్. 2.

లవం:—చెలీ! అల్లుచేయుదము. [పూలుగోయట నభినయించుచున్నారు.]

మాధ:—భగవతియొక్క యాచార్యక మత్యద్భుతముగా నున్నదిగదా!

మాల:—చెలీ! రమ్మ. మఱొక్కచోటఁ గోయుదము.

కామం:—[మాలతినిఁ శాగిలించుకొని] చాలునమ్మా చాలు అలసిరావు.

చ. పడఁతిరో! నీకుఁబల్కుశీడఁ • బాటాదవించెడు, నంగమంగమం
బ్రదు, సుతిమోముజాబిలిపు • టించెడుఁజెన్నుటబొట్టుల,బైమూ
సెడు, గనుదోయి, నిట్టులిఁకఁ • జెప్పెడిదేమికుమారి! నీయెడం
దొడఁగిప్రియావలోకనము • తోనరిగాఁ బరిభేదమొప్పెడున్. ౩.

మాల:—[స్నిగ్ధ నభినయించుచున్నది.]

లవం:—భగవతి శోభనము సెలవిచ్చినది.

మాధ:—పరియాచకము చక్కఁగానున్నది.

కామం:—ఒక్కమాట చెప్పవలెనని యున్నది. కూర్పుండుడు. [అందఱుఁ గూర్పున్నారు.]

కామం:—[మాలతి గడ్డమెత్తి] కళ్యాణీ యాచిత్రము వినుము. •

మాల:—అవహితురాలనై యున్నాను.

కామం:—నీవలెనే నా ప్రేమకుఁ బాత్రమై మాధవుడను

చిన్నవాఁ డొకఁడు కలఁడని మున్నొకసారి ప్రసంగవశమునఁ జెప్పి యుంటినిగదా!

లవః—అవును జ్ఞాపకమున్నది.

కామః—అతఁడు కామోద్యాసయాశ్రమసాచిన దేమొదలు మిగుల వగలఁబొగులుచు నొడల సెగ పొగలెగయఁబరవశుడైనట్లున్నవాఁడు. ఏమంటే,

చ. కలువల తేఁడునుంజెలియి • కాఁడునుగూర్చిఁగఁబలువేమకర్
దలఁపఁడు, లోనివెగ్గలవుఁ • దాపముఁదాలిమిదూలి వెల్లడిం
జలిపెను, దొంటిప్రేంకణవుఁ • జామనిదాయ మెఱుంగుమైవనర్
నెలవెలఁబాఱిచిక్కియును • వీడఁడు వెండిమనోహరుండగున్. ౯.

లవః—అవును, మాధవుఁడస్వస్థశరీరుఁడుగా నున్నాఁడని యప్పు డవలోకిత భగవతిని ద్వరపెట్టినది.

కామః—వీని మస్థభవికారమునకు హేతువు మాలతియే యని యిప్పుడు విన్నాను. నా నిశ్చయముగూడ నట్టిదే. ఏమంటేని,

అ, గీ. ఈముఖేందుఁజూడ • నీమనోహరుమనం

బట్టె స్తిమితమును మ • హాశయఁబు

నగుపయోధిజలము • పగిదినుత్కలికాత

. రళతఁబొందె మిగులఁ • గలఁత నొందె. ౧౦.

మాధః—ఓహో! యేమియుపన్యాసశుద్ధి! నాకుగొప్పతనముఁ దచ్చిపెట్ట నెట్లు యత్నించుచున్నది! ఇందాశ్చర్య మేమున్నది!

ఉ. విస్తృత శాస్త్రసంగతిని • వీడనిపట్టు, ససర్గభోధమ

భ్యస్తగుణ ప్రకర్షమగు • వాణియును, బ్రతిభాసవత్వమున్

సిస్తులిత ప్రగల్భతయు, • నిర్ణయకాల వివేచనంబునాఁ

బ్రస్తుతికొకు నిగుణము • లన్ ఫలియించు సభీష్టకార్యముల్. ౧౧.

కామం:—ఏమనఁగా జీవితాశ వదలుకొని యతఁడు చేయఁ బూర్వకమున దుష్కరములే లేవు

ఉ. కోయనికూయు కోయిలలు * గూడిన మొగ్గల గుఱ్ఱమామిడిం
బోయి కరుంగొనుఁ, బొగడ * పూవులతావుల నాలిగాలికిం
గాయము నొప్పగించు, మెయి * గప్పినతామరపాకు దుప్పటిం
బాయక చావదానమను * భ్రాంతిని సంతుడు జంద్రువాదములే.

మాల:—ఆయన యిట్లుంటి దుష్కరమును జేయుచున్నాఁడు.

కామం:—ఇట్లు ప్రకృతి సుకుమారుడైన యీ కుమారుఁడు తామున్నెన్నఁ జెఱుంగని బాములకు లోనయి నీకొఱకు మరణము పైతము సరకు నేయక ఘోరముగాఁ దపించుచున్నాఁడు.

మాల:—[జవాంతికముగా] నభీ! నానిమిత్తముగా మర్త్య లోకాలంకారభూతుడైన యీ మహానుభావున కేమి మూఁడఁగలదో యని శంకచే బిశాచముపట్టిన ప్రేమియుఁ బెలియకున్నాను.

మాధ:—నాయదృష్టము బాగున్నది. భగవతి నాయందు జాలిపుట్టించినది.

లవం:—భగవతి యిట్లు సెలవిచ్చుచున్నదిగనక నేను మనవిచేయుచున్నాను. మాధర్మదారికయుఁ దమలోఁ గటిచేరువ రాజమార్గముఖంబును క్షణమాత్రీ మలంకరించుచుఁ బోవుచుండెడి యక్కుమారుఁల బెక్కుమాటులు చూచినదయి సూర్యరశ్మి సోకిన తామరదూండ్లవలెఁ జెలుపుగులుకు నవయవంబుల శోభచేఁ జెలియఁబడు మన్మథవ్యభావ్యననములచే సొగసుమీఱియుఁ బరి జనులకు మనస్తాపము గలిగించుచున్నది. ఆటపాటలన్నఁ దలకంట గించుకొనుచున్నది. వసివాడిన చెక్కుటద్దముపైఁ జేయిదీయక ప్రాద్దులు వెళ్ళిబుచ్చుచున్నది. వికసించిన తామరపూవుల తేనెసోనలచే జానుమీఱి యించుక రేకులెత్తిన కుందమాకందముల మకరంద

బిందువుల మోదిగొని వీచు పెరటితోటల చల్లగాలుల కడికిపోవుచున్నది. తన మహోత్సవాభ్యుదయమును స్వయముగాఁ జూడఁగోరి కామదేవుడే మూర్తీభవించెనన్నట్లు కామకాననాలంకారభూతుడై కన్నట్టి నయమృదవుల దానును తన్నమృదవులందును నిట్టిరువును నొండొరులం దనివిడిఁజూచుకొనిరి. అప్పుడీమె యౌవనారంభమున కాతని వివిధ విభ్రమ రాగానుబంధమే వెలఁజెట్టఁబడెను. ఒండొరుల చూపు లెదురుకొని జంకి వెనుకఁ దగ్గినపుడు వారికిం బొడమిన చిత్తోద్రేకమును, మించిన తమకమును, అతిశయించిన భయమును, మేనుల మ్రానుపాటును, అవయవంబుల నిశ్చేష్టత్వమును, గ్రమ్మిన చెమ్మటలును మొలకలెత్తిన పులకసమితియును, బైపారు నుత్కంఠమును జూచి సఖ జను లానంద మొందిరి. అది మొదలు సహింప శక్యముగాని యొక క్రొత్త యాయాసాతిశయముచే మిగుల దారుణమైన దశాపరిణామము సమభవించుచున్నదై నిండుచందురుపోతువు నించుకనేపు సైవలేని లేదమ్మి దీఁగవలె వసివాడి పోవుచున్నది. ఊహామాత్రము సంకల్పనిర్మితమైన వల్లభ సమాగమము ననుభవించుచుఁ గాఁజోలును తడిసి ముద్దయైనట్లు చెమటలతో నిండిపోవుచుండును. ఏమనఁగా తులకించుకెమ్మోవియును, దళితశలాడు ముల్తైములవంటి పలువరుసయు, తెఱపిలేని పులకాంకురంబులచేఁ దఱచగు కపాలతలంబున జొటజొటమని పెల్లి విరియు నానందబాష్పములును, ఎడతెగక పొడముచెమటబొట్లచేఁ జెన్నమీఱు చిన్నిక్రొన్నెలవంటి నెన్నదురును, తొలుతి నించుక మెలిగొని నిలువరించి యంత మెల్లమెల్లనఁచారి యామీఁదఁ దిరుగుడు వడినట్లు నునుపయిజాటి మూఁతవడెడు నల్లని కన్నుగలువలును గల యీమె మోము దామరవైఖరిసూడఁ బ్రోడలగు చెలిమికత్తెలచిత్తముల యందీమె కిప్పుడు కొమారావస్థ యేమోయని సంశయము పొడముచున్నది. మఱియు దుర్వారమైన చంద్రకిరణ ప్రసారముచే గరఁగి నీరగు

చంద్రకాంతహారమునుదాల్చి విశేషముగాఁ గర్పూరరసము నిందిన
 చల్లని మంచి గంధపుజగులచే జవజవమును లేత యరటాకుపై మేను
 చేర్చి, తత్తటపాలుతోఁ గదిసి చెలిమికత్తె లడుగు లొత్తుచు నీటఁదడి
 పిన తామరాకు వీవనలందెచ్చి వీచుచున్నను రాత్రులు కంటిమీఁద
 తెప్పవల్పుకయే వెళ్ళఁబుచ్చుచున్నది. ఒకవేళ పట్టకపట్టక నిదుర
 పట్టినో అడుగులకుఁ బట్టించిన లక్ష్మకరసము చెమటకాలువలచేఁ గరఁగి
 పాట, దడదడలాడు వలుడఁపెందొడనందునుండి బెడబెడమని హాఁక
 ముడిబాట గదిరిన యదిరిపాలుచే హృదయంబునుండి పదింబదిగ వెడలు
 వేఁడినీట్టూర్చు గాడ్పుల కనేకప్రకారంబుల విజృంభించి నిట్టవొడిచిన
 చన్నుమిట్టలపై వడఁకాడు బాహులతికలం జుట్టఁబెట్టి యట్టై మెలఁకువ
 యగుచు వట్టిసజ్జఁజఁ జూపు నిగిడించి యుప్పురని మోహవశంబునఁ
 గన్నలు మూసిగొనుచు, అప్పుడు తత్తటపడి చెలికత్తె హొసరించు నవ
 చారములకుఁ చెలివినొంది వాకికిం దనకును తనదట్టంపు నిట్టూర్పుచే
 జీవితాశ మరలించుచున్నది. మాకేమి సేయుటకును బాలుపోకున్నది.
 ముందు మమ్ముకే చంపివేయుమని యా క్రూరదైవము నెంత పిందించి
 నను వాని కుటిలత్వమునకుఁ దిరుగులేకున్నది. అమ్మా! భగవతీ!
 చూడు. లాఁగ్నాభూయిష్టములును సుకుమారములును నగు నీ పువ్వుఁ
 బోఁడి యవయవములను మన్లఘుఁ డింకను ఎంతకాలము నవయఁ
 జేయవలసినది? మగలపయఁ బొలయఁబుకఁజెందిన కేరళాంగనల రాగ
 పల్లవిత కహాలంబులపోలికఁ గోమలోద్వేల విమలంబులగు తేట వెన్నె
 లలచేఁ దలుమంబడి విరియఁబాటు కాటు చీకట్లుగల యొక్క యీ
 రజనీముఖములేకాదు, పాలీటులతీరున భవభవమును తెలివెన్నెలలచేఁ
 బులుగడిగిపట్లు చెలువుమీఱు నభోభాగములును కమ్మని పరిమళమ్ము
 ల కిమ్ములగు పాటలీముకుళమ్ములఁ బొటించి గుత్తములగు నెత్తావులఁ
 గుత్తుకబంటిగ నత్తించుకొని బలిసి చెనలఁ గలయఁబొలయు మలయా

నిలంబులచేఁ జలువమీఱు దశదిశాముఖంబులును గల యీ రజనీ
పరిణామములుకూడఁ ప్రియసఖి నెక్కువ యపకారమే చేయుచున్నది.

కామం:—బిడ్డా! లవంగికా!

అ. గీ. అతనివిషయమైన • దగునేని యరురాగ

మదిగుణజ్వరాలి • యందముగద

యిందుకయిమునంబుఁ • జెందియు డెందంబు

వగలఁబగులుదీన • వస్తఁజూచి.

౧౩.

మాధ:—భగవతికిప్పు డింత యుద్వేగము యుక్తమే.

కామం:—ఓహో! యెంతప్రమాదము!

మ. మునుపే దీచియుండల్ నిస్సలలితం • బుచ్చసాకుమార్తెకథా

జనమున్; దానికిఁదోడు మన్మథునిదా • ర్థవ్యంబు; నామీఁదఁ నం

దన భూమిధరమందనిర్లత జగ • త్పొగోన్నలమృతపు

ష్పనితాంతంబు వనంశముండఱిసెనా • స్వచ్ఛంద్రికాకాంతమై ౧౪

లవం:—అమ్మా! మఱొక్కటి చిత్తగింపుము. ఇదిగో మాధ
వుని రూపము వ్రాచుబడియున్న చిత్రఫలకము. [మాలతి పైఁట
కొంగు తొలగించి] ఇదియును అతఁడు కూర్చొనిచ్చినదని యీమెచేఁ
బ్రాణపదముగా ధరియింపఁబడుచున్న పొగడనండ. [వశశమాలికను
జూపుచున్నది]

మాధ:—[సాధిలాషముగా]

చ. అలవిగొనెల్లెన్నాకునకి • యా! వశశావధి! నిదుభాగ్యముం!

బలుకనఁబాటి నిద్దమయి • బాగగు శ్రొంబినదండకాండముం

దలఁపఁగఁజేయుపాండిమకుఁ • దావలమా చెలిగబ్బిగుబ్బలం

గులికెరుఁబెక్కియెంబుగతిఁ • గోమలికెంతయుఁగూర్చుదానవై ౧౫

[తెరలోఁ గలకలము]

ఓహూ! శంకరపురవాసులై న శావులారా! యిదిగో మంచిపడుచు
 కాలులోనున్నదగుటచే నహింప నలవికాని క్రోధరోషములచే బలా
 త్కారముగా నుక్కుపంజరమును ముక్కలు నేసి, తలుపు దెఱచుకొని,
 కాలికంటఁగట్టిన యిరువగొలును దెంచుకొని, పెచ్చువెఱిగి, విచ్చలవిడి
 సంచరించుచు, బైకినిక్కించిన చక్కని తన సోగతోఁక వికృతాకార
 మైన యొక జయపతాకనలె నాచొంచుచుండఁ, దేరిచూడరాని
 భీకరాకారముతో మతమువెఱలి, యప్పుడె యుప్పతిల్లిన తమకంబుతోఁ
 బెక్కుప్రాణుల మేలు చప్పరించి, గుట్టలు వడిన యవయవంబుల
 లోని గట్టియ దునులను కొండగుహఁబోలు వెడఁదనోరఁ బెంపుమీఱు
 అంపపుంగోఱలఁబట్టి కటకటమని పిండిపిండిగ నమలుచు, వెఱపు
 గొలుపు వెఱ్ఱియాటగఁ బెళ్ళునఁగొట్టు బెట్టిదంపు దెబ్బకుఁ బెల్లుగఁ
 కేఁకుక్క నరతురంగముల నెత్తురు కండలు నోటి నిండఁ గ్రుక్కకొని,
 వెక్కనఁబగుచు నుక్కిరిచిక్కిరిగ నుఱ్ఱుగఱ్ఱుమని వెడలఁ గ్రోకుచు,
 నడుచు నడుమ గోల్రుగోల్రుమని యుప్పరంబెగయనార్చుచు, గొం
 దఱ మడిముంచి, కొండఱఁ బొడిసేసి, కొండఱ వెఱపించి పరువు
 లెత్తించి, కొండఱ నంచుగొండుల దూరించి, కఱకఁ గోస్లవచ్చిన జంతు
 గాత్రావయవంబులనుండి తొరుగు పచ్చినెత్తులచేఁ ద్రోవయెల్ల నడును
 గట్టించి, యిల్లు దుష్టశార్దూలమొకటి రెండవ యమునివలె విహరించు
 చున్నది. కాఁబట్టి చేతనయినమట్లు కెనరిప్రాణమును వారు కాపాడు
 కొనుఁడు.

బుద్ధః—[తత్తఱపాటుతోఁ బ్రవేశించి] రక్షింపుఁడు ! రక్షిం
 పుఁడు ! ఇదిగో సందనమంత్రీ చెల్లెలు మన ప్రియసఖయైన మదయం
 తికను పెద్ద పులి పట్టుకొన్నది. పరిజనులు కొండఱు చచ్చి కొండఱు
 పాటిపోయిరి.

మాల:—చెలీ! లవంగికా! అయ్యో యెంత ప్రమాదమే!

మాధ:—బుద్ధరక్షితా! యెక్కడ నున్నది?

మాల:—[సంతోషముతోను భయముతోను] అమ్మయ్యా!
ఈయన యిక్కడనే యున్నారు!

మాధ:—[తనలో]

నీ. అహహ! నాభాగ్యమే * మనివచింపగవచ్చు?

నబ్బరంబుగదన * కట్టినట్టి

నాదుదర్శనమున * మోదహందుచునాతి

యాయతంబుగఁగన్న * దోయిపఱపి

తిలకించుచోనన్న * దెలిదమ్మిపూనండ

గలయంగబిగియించి * కట్టినట్లు

సారసంపూర్ణను * క్షీరపూరమునందు

మించుగాఁదానమా * డిందినట్లు

తే. గీ. కొంకకొనఁచుకయలేక * పంకజాక్షి

యేకరాశిగఁదాఁగబ * లించినట్లు

లమృతమేఘంపుజడివాన * నవిరళముగ

ముంచినట్లునుఁ య్యెఁబో * యెంచిచూడ.

౧౬.

బుద్ధ:—అయ్యా! యిదిగో సీతోటను వెలుపలి వీధి మొగమున
నున్నది.

మాధ:—[సంతోషముగా] ఇదిగో సిద్ధముగానున్నను.

మాల:—చెలీ! లవంగికా! సంశయము తాఢించుచున్నదే!

మాధ:—[భీతపడినట్లుగా] అహహ!

క. తగులుకొని తెగిధరంబో

పుగఁదేవులు, బోరగిలిన * పురుకలతురుకర,

దిగఁబడునెత్తుబ రొంపియు

నగపడిపులిచన్నమార్గ * మతిదారుణమా.

౧౭.

అన్నా! యెంత ప్రమాదము!

ఉ. అక్కట! దూరమైతిను, * వ్యాఘ్రముకన్నెకుదావుగాఁగడుకొ
అందఱు:—హా! చెలీ! మదయంతికా!

కామం:—మాధ:—[సహర్షముగాను సాభిప్రాయముగాను.]

చిక్కకయెవ్వఁడోమ్మతుని * చేతికటారినిఁగొంచుడాసెదా

నెక్కడఁగండియోవడిమె * యిన్మకరంచుఁడెవచ్చినిల్చెగా

ఇతరులు:—మేలు! మహానుభావా! మేలు!

కామం:—మాధ:—

మిక్కిలిగాయమొందివుని * మింబడఁగూల్చెనుదుష్టసత్వమున్.

కామం:—[సాభిప్రాయముగా] అయ్యో! నాయనా! బెబ్బలి
గొట్టిన గోళ్ళిబెబ్బలచే మేనెల్ల రక్తప్రవాహముకాఁగా, నేలఁబాదు
కొల్పిన చేతిఖడ్గము నూఁతగొని, బెదరిబెదరి చూచుచు మదయంతిక
దన్నాదుకొనియుండ మకరంచుఁ డెట్లు సామ్యసిలినాఁడో!

ఇతరులు:—అన్నన్నా! గట్టి బెబ్బలు దిని యామహానుభావుఁడు
వాడిపోయిన తోటకూర కాడయైనాఁడు!

మాధ—అయ్యో! తల్లీ! పడిపోయినాఁడు! రక్షింపుము! నన్ను
రక్షింపుము!

కామం—నాయనా! యెందుకీభయము? రమ్ము పోయి
చూతము.

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

తృతీయాంకము—సంపూర్ణము.

మాలతి మాధవము

చతుర్థాంకము.

[ప్రథమరంగము - కనుమారోద్యానమే.

[తరువాత మూర్ఛనొంది మదయంతికా మాలతుల చేతులమీద మకరంద మాధవులును తత్తటపాటుతో గామంధక్ బుద్ధరక్షితాలవంగికలును బ్రవేశించుచున్నారు.]

మదః—దేవీ! అనుగ్రహించి మదయంతిక సిమిత్రము ప్రాణ సంశయదశ నొందిన యీ యాపద్భాంధవుని రక్షింపుము. ఈమహాభాగుని రక్షింపుము.

ఇతరులు:—అయ్యో! యిప్పుడిక్కడ నేమున్నదని తీసికొని రాము?

కామం:—మీరిద్దఱు నీకనుండలూదకమును మీదఁజల్లి పైటచెఱుగులతో విసరుండు.

మాలత్యాదులు:—[అట్లుచేయుచున్నారు.]

మక:—[తెప్పిరిల్లిచూచి] చెలికాఁడా! యేమి యీభయము? నేను సుఖముగానే యున్నాను.

మదః—అమ్మయ్యా! యిప్పుడు మకరంద పూర్ణచంద్రుఁడు మేలుకొన్నాఁడు!

మాల:—(మాధవుని నుదుటిమీద హస్తముంచి) మహాభాగ! అదృష్టము బాగున్నది. ఇదిగో విశండి. ఆ మహాసుభావుఁడు తెలివి నొందినాఁడు.

మాధ:—[తెప్పిలి] చెలికాడా! యెంత నాహసము చేసితివి!
రమ్మ! రమ్మ! [కొగిలించుకొనుచున్నాడు.]

కామం:—[ఇద్దఱ శిరస్సులు మూర్ఛింప] ఇప్పుడు నాబిడ్డలు
బ్రతికి బైటఁ బడ్డారు.

ఇతరులు:—మాకండఱకు పరమసంతోషముగా నున్నది.

[అందఱు హర్షము సభినయించుచున్నారు.]

బుద్ధ:—[జనాంతికముగా] చెలీ! అతఁడే యితఁడు.

మద:—చెలీ! యీయన మాధవుడనియు, ఈయన కీవు
చెప్పినవారేయనియుఁ దెలిసికొన్నాను.

బుద్ధ:—నేను చెప్పినదానిలో నబద్ధము లేదుగదా?

మద:—మాబోంట్లయందు మీవంటివానికిఁ బక్షపాతములుం
డవురా! [మాధవునింజూచి] మాలతి మహానుభావుడైన యీ నుం
డరాగునిఁ గామించినదని వాడుక [అని మకరందునే సాళిలాప
ముగాఁ జూచుచున్నది.]

కామం:—[తనలో] మదయంతికామకరందులకు దైవికముగా
లభించిన యిప్పటి యీ దర్శనము మిగుల రమణీయమైనది. [ప్రకాశ
ముగా] అబ్బాయీ! మకరందా! యీసమయమందు మదయంతికను
గాపాడుటకై భగవంతుఁడు నిన్నెక్కడనుండి తీసికొనివచ్చినాఁడు?

మక:—ఇప్పుడు నేను నగరములో నొక్కవార్త విని మాధ
వుని కందువలనఁ జిత్తత్రోభ మెక్కువగునేమో యను శంకతో నవ
లోకిత చెప్పిన కుసుమాకర్ద్యాన వృత్తాంతముమీఁద నతిత్వరిత
ముగా బయలుదేఱివచ్చుచుఁ ద్రోవలో నెవ్వరో యుత్తమవంశ సం
భూతురాలిలాగున్నదని బెబ్బులిచేతఁ జిక్కిన యీకన్యకను సమీపిం
చితిని.

మాల:—మాధ:—[తమలో విమర్శించుకొనుచున్నారు.]

కమ:—[తనలో] సంగతికేమున్నది? ఒహుళ: మాలతిని నందఱున కిచ్చుట స్థిరపడియుండవచ్చును. [ప్రకాశముగా] వత్సా! మాధవా! అదృష్టవశమున మాలతివల్ల వర్ధిల్లినావు. మాలతి కేమైనఁ బ్రీతిపూర్వకముగా నిచ్చుట కిదే తగునవయము.

మాధ:—దేవీ! యీ మాలతి,

చ. చెనఁటి మృగంబు గాయమును * కేయఁగనాపదనున్నప్రాణమి
త్రువించొడగాంచి పొయ్యిసిలి * తూలిససన్ గృహబూచిబాతనం
జ్జనిగఁ బొసఁచెఁగానఁగదా * గోరిక నేచిదె పూర్ణపాత్రవృ
త్తినిహృదయంబు జీవికము * దీచి యధీనము చేసివై చెదన్. ౧.

లవ:—మీప్రియసఖ కోరఁదగిన యనుగ్రహ మిదే.

మద:—[తనలో] ఈమహానుభావుఁడు తన మనోభిప్రాయము నెట్లు వెల్లడిసేయవలెనో చక్కగా నెఱుఁగును.

మాల:—[తనలో] ఏమి చెపుమా మకరందుఁడు విన్న యాయుద్యోగ కారణవార్త?

పురుషుఁడు:—[ప్రవేశించి] అమ్మాయీ! మదయంతి! “యిప్పుడు రాజుగారు స్వయముగా మన యింటికి దయచేసి భూరి వసువుమీఁది విశ్వాసముచేతను మనయందలి యనుగ్రహముచేతను తమ మాలతి నిచ్చినారు. కాబట్టి యీ యనుగ్రహమునుగూర్చి చెప్పుకొని సంతసితము రమ్మ,” అని మీయన్న నందనమంత్రి యాజ్ఞాపించుచున్నాఁడు.

మక:—వయస్యా! యిదియే నేను విన్న వార్త.

మాల:—మాధ:—[వెలవెలపోవుట సభిసయించుచున్నారు]

మద:—[సంతోషముతో మాలతినిఁ గాగిలించుకొని] చెలీ! మాలతీ! మనమిద్దఱ మొక్కయూరిలోఁబుట్టి యిసుకలో నాడుకొన్న

యీడు మొదలు సావాసక తైలమై యక్క సెల్లెండ్రవలెనున్నాము.
ఇప్పుడు మాగృహమున కలంకారమయినావు.

కామః—వత్సా! మదయంతికా! మీయన్నగారు మాలతినీ
బెడ్లియాడఁ గలుగునని యుప్పొంగి పోవుచున్నావు!

మదః—ఇదియంతయుఁ దను యాశీర్వాచన మహిమ. చెలీ!
లవంగికా! మిమ్ములను బ్రాదుటచే మాకోరిక లీడ్చినవి.

లవః—చెలీ! మేమును ఇట్లుకొండగ్గదే.

మదః—చెలీ! బుద్ధరక్షితా! రావే పోదము. మహాశ్వవమును
జూచి సంతసితము. [లేచుచున్నారు.]

లవః—[బ్రహ్మాంకికముగా] దేవీ! చూడు! చూడు మీ మద
యంతికామకరందుల చూపు లేతీరుగాఁ గలసికొనుచున్నవో! అంశ
రంగముల నిముడఁజాలక పైకి వెల్లివిరిసిన యద్భుతానందములచే
సుందరములయి గుట్టు సడలకుండుటకు నిబ్బరంబులయి కడఁగఁ బ్రస
రించినప్పుడు మనోహరంబులయి బలితంపు విరిసల్లగలవన పూజాయ
లకు నెలవులయి నలుగడల నలముకొనుచున్నవి. నాకుఁజూడ వీరప్పుడు
మనస్సంగము ననుభవించుచున్నారని తోచుచున్నది.

కామః—[నవ్వి]

సీ. ఓరగనొకయింత * తారకల్ నిగుడంగ

వక్రమైకొలికిలో * పలముడింగి

యలఁతిగాబొమలెత్తి * వలఁతిగావలపెల్లఁ

దెలుపుచో స్తిమితమై * లలితమగుచు

తెప్పలల్లార్చుచుం * దప్పకీఁచుచో

• నంతరానందర * సానుభూతి

మన్మథమై యారీతిఁ * బ్రసరించితడవుగ

నాకేకరంబన * నమరునట్టి

తే. గీ. వీరలవరస్సగాలోక • విలసనంబు

చెప్పకయచెప్పెడునుగోర్కె • లుప్పతిల్ల

బుద్ధికల్పితనంభోగ • భూరిసౌఖ్య

మగ్నులయవీరలిప్పుడు • మలయుచుంట.

౨.

పురు:—అమ్మాయీ! నాయంతికా! ఇటు! ఇటు!

మద:—[పెడమొగముగా] ఇలా! బుద్ధరక్షితా! నాకు బ్రాహ్మ
మిచ్చిన యీ పుండరీకలోచనుని మరలఁజూచుట గలుగునా?

బుద్ధ:—దైవముకూలించినయెడల. [అని సమ్మతిమించు
చున్నది.]

మాధ:—[పెడమొగముగా]

సీ. తడవులఁబట్టిడెం • రిముగ నుగొల్కసినాగి

చృదుబిసినీసూత్ర • భిదురనాగుచు

నకట! యాశాతంతు • వదనముతెగుఁగాక

యరుతిరాధివ్యాధు • లొరయుఁగాక

శలకసేయకచిత్త • చాంచల్యభావంబు

చోనాకడనన • సింఁచుఁగాక

తనచేయుజతనంబు • కొన నాగుటకువిధి

స్వస్థచిత్తశయిక • బడయుఁగాక

తే. గీ. పడినపాత్రల్లఁబండయి • పరామింప

నించువిలుకాఁడుగడుసంత • సింఁచుఁగాక

యోర్పుకొనియింతకాలంబు • నున్నబట్టి

మేనల్లివనప్రాణవల • మిడుగుఁగాక.

3.

చ. తొడఁగి సమానురాగిణియు • దుర్లభురాలుచు నైన దీనిమే

డ్పడివరియించునాకవిధి • వక్రతమైఁజులొటయుక్తమే;

సుడిపడివానవార్తచెవి • సోకినయంతనవెల్లనైనయ

ప్పడఁటప్రభాతచంద్రనిధి • నక్తిముమాత్రిమునన్దహించెచున్.

కామం:—[తనలో] ఈబిడ్డ లిరువురును మనసుల బెంగబెట్టుకొని యిట్టులుండఁగా నేను చూడలేను. ఆశ నిరాశయైనప్పుడు బ్రదుకు భరముగానుండును. [వ్రకాశముగా] వత్సా! ఆయుష్మంతుఁడా! మాధవా! యొక్కమాటడుగుచున్నాను! చెప్పుము! భూరివసువెప్పుడైనను నీకుఁబిలిచి పిల్లనీయవచ్చునని యనుకొంటివా?

మాధ:—[సిగ్గుతో] లేదు. లేదు.

కామం:—లేదుగద! యిప్పుడు భూరివసువు జరగించిన విరుద్ధమేమున్నది?

మక:—మాలతి నీవఱకే యొకరి కిచ్చినాఁడఁటగాదా?

కామం:—ఆసంగతి నాకుఁ దెలియును. నందనునకు మాలతి నీయవలసినదని రాజు దన్నడుగఁగా భూరివసువాయనతోఁ దమ పిల్లదానివిషయముతోఁ దమ యిష్టమని చెప్పినాఁడు. ఇది యందఱు నెఱిగినదేకదా?

మాధ:—అవును విన్నాము.

కామం:—రాజు స్వయముగానే మాలతి నిచ్చినేసినాఁడని యిప్పుడేగద పురుషుడు వచ్చి చెప్పినాఁడు! కాబట్టి నాయనా! చూడు! మానవ వ్యవహారములకు మాటలవల్లనే కట్టుబాటు. మాటలవల్లనే జనులకు పుణ్యమును పాపమును. భూరివసువు చెప్పినది కల్లమాట యగుటకు సంశయములేదుగదా? మాలతి యేమైనను మహారాజు కూఁతురా? పోనీ లోకములో నెక్కడనైనను ఒక యయ్యగన్న కూఁతురు పెండ్లివిషయముతో రాజు జోక్యము కలుగఁజేసికొన్నట్టు విన్నామా? శాస్త్రమునందుఁ గన్నామా? కాబట్టి యిది శాస్త్రమునకును ఆచారమునకును గేవల విరుద్ధముగా నున్నది. పోనీ నేనుపేక్షింతునని యూహింతువా? చూడు,

శా. మీపైఁ గూరిమి యగ్గలంబగుటచే • మీకెప్పుడేయెగు నా
నాపాదిల్లునటంచు భీతిలునున్ • యాయెగ్గొకింతేనియున్
మీపై గిట్టని మీదుశత్రులకునన్ • లేకుండెడుగాక యిం
కేపాట్లుబడియేని ప్రాణముడియే • కేవిమ్ముఁ గూర్తుంజుడి. ౧

మకః—భగవతి సెలవిచ్చినది చక్కఁగా యుక్తియుక్తముగా
నన్నది. మఱియు,

మ. కృపనో ప్రేమనో నీదుబిడ్డలగు వీ • రింగూర్చి నంసారనం
గపరిత్యక్తము నీదుచిత్తముకరం • గఁజొచ్చెనట్లట నెం
తో పరివ్రాజనప్రదాయవిహితా • నుష్ఠాఁవిష్ణుంబుగా
నినుడొప్పు భవవీయయన్ననిక దే • వీ! దైవమెట్లుండునో.

[తెరలో]

దేవీ! కామండకీ! మాలతిని వెంటఁబెట్టుకొని శీఘ్రముగా రావలయు
నని దేవిగారు విన్నవించుచున్నారు.

కామంః—అమ్మాయీ! లేఅమ్మా! లే. [అందఱులేచి యిటు
నటు నడచుచున్నారు]

మాలతిః—మాధః— [నకరుణానరాగముగాఁ జూచుకొను
చున్నారు.]

మాధః—[పెడమొగముగా] ఛీ! మాలతితోఁగూడి మాధవుఁ
డనుభవింపఁదగిన సుసారసుఖ మింతటి దేకదా! ఔరా! ఔరా!
యేమిచిత్రము!

చ. తొలుదొలుతఁ హితుడుబలె • దోఁచియనన్యరసాభియుక్తమ
త్యలఘునుఖప్రదాయకము • నొననుకూలతఁజూపి యప్పుడే
మలఁగుచు వేఱుతోవకును • మాటిచిదారుణవృత్తి నైజను
ర్విలసితమేర్పడన్విధిగ • రిప్యమనోవ్యధపాలు సేసెడున్. ౭

మాల:—[పెడమొగముగా] ఓనుహానుభావా! ఓలోచనానంద
కరమందరమూర్తి! నిన్నుఁ జూచుట కిదే కడనాఁ.

లనం:—అన్నా! అమాత్యుఁడు మా బ్రయసఖకి జీవితసంశయ
ము దెచ్చిపెట్టినాఁడు గదా!

మాల:—[పెడమొగముగా] ఇప్పుడు జీవితాశయొక్క ఫలము
పండి ముగ్ధినది. కరుణావిహీనుడైన మాతండ్రిగారికిఁ గాపాలితత్వము
సిద్ధించినది. దైవముయొక్క దారుణసంకల్పముకూడ నీడేరినది. నే
నెవ్వరి నిందింతుఁ? దిక్కుమాలిన నాకెవ్వరు దిక్కు?

లనం:—చెలీ! యిటు! ఇటు! [ఇటునటు నడచుచున్నారు.]

మాధ:—[తనలో] మాధవునిమీఁది సహజవాత్సల్యముచేత
ను, అయ్యో! వీడేమయిపోవునో యను ధయముచేతను భగవతి యి
ట్లాటించుచున్నదేకాని వేఱుగాదు. [ఉద్వేగముతో] నే నెక్కడ?
జన్మసాధల్యమును బొందు లెక్కడ? ఇప్పుడు నే నేమిచేయుదును?
[అలోచించి] మహామాంసవిక్రయము దప్ప వేఱుపాయము గానరా
కున్నది. [వ్రతాశముగా] వయస్యా! మకరందా! మదయంతిక నిమిత్త
ము తహతహగా నున్నదా యేమి?

మక:—ఉండ కేమి?

చ. ప్రిదిలినపైఁటకొంగుసవ • రింపకయే నరసప్రహరుననీ
బెడరినపిల్లలేడివలె • బెగ్గిలిసూచి సుధారసాస్పృతిం
బొదలినభంగిఁ జల్లఁదన • మున్ ఘటియించునిజాంగకంబులన్
మదవతి కొఁగిలిం చెనది • మాటికి నాటి మదింగలంచెడున్. ౮

మాధ:—అది మన బుద్ధరక్షితకుఁ బ్రయసఖకదా? దుర్లభు
రాలు కాఁగూడదే! మఱియు

ఉ. కూరమ్మగంబుఁజంపి యును * టుల్ నిలఁబెట్టిననిన్నఁగఁగిటం
 జేరిచియండి వేటాకనిఁ * జేరఁగనిచ్చునె నాతిచిత్తమున్?
 సారసనేత్రచూపుల పి * సాళమునీవయిఁ గల్గుకూరిమిన్
 సారెకు వెల్లడించి సర * స స్తిమిలెంబయి యొప్పుచుండదే? ౯

కనుకలెమ్ము! పారాసింధుసంగములో స్నానముచేసి పట్టణములోనికిఁ
 బోదము. [లేచి యిటునటు నడచుచున్నారు] ఇదే యా మహానదుల
 సంగము. ఆహా!

మ. వలిపెంపుండడిచీరలత్తుకొనఁబై * పైఁదోఁచుచిమ్మోన్నతం
 బులతో, బైఁడివనంటులందొరియుసాం * పుల్నింపుపెంపారుగఁ
 బ్బలపై మాఁటిస కేలుదామరలతో, * భామామణుల్ స్నాతలై
 నిలువఁజెల్లినతీవులొప్పెసఁగెడుం * దీరప్రదేశంబునన్. ౧౦.

[అని యందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు]

చతుర్థాంకము—సంపూర్ణము.

మాలతీ మాధవము .

పంచమాంకము.

ప్రథమరంగము—కరాళశక్తి గుడిచేరువ శ్మశానము
[తరువాత నాకాశమార్గమున భీషణోజ్వలవేషముతో
కపాలకుండల ప్రవేశించుచున్నది.]

కపాల:—

మ. అరయఁ పోడశనాడికాపలయమ + ధృష్టాత్మయైవ్వండు, ను
స్థిరయోగీశ్వరహృన్ని వేళితలన + త్రేజస్వరూపంబెవం,
దురుసిద్ధిప్రదుఁడెవ్వఁ, డెవ్వనిని రో + యున్ నెమ్మదికాసాధకో
త్కరమా! శక్తిసమేతభూతపతికిం + గావించునే నంజలిఁ. ౧.

సీ. ప్రతిదినంబునుజపో + పక్రమవేళవ,

డంగచక్రన్యాస + మాచరించి

హృత్పద్మమధ్యమం + దిమ్ముగానెలకొల్పి

శివుఁబరమాత్మువీ + ష్పించునేను

స్వభ్యస్తలయయోగ + నగుటచే

నాడికా మార్గాననుదయక్ర + మంబెఱింగి

దేహనంబంధిభౌ + రికలేశములనెల్ల

మెలవునవెలిపుచ్చి + మింటికెగసి

తే. గీ. గంటుఁగుంటునులేనియ + క్షీణజవము
కలిమినెదురై నమబ్బులఁ + దొలంగఁద్రోసి
కొనుచునిట్లుకరాళాయ + తనముపొంత
బ్రాలఁగల్గితిభగవతి + భవ్యకృపను.

౨.

మఱియు,

డి. ఆకనమందుమించిన ర * యంబున నేబయనంబు నేయువో
 ప్రేకపులునకు పేరులని * వెన్నకుముందుకు నూగులాడియ
 జ్ఞాకల బెట్టమోతలిడు * నాచిటుగంటల శ్రావ్యనాదమ
 స్తోకనముదృఢత్వమును * సాంపుగనాకు లభింపజేసెనుగ. 3.

కా. జాటందోరపు గ్రంథిబంధముజటా * బాలంబు దూగాడె, సం
 స్కార క్యాణ సుదీర్ఘమైవటుగతిన్ * ఖట్వాంగ వుంగంటవే
 మాటున్ మ్రోసె, గపాలరంధ్రములలో * మార్మోయుచుంగికిణీ
 వారంబున్ మొరయించువాయువునకున్ * బైపై ధ్వజంబాడెడున్.

[ఇటునటునడచిచూచి] ఇదిగో ప్రాతవేళచమురులో వెల్లుల్లి
 పాయలు వేచినట్లు గుమగుమలాడు ప్రేకధూమములు మిన్ను ముట్టు
 టచే జెప్ప నక్కట లేకయే తెలియబడుచున్న యీ శృళానవా
 టముచేరువచు గరాళశక్తిగుడి, ఇందు మంత్రపురశృంగము చేసిన
 మా యఘోరఘంట గురువులయాజ్ఞాచోప్పున నేడు కొంచెము విశేష
 ముగాఁ బూజాసంభారములు సమకూర్పవలసియున్నది. “వత్సా! కపా
 లకుండలా! యీ కరాళభగవతికి స్త్రీరత్న మొకటి సమర్పించుకొందు
 నని ముందు నేను మ్రొక్కుకొని యున్నాను. అందుకొకటి యీనగర
 మండే నుప్రసిద్ధముగా నున్నది. తీసికొని రమ్మి.” అని నాగురువు
 గారు సెల విచ్చినారు. [సంతోషముతోఁ జూచి] ఎవఁడు చెపుమా!
 అతిగంభీరనుందరాకారముతోఁ బైకి మలచిన జట్టుముడియు వీఁడును
 చేతఁ గత్తిఁ బట్టుకొని యీవల్లకాటిలోనికే వచ్చుచున్నాఁడు!

మహాస్థగర.

ప్రకృతి నీలోత్పలోద్య * త్ప్రభలమెఱసియుం
 బాండురాంగంబు వాడై * ప్రకట శ్రీమంతుడై క్లా
 వదనుడయిలన * త్పాదవిన్యాసుడై వీఁ
 డకటా! చూపట్టెడున్ సా * హసము మెఱయ ర

కార్ద్రమా వామపాణిం • బ్రకటఞ్చాచున్ మహామాం
సశకలముహరిం • పన్నిజఞ్చా వినీతిన్. ౧.

(నిరూపించి) ఇతఁడా! కామందకి స్నేహితుని కొడుకు, మాధ
వుఁడు. మహామాంస విక్రయ మారంభించినాడు. వీనిజోలి మన కేలీ
ముందు పనిచూచుకోవలెనుగాని. ఇదిగో పడమఱను బ్రాద్దు గ్రుంక
వచ్చుచున్నది. అవును,

లయఁగ్రాహి.

అల్లదెతమాలసురు • వల్లరులొ నాఁగవిల • సిల్లుచును జీఁకటులు
మెల్లగ వియత్తటము • లల్లుకొని ప్రాఁకెన్
బెల్లుబికి క్రొత్తగను పెల్లిగొనునీకులను • ద్రెల్లిపడనాఁ బుడమి
యెల్లలవి చూచుటకుఁ • గల్లలయి తోఁచెన్
సుభ్యుగొనువాయువుల • బల్లిదపు వేగమున • నెల్లెడలకుం జెడరి
తెల్లమగు క్రొంబాగల • మెల్లపు రుచిన్ శో
భిల్లునిజనీలిమరు • గొల్లగ వనాభివయిఁ • జల్లిమురు ముందుగనె
పెల్లడరఁజేసెఁదమి • నల్లలిత రీతిన్. ౬.

[అని నిష్క్రమించుచున్నది.]

ఇది విష్కంభము.

—౦—

[తరువాత నట్టిరూపముగల మాధవుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

మాధః—[కోరికతో]

మ. ఎవిబాహ్నింధ్రయ వృత్తినిల్పితమయం • దేడెందమానందమొం
ది విలీనంబానరించుఁ గోర్కెమెయిబు • ద్ధిందల్పు కొన్నంతనే,
యవియెల్లకే ననుఁగూర్చికావలయుఁ బ్రే • మార్ద్రంబులై గాధరా
గవశంబై ప్రణయానురంజితములై • కళ్యాణి చేష్టాగతులే. ౭.

మఱియు,

చ. విడువక నాదుపేదుగ ల * భించిన కేసర పుష్పమాలికం
దొడపుగఁ దాల్పఁబొల్పెనఁగు * తోరపుఁజన్నులఁగ్రుచ్చియంతతో
నుడుగక కంఠమూలమున * తోరగమోమిడి కొఁగిలించున
మృదఁతుక తోడనంగములు * మాటుచుకొంటది యెన్నడబ్బునో!

పోనీ, అంతదూర మెందుకు? ఇప్పుడింతమట్టుకే తోరుకొందము.

మ. పొదలుండేనిఁగనుంగొనన్ హృదినుఖం * బుల్ కుప్పలుండెప్పలై
యెదికోర్కుల్ నిగిడించుఁ గన్నులకుఁదా * నింపై; కడుంబొల్పునే
యదిబాలేందు కళోచ్చయోపచితసా * రాంక ప్రభూతంబునా
నదివీక్షింతు ననంగదేవ నిలయం * బామోమునిం కొక్కమార్.

ప్రియురాలు మును పెట్లో యిప్పుడు సల్లే కనఁబడుచున్నది.
కాని యిప్పటిదర్శనము వారమార్గికము గాకపోవు టొక్కటే విశే
షము * ఏమంటేని,

చ. వెలదుకలీనమాడ్కిఁబ్రతి * బింబితభంగి, లిఖంపఁబడ్డటల్
మలఁచినరీతిఁ దాపటమ * మర్చినమాదిరి, వజ్రలేపనం
కలితవిధాన, నాంతరని * ఖాతగతిం, గుసుమాన్తునై దుతూ
పులదిగఁగ్రువ్వఁగాఁబడిన * పోలికఁ, జింతలపేతంతులం
గలయబిగించికట్టఁబడు * కై వడిమామదిఁబాయకుండెడిగ. ౧౦.

[తెరలోఁ గలకలము.]

మాధః—[విని] ఓహో! పితౄచపుమూఁక లిటునటు దిరుగు
చుండఁగా నీశ్మశాన మెంత భయంకరముగా నున్నది. ఇందు,

---

* ఇచ్చట యందు మాడు పక్షులు కేవలము కేదాంతపుంజముగా నుండు
టచేఁ దెనిగింపఁ బడలేదు.

మ. కలయంగ్రమిథయంకరంబయినయీ ♦ గాఢాంధకారంబొగిన్
 వలయంబైతమునావరింప సొడతొ ♦ జ్వల్యంబుమైవెల్గు; సం
 కులకేలీకలనామహాకిలకిలా ♦ కోలాహలాగావమున్
 సెలరేంగంగటపూనాదులగడై ♦ సేయున్ సమాక్రోశమున్. ౧౧.
 కాబట్టి బిగ్గఱగాఁ గేకలువై చెడను. ఓహో! శృశానవాట మం
 దలి పిశాచములారా!

ఆ. వె. సుతీయఁదఱుగలేదు ♦ సూడదోసములేదు
 పూరుపాంగకములఁ ♦ బుట్టెసిదిగ్గ
 విక్రయింపబడెను ♦ వెనమహామాంసంబు
 వచ్చిపుచ్చుకొనుడు! ♦ పుచ్చుకొనుడు! ౧౨.
 [తెరలో మరలఁ గలకలము.]

మాధః—ఇదిగో నేను పిలువఁగానే పిలపిలమని పెద్ద కలకలధ్వను
 లతోఁ బిశాచము లన్నియు భయంకరముగా గడ్డబ్రద్దలుచేసికొని
 వచ్చుచున్నట్లున్నవి. ఏమి యాశ్చర్యము!

శా. ఆకాశంబుననిట్టటుంబఱచుదృ ♦ శ్యాదృశ్యదీప్తిప్రశు
 హాకారంబులొద్విదయ్యములయా ♦ స్యంబులేతలిర్చుండటి
 తాకల్యస్ఫుటకేశలోచనములై ♦ దంష్ట్రాకరాళంబులై
 యాకర్ణాంతవిదీర్ణసృక్వవికట ♦ వ్యాదానదీప్తాగ్నులై. ౧౩.
 మఱియు.

సీ. ఆనమైనొకమాతె ♦ యందిమింగఁగలేక
 టెక్క సంబయిజాఱ ♦ విడిచినట్టి
 మాంసఖండములతో ♦ మలసిమట్టునుమూఁగి
 . యఱచుతోడఁభ్రమో ♦ శ్లదఁచివైచి
 యెఱ్ఱులగూఁడులై ♦ యెండిసొక్కిసమేని
 పయినల్దోలూడి ♦ పఱవకుండ

విరివిగానన్నంపు ♦ నరములఁబెనవెట్టి

కట్టినజీర్ణకం ♦ కాళతతుల

తే. గీ. నిట్టతాడులపోలిక ♦ నిడుడలైన

జంఘికొఘంబుగదలింప ♦ సరయవృత్తి

మ్రోలఁగన్నట్టెడునిదేత్తి ♦ భువనభీతి

హేతుభూతంబుపూతనా ♦ జాతమిపుడు.

౧౪.

[అంతటఁజూచి నవ్వి] ఓహో! పిశాచములవైఖరి!

ఉ. చీకనశుష్కదేహములఁ ♦ జేకొనిమేకొనసోఁగుమూఁకకుఁ

భీకరవక్త్రగర్తముల ♦ వ్రేలెడితోరపుబారునాలుకర్

దాఁకినవేడిమ్రోడులయి ♦ లావణిప్రాఁబడినిల్చుగండపుఁ

మ్రాఁకులతోఱ్ఱలంజలగి ♦ ప్రాఁకెడిసర్పచయంబుఁబోలెడుఁ.

[ఇటునటు నడచిచూచి] అబ్బా! ఆమీఁద మఱియు భీభత్స

ముగా నున్నది.

మహాస్రగ్ధర.

తోలుదొర్తమీఁదితోలుం ♦ దొలఁచిపిదపను ♦ స్థూలవృష్టిగంసం

బులదుర్గంధామిషంబుర్ ♦ పొసఁగమెసఁగియా ♦ పోవకంతన్నరంబుర్

బలుప్రేవుల్లోచనంబుర్ ♦ నమలియటువయిఁ ♦ వట్టికంకాళమందె

మ్ములసందుర్ పండ్లతోడంబొదివిపలముఁ ♦ భూతమొండారగించుఁ.

ఇదిచూడఁగా వట్టికఱపు గొంటుపిశాచమువలె నున్నది. ఇదిగో
నీవైపున

ఉ. కాలిచెమర్చునెమ్ములుగఁ ♦ గ్రాఁగిస్రవించుమెదళ్లుగా, శిఖ

జ్వాలలఁగాలుచుండెడిశ ♦ వంబులఁగాడులనుండిలొగియ

కాలియమూఁకబిట్టడికి ♦ కండలుఁజాఱినకీళ్ళనుండిజం

ఘూలిఁదెమల్పిక్రోలుఁగడు ♦ సారఁగసారపుమజ్జధారలన్.

౧౫.

[నవ్వి] ఓహో! యీ ప్రదోషనమయమందుఁ బిశాచము లెంతనంతోషముగా నున్నవి!

సీ. తోరంపుఁజేవుల • బారులే మంగళా
చారకల్పితముల • తోరములుగ
మృతసివాసుల ల • లితపాణిరక్తోత్ప
లములె కర్ణావతం • నములుగాఁగ
గుదులుగ్రుచ్చినయట్టి • గుండెకాయలపేర్లు
తలఁదాల్చునెలిదమ్మి • దండలుగను
పెంపారునెత్తుటి • రొంపియేమేనులఁ
బాలుపొందుకుంకుమ • పూతగాఁగ

తే. గీ. మజ్జధారాసంబున • మందగతిఁ
బునుకకోరలనిండంగఁ • బోసికొనుచు
మగలతోడఁబిశాచంపు • మగువలెనసి
క్రోలుచున్నారకోర్కెలు • గుడిగొనంగ. ౧౮.

[ఇటునటు నడచి మరల “సుతీయఁ దఱుగలేదు” అను పద్యమును జదివి] ఏమి చెప్పుమా! తమ్ముఁ జూచువారికిఁ దమ భీష్మకాకారములచే భీతిగొలుపవలసిన యీ పిశాచములు బెరరి పికాపికలగుచున్నవి. నిన్న త్వములై నవికాపుగదా! [నిర్వేదముతో] ఇక్కడకు రుద్రభూమియంతయుఁ దిరిగి పొలిమేరదగ్గరకు వచ్చినాను. ఇదిగో నెదుట

మ. కటుకుంజాంతరటద్దివాంధపటుఘూ • త్కారంబుఁగ్రందచ్చివో
దృటధాత్కారముఁదోరమాచుచు దట • ప్రాగ్భారమొప్పన్ విశం
కటకంకాళకపాలరుద్ధతటనం • ఘట్టప్రవాహోదిత
స్ఫుటనిర్హోషభీష్మణంబగుకట • ట్తోడినదింజూడనా. ౧౯

[తెరలో]

హా! తండ్రీ! నీవు దయమాలి రాజునకు బ్రీతిగా బలి యియ్యఁ దలచుకొన్న యీ జరున కిప్పుడు విపత్తు సంభవించుచున్నది.

మాధ—[సాకూతముగా నాకర్ణించి]

ఉ. నన్నువుఁగొత్తుకొ బెడరి • శారీకయూరిచినట్లులొచుముగ
విన్నదివోలె నింపానగి • వీలిచలింపఁగజేసె గుండియర్
క్రన్ననమారుపాఁడవి • కాలుజేయుయు నాడకుండఁ దా
నెన్నఁగ నీనినాడవిపు • జేమిటఁబుట్టెనొ యెందుఁగల్గెనో. ౨౦

ఆ. వె. ఇది క రాశదవ్య • సకనంబునుండి వె

ల్వడినయూర్తివము • పగిడిదోచు

నెంచిచూడఁగనది • యిట్టిపాపంబుల

కల్లఁ బుడమిఁ బుట్టి • నిట్లుగాదే

౨౧

కానిమ్ము. కనుఁగొనియెడను. [అని యిటునటు నడచుచున్నాడు.]

[తరువాత దేవతార్చనఁజేయుచు గపాలకుండలయు నఘోరఘంటుఁ
దును, కృతవధ్యవేషమై మాలతీయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

మాల—హా! తండ్రీ! దయమాలి నీవు రాజునకు బలియాయఁ దలచుకొన్న నీ కూతురు విపత్తు నొందుచున్నది! హా! తల్లీ! అలంఘనీయమైన దైవమర్మోగముచే నీ విప్పుడు నానిమిత్తము బెంగఁ బెట్టుకొని చాడవలసినదాన వగు చున్నావు!. హా! నాకుఁ బెండ్లిచేసి నేను సుఖపడు చుండఁగాఁ జూచి సుఖపడవలెనని కనుపెట్టుకొనియున్న భగవతీ! కామండరీ! మాలతి తోడిచే నాకు బ్రతుకని నన్నుఁ బ్రేమించినందు కందువలని ఫలము చిరకాలదుఃఖమని తెలిసికోవలసినదాన వైతివి!. హా! ప్రియసఖ! లవంగి కా! యింతటినుండి నన్ను నీవు కలలోనే చూడవలసిన దానవుగదే!

మాధ—హా! యింకను నందేహ మెందుకు? జీవించియుండఁ గానే యీమెను సంభావించెదను. [లొందరగా నడచుచున్నాడు.]

ద్వితీయరంగము—క రాశశక్తి గర్భాలయము.

కాపాలికులు;—దేవీచాముండే భగవతిసమస్తే!

మ. నమదాటోపనిసుంధసంభ్రమనమత్ + త్మగోళనిష్పీడనో
ద్భ్రమపృష్ఠాస్థిఘనీశకంపవిగళ + ద్భ్రహ్మాండఖండస్థితి
క్రమపాతాళవిశాలగల్గవివర + ప్రక్షిప్తనస్తాభిక్తే
నమరక్ మొక్కెనహృష్టభర్గవరిష + ద్వ్యక్తంబునీక్రీడకుఁ.
దండకము.

శ్రీమన్మహాత్ముంగ సర్వాంగ సంవేగవిక్షిప్త సంవ్యాససారంగ చర్మాం
చలోదార చంచన్నఖాఘాతభిన్నేందునిష్యంద మానామృతప్రాప జీవ
త్కపాలావళీముక్త చండాటహాసత్రనమ్భాభూతి స్తుతిప్రకమంబై,
లనద్విక్రమంబై, మహాభీకాలోరకాభోగభోగాంగదగ్రంధి నిష్పీడనో
త్ఫుల్లపుల్లశ్చనావీర నిర్వద్విషజ్యోతిరుజ్జ్వలంభణోద్దామరవ్యస్తవిస్తాదిదో
ష్టండ సర్వాసితత్కాధరంబై, నిబద్ధాదరంబై, జ్వలత్కిలికీలాకలాపావళీ
పింగళా లోకమాలాకరాళోత్తమాంగ భ్రమిప్రస్తుతాలాత చక్రక్రి
యాన్యూలేదిద్దాతమై, కల్మషాపేతమై, తుంగఖట్వాంగశృంగధ్వజోద్ధూ
తి విక్షిప్తసక్షత్రసందోహమై, వీరసం దేహమై, స్వీతనమ్మోదభాక్పూ
తనోత్తాళభేతాళతాళస్ఫుటత్కర్ణసంభ్రాంత గారీఘనాశ్లేషహృష్యస్మన
స్త్ర్యంబకానందమై, యందమై యొప్పు నీతాండవం బెప్పుడుం దేవి!
వేవేగమే మాకరిష్టంబులంబాపి యిష్టంబులం జేసి ప్రాప్తై మముం
బ్రోవఁగా నోపుతఁ! దేవీతుభ్యంసమో! దేవీతుభ్యంసమః. [అని
యభినయించుచున్నారు.]

మాధ;—[చూచి] హా! హా! యెంతప్రమాద మెంతప్రమాదము!

మ. అకటా! * యంతటిదొడ్డమంత్రికినివి * డైపుట్టి * పాపండఘా

తుకచండాలురచేతభీతమృగియుం * దోడేశ్వకుంబోలెఁ జి.

క్రికడున్ మృత్యువునోటవేలు; విధి నై * ధ్వజ్యంబునేమందు? ల
త్తుకకాల్దమ్ముల రక్తమాల్యవననా * దుల్ మేననొప్పారఁగా. ౨౩

కపాల:—

తే. గీ. చెలువ! నీయివ్వుదైవముం * దలఁచుకొనుమి

నిన్నయముఁడిపుగొనిపోవ * నున్నవాఁడు

మాల:—హా! దేవ! మహాభాగ! మాధవ! నేను పరలోకమందు
న్నను మీరు నన్ను మఱవఁదగ్గదికాదు. చచ్చియు నేను మిమ్ము
మఱచిపోను.

కపాల:— పాప మీచిన్నది మాధవానురక్తురాలు!

అఘోర:—[కత్తియైత్తి]

దేవి! భగవతి! మంత్రిసి * ద్ధికయిముందు

[మొక్కుకొన్నట్టి మొక్కిదే * పొందవమ్మ.

మాధ:—[తలుకునడాసి ముంజేతితోఁ గత్తిబడఁగొట్టి] అరే!
దురాత్మా! కాపాలికాధమా తొలఁగు! చూడు! చచ్చితివి!

మాల:—[తలుకునఁజూచి] మహాభాగ! రక్షింపుము. రక్షిం
పుము [మాధవునిఁ గొంగిలించుకొనుచున్నది.]

మాధ:—కళ్యాణీ! భయపడకు! భయపడకు!

మ. ఎదనీవేమఁచుకొందువో యనుచు నొ * క్కింతేనికంకింపకా

పడవేళ వలపుగ్గడించి పలవిం * పంజొచ్చు నీచెల్మికాఁ

డెడుటన్ వర్తిలఁగంప మేలఁ చెలి! యిం * దేయాడురాత్మస్వధిం
చిదురంతంబగు ఘోరపాపఫలముం * జేసేతఁగుడ్పించెదన్. ౨౪.

* “ధూరికనుప్రమాది యిది పా పారంభ” అని పాఠాంతరము.

అఘోరః—అరే! యీ పాపాత్ముడెవ్వడు? మాకు విఘ్నము చేసినాడు.

కపాలః—స్వామీ! యితఃజే దీనికిఁ బ్రయోగము. కామందకి న్నేహితునికొడుకు. మహామాంస మమ్ముచున్న మాధవుడు.

మాధః—[కన్నీరొలుక] కాశ్యాణీ! యాయవస్థ యెట్లు?

మాలః—[కొంతసేపటికి నిటూర్పుచుచ్చి] మహానుభావా! మేడమీఁది ప్రక్కగదిలోఁ బండుకొన్నాను. ఇక్కడ మేలుకొన్నాను. ఇంతకుమించి నాకేమియుఁ దెలియదు. మఱిమీ రెక్కడ నుండి?

మాధః—[సిగ్గుతో]

క. నినుఁజెండ్లియాడిధన్యతఁ

గనుకోరిక వెకలినగుచుఁ • గడఁగిన్యమాంసం

బుచవిక్రయింపఁభ్రేతభు

వినిదిరుగుచువచ్చినాడ • వినినీయేప్పుర.

౨౬.

మాలః—[పెడమొగముగా] అన్నా! యాయన నానిమిత్త మొల మానగొనక యెట్లు దిరుగుచున్నాడు!

మాధః—అహ! యిదేగదా కాకతాళీయమందురు!

సీ. ప్రబలుఁడౌరావలచేఁ • గబళింపఁబడనున్న

యుదురాజకళఁబోలి • యున్నదానిఁ

త్రేయసీమణినిదై • వికముగాఁజూచియీ

పాపిఖడ్గమువారఁ • బడకయుండఁ

గాదియుండిననాకుఁ • గరుణచేహృదయంబు

గరఁగిసీరయి, భీరి • గలఁగఁజూచి

విస్మయంబునఁజేసి • విఘ్నోభమునుబొంది

దీపితంబయిచాలఁ • గోపమునను

తే. గీ. ప్రాణతుల్యమదీవిఁగా • పాదుకొనఁగఁ
గలిగినందుకుముడముచేఁ • దెలివిఁబొంది
యిట్లుచెప్పకకృముగాక • దేమొయిపుడు
వరుసవర్తిచెడుచుభిన్న • భావగతుల.

౨౭.

అఘోరః—అరే! బ్రాహ్మణడిఁభ!

మ. పులిమూచూచినపంటికైయడలుచుం • బాల్పీచుసారంగముం
దలపింపందగునిన్నఁగంటిబలిన • ద్దంబందుహింసారుచిం;
దొలుతన్నీదుశిరంబుఖడ్గహతిచే • ద్రుంగించియాడేవికిఁ
బలిగావించుఁగబంధరంధరుధిర • ప్రాగ్భారముల్ గాఱఁగన్.

మాధః—అరే! దురాత్మా! పాపండ్చండాలా!

మ. జగమెల్లంబెనుచీకటిల్లుగను, నం • సారంబసారంబుగా,
మొగిఁగందర్పునదర్పుఁగా, ద్రిభువనం • బుగ్జీర్ణ కేళీవనం
బుగ, బంధువ్రజమ్మునృనోరుజముగా, • భూమిజనంబుంగడున్
విగతాక్షిద్వితయప్రయోజనముఁగా • వింపంబ్రయత్నించితే.

మతియు నోరిపాపా!

చ. నకియలునవ్వుటాలకును • బారుశిరీషమృదుప్రసూనకం
దుకములఁగొంచువ్రేయుటకే • తూలివెనం గనుగందుమేనిపై
నొకటవభార్థమైయడిద • ముంచిననీకునకాలకాలదం
డకమయినేడిదే పడెడు • నాభుజదండమునీశిరంబుపై.

30.

అఘోరః—అరే! దురాత్మా! కొట్టురా! ఏదీకొట్టు. ఏడేనా
యంత తీసికోయెడివాఁడు?

మాలః—నాథా! యీహతాశుఁ డతిదారుణమైన సాహ
సముచేయుచు. మీరు నాయందనుగ్రహించి యనర్థహేతువైన యీ
కలహమునుండి వెనుకఁ దగ్గుఁడు. నన్ను రక్షింపుఁడు.

కపాల:—స్వామీ! యేమటక యీ దురాత్మునిగడతే
ర్పుడు.

మాధ:—[మాలతితో] ఓసి పిరికిదానా!

తే. గీ. పాపియిదె వీడుహతుడయ్యె ♦ భయము విడువు

మేరుగులబంపి కుంభముల్ ♦ పాణికులిశ

ముననుజీల్పు సింగమునికు ♦ బుట్టునేడ్ర

మాదమెందై న హరిణసం ♦ హరణమందు.

30.

అఘోర:—[కపాలకుండలతో] ఓ భీరురాలా!

క. కరికుంభ కూటపాటన

పరిణతకరకు లిశహరిని ♦ బాలహరిణ సం

హరణముననొక ప్రమాదము

వారయునె యిదెపాపిపాలిసె ♦ బోవిచ్చుభయమున్.

31.

[తెరలోఁ గలకలము.]

అందఱు:—[అలకించుచున్నారు.]

ఓహా! మాలతిని వెదకుచున్న జనలారా! ఇదిగో మంత్రి
భూరివసువు నోదార్పుచు నప్రతిహతమైన తన దివ్యశృష్టిచేఁ జెలిసికొ
న్నదై కరాళశక్తిగుడి చుట్టివేయుడని భగవతి కానుదకి యాజ్ఞాపిం
చుచున్నది.

ఆ, పె. ఇట్టిదారుణముల ♦ నెవఁడోపుజేయంగ

నిత నఘోరఘంటు ♦ డొకడుదక్క?

నంచిచూడదీని ♦ గొంచుఁబోవుటయు దే

వికిని బలికిఁగాని ♦ వేఱుగాదు.

32.

కపాల:—స్వామీ! మనలను చుట్టు ముట్టడించినారు.

అఘోర:—ఇప్పుడు విశేషించి పౌరుషము చూపవలసిన

సమయము.

మాల:—హా! తండ్రీ! హా! భగవతీ!

మాధ:—గానిమ్ము. దీనిని బంధుజనులయొద్ద విడిచివచ్చి వారియెదుటనే వీనిని వధించెదను. [మాలతి నావలకుఁ బంపి వచ్చుచున్నాడు]

మాధ:—అఘోర:—[ఓండాదుల నుద్దేశించి] అరే! సావ!

చ. పెటపెటరావముల్ సెలఁగఁ + బిండియుగుండయుఁ జేసియెమ్ముకల్
త్రుటిఁద్రుటితంబుగా నఱికి + తోరములై ననరంబు, లంఠటం
గటకట లేకమెత్తఁబడు + కంఠసీమడిదంబు చెండఁగా
నిటునటుఁ దెల్లఁచుంబడెను + నిప్పుడెనియొడ లింతలింతలై. 33.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

పంచమాంకము—సంపూర్ణము.

మాలతీ మాధవము

షష్ఠాంకము

[ప్రథమరంగము—మాలతి లోగిటి ముంగిలి.

[తరువాతఁ గపాలకుండల ప్రవేశించుచున్నది.]

కపాలః—అరే! పాపా! దురాత్మా! మాలతి నిమిత్తము మాగురువుగారినిఁ జంపితివిగదరా! క్రోధముకొలఁదిఁ బోరఁదొడఁగిన నన్నుఁగూడ నాఁడుదియని చంపక యవమానపఱచితివి గదరా! [[క్రోధముతో] అరే! మాధవహతక! కపాలకుండల కోపమువలని ఫలమవశ్యకముగా ననుభవింపఁగలవు.

అ. వె. వారక పగఁబట్టి * వాడి కోఱలవినం

బుమిసి బుస్సుమనుచు * నొడిసి భుజి

దన్నుఁ గఱవనుండఁ * ద్రాచుల దొరఁబట్టి

చంపి నతనికెట్లు * స్వస్థతయగు?

౧.

(తెరలో)

చ. సరపతులార కృత్యములొ * నర్పుడిపెద్దల యాజ్ఞచొప్పునన్
స్వరవిధి వేదమంత్రములు * బ్రాహ్మణులింపలరం బఠింపుఁడి
నగనకళా ప్రసంగములె * సంగఁగఁ జేయుఁడిమంగళార్థమై,
వరుఁడు వధూగృహంబునకు * బంధులఁగోనిచె తల్లివెల్లెదుల్. ౨.

పెండ్లివారందఱు రాకముందే సౌభాగ్యవతియైన మాలతినిం దీసికొని నిర్విఘ్న మంగళార్థము నగరదేవత యాలయముఁ బ్రవేశింప వలసినదనియు, పెండ్లికూఁతుగునకుఁ బెట్టుటకై పెండ్లికొడుకువా రలం

కారములు క్రంతఃదెత్తురుగాన వారిని సశారవముగా నెదురుకొనవలసి నదనియు భగవతి కామండకి యాజ్ఞాపించుచున్నది.

కపాల:—కానిమ్ము. ఇందు మాలతీకళ్యాణమునకయి తొం దరతో నలంకరించుచుఁ దిరుగులాడు పరిజనుల నందడి యెక్కువగా నున్నది. కాబట్టి ప్రస్తుతమిందుండి మరలి పిమ్మట మాధవున కపకా రముచేయు విషయమున శ్రద్ధవహించెదను.

[ఇది విష్కంభము.]

ద్వితీయరంగము:—అమ్మవారి గర్భాలయము.

కల:—[ప్రవేశించి] అమ్మవారి గర్భాలయములో మకరంద సమేతుడై ప్రవేశించి “మాలతీ యిటువచ్చుచున్నదేమో చూచి రమ్మ”ని మాధవుడు నాకాజ్ఞాపించినాడు. కావున వీనికిప్పుడు సుధ వార్తి చెప్పి యానందముఁ గలిగించెదను.

[తరువాత మాధవమకరందులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

మాధ:—

చ. తనరంగ మాలతీప్రథమ • దర్శనమైన దిసంబుగోలెదా
ఘనమగుచుకా మృగాక్షిచెలి • కారపుఁజేష్టలఁ బుష్టిగన్నయా
మనసిజ వేదనాభరము • మానును నాకిపుడంచునెతుళో
భనమయియొండెయోగినియుఁ పాయమపాయముఁబొందియొండెనున్

మక:—భగవతి మేధాశక్తి తిరిగిపోవుటకూడనా?

కల:—[సమీపించి] అదృష్టవంతుడవు! ఇదిగో మాలతీ యాలాగే బయలుదేరినది.

మాధ:—విజముగానే?

మక:—పరధ్యానమా యేమియట్లడుగుచున్నావు? బయలు
దేటుటేకాదు. చేరువకుఁగూడ వచ్చింది. చూడు

ఆ. వె. వాయువశతఁ జెడరి ♦ పటచు మబ్బులగర్జ
ననుకరించి మొరయు ♦ ఘనమృదంగ
మంగళారవంబ ♦ మందమై మఱియేమి
యును వినంగనీక ♦ యున్నదివుడు.

౪.

కనుకరమ్ము. కిటికీలోనుండి చూతము. [అట్లుచేయుచున్నారు.]

కల—అయ్యా! చూడుము! మింటికగసిన రాయంచల సంచుఁ
దలపించి చించు వింజామరలంబుట్టుసమీరంబులకు బిట్టుగదలు కదలి
కావలులపేరి తరఁగలచాలుచే విరివిమిగులు గగనాంగణంబను సరోవ
రంబునఁ దెఱపితేక నిలువుఁగాడలపయి నిట్టనిలిచిన తెల్లదామరల
వడువున బెడఁగడరు వెల్లగొడుగులను, పుక్కిట విడంబులిడి హూయ
లుమీర నమలుచు మక్కుళించిన చెక్కుటద్దము లొక్కవంతసింగా
రంబు సవరించుచుండ మంగళగీతుల మధురీతులఁ బాడుచు మేనమ
ట్టుపఱచిన మానికంపుసామ్మల దీ ప్రిజాలంబులచే నంబరంబున నింద్ర
చాపవిడంబనంబు సూపుచుఁ గోపువాటు వారనుండరులను వీఁవుల
నెక్కించుకొని గణగణుని మ్రోయుపైఁడిగంటలతో ఝణఝణమని
నడచివచ్చు నాఁడనుఁగలను జూడుము.

మాధ—మక—[కౌతుకముతోఁ జూచుచున్నారు.]

మక—ఆహా! భూరివసువుయొక్క యైశ్వర్యము! వట్టినను ఇటు
వంటి యైశ్వర్యమే పట్టవలెను.

చ. పరవయిగాలికింగదలి ♦ పాలపులుంగులతెక్కరంగులం

బెరసిన నెమ్మికన్నులవి ♦ మించితటంబులనావరించెనా

నురవరచాపమొప్పినన ♦ నుందరచిత్రవితానకల్పితా

వరణమెనంగెనాఁగమణి ♦ భాసుర కాంతులుమితాదెదిక్కులన్. ౫.

కల:—పైఁడిపూవులు చెక్కిన పెండిబెత్తములు చేతఁబట్టుకొని నందడినేయుచు ముందునడచు ప్రతిహారబృందంబులు తలఁగుఁడు తొలఁగుఁడని నేలగీఁచిన గిఱికి నెడగలుగ నోనరిలుచుఁ బరిజనంబులు మేరమీఱక నడుచుచున్నారు. సిందూరనికరసంధ్యారాగంబుచే నెఱ్ఱ వాఱిన ముఖంబునఁ దళతళమను కాంచననక్షత్రమాలికం దాలిదిన కరేణురజని కలంకారమై, తన్నుఁ గన్నులకఱపుదీఱఁ జూచువారికిఁ దన దగు చిక్కిన చక్కని మేనిపాండిమచే లోనిమదనవేదనం దెలియఁ జేయుచుఁ బ్రతివచ్చుండ్ర రేఖా విలాసంబుల కాన్నదంబయి యిదిగో మాలతి దాదాపునకు వచ్చినది.

మక:—వయస్యా! చూడు!

ఉ. స్రుక్కిన మేనిపాండిమను • సొమ్ములకెల్లనువన్నె వెట్టసి
చక్కెరబొమ్మ, పెండిలిప్ర • నక్తీనలంకృతియుక్తినూని, లో
నుక్కొలుచుండియుంబువుల • నొప్పడిలే ననదీఁగఁబోలుచున్,
బొక్కిబహిర్గతంబగుచు • నోవ్యధఁదాఁబ్రకటించు మండెడున్. ౬.

అదిగో నాఁడనుఁగు ప్రవేశించినది.

మాధ:—[అనందముతో] ఓహో! ప్రియురాలు దేవీలవంగిక లతోఁ గూడ దిగినది.

[తరువాతఁ గామంరకి, లవంగిక, మాలతి ప్రవేశించుచున్నారు.]

కామ:—[నంతోషముతోఁ బెడమొగముగా]

మ. అనుకూలుండయిబహ్మమాకొనఁగుఁగా • కత్యంతముఁభద్రమా
యసిమేఘలే ఘటియింత్రుగాక రమణీ • యంబోసమాప్తిం, గృతా
ర్థనునేనాదునుగాక మత్ప్రియసుహృ • త్సంతోసముంఘార్పి, యీ
ఘనయత్నంబు ఫలించుఁగాక మఱియుం • గళ్యాణదంబయ్యెడున్.

మూలం:—మరణమనెడి పరమసుఖము నాకెల్లు సందుదొరకును? పోనీ! మందభాగ్యురాలైన నాకు మరణముకూడఁ బొందరాని కోరిక యగుచున్నది.

లవం:—ఈయఁకూల విప్రయోగముచేఁ బ్రయసఖ మిక్కిలి యాయాసము నొందినది!

ప్రతిహారి:—[చేత నగలవఱ్ఱెరముతోఁ బ్రవేశించి] ఇవిగో రాజగారంపిన పెండ్లి యలంకారములు. మాలతికి దేవతాసన్నిధానమం దలంకరింపవలసినదని మంత్రిగారు దేవిగారితోఁ జెప్పమన్నారు.

కామం:—కళ్యాణసమయములం దిట్లు జరుగవలసినదే. ఏమి యిటుచూపు!

ప్రతి:—ఇవిగో రెండు తెల్ల పట్టుచీరలు. ఇది వలెవాటు రంగుచీర. ఈనగ లొడలియంగు. ఈ ముత్యాలహారములు మెడనజ్జు. ఇది మంచిగంధము. ఇది ధవళ పుష్పమాలిక.

కామం:—[పెడమొగముగా] జనులీ నగలన్నియు రమణీయుడైన మకరందుని యొంటనే చూడఁగలరు. [పుచ్చుకొని ప్రకాశముగా] సరే! మంత్రిగారితో నిట్లు చెప్పము.

ప్రతి:—[నిష్క్రమించుచున్నది.]

కామం:—లవంగికా! నీవును అమ్మాయియు లోపలకుఁబడుండి.

లవం:—మఱి భగవతి!

కామం:— నే నించుకనే పెవ్వరునులేకుండ నీనగలఁ దాఱిన రత్నముల గుణదోషములను శాస్త్రమునుబట్టి పరీక్షింపవలెను. [నిష్క్రమించుచున్నది.]

మూలం—[తనలో] ఇప్పుడు లవంగికయు నేనునుదప్ప నెవ్వరు లేరు. [ప్రకాశముగా] చెలీ! యిటురావే! యీ గుడిగుమ్మములోఁ గూరుచుండము. [ప్రవేశించుచున్నారు.]

మకః—మనమీ స్తంభముచాటుననుండి చూతము. [అట్లుచేయుచున్నారు.]

లవః—చెలీ! యిది మైపూత ఇవి పూలదండలు.

మాలః—నరే! యేమిచేయు మనెదవు?

లవః—చెలీ! యీపాణిగ్రహణ శుభసంయమందుఁ గళ్యాణ సంపత్తినిమిత్ర మమ్మవానిఁ బూజింపవలసినదని నిన్నిక్కడ కమ్మగారు పంపినారు.

మాలః—[రసలో] ఇది యేమే? యిదివఱకే దైవము తాదలఁచుకొన్నంత దారుణమును జేసినాఁడుగదా యిది తెగితెగని కత్తితో నాయువువట్లు గోసినట్లు మరణావేదన సనుభవించుచుఁ గడుపు చెఱువయి లోలోపలనే కుళ్ళికుళ్ళి యేడ్చుచున్న మందభాగ్యురాలిని నన్ను నీ విప్పుడు మఱింత యేజిపించెదవు!

లవః—చెలీ! యేదో నీలోనివే యాలోచించుకొనుచున్నావు?

మాల—ఏమున్నది? అందని మ్రానిపండున కానపడి ప్రయాసపడిన భాగ్యహీనురాలి యాలోచన.

మకః—మిత్రుఁడా! మాధవా! వింటివా?

మాధః—వృద్ధయమునకు సంతోషములేదు.

మాలః—[లవంగికను గొఱిలించుకొని] చెలీ! లవంగికా! నిజముగా నాకు నీవు తోబుట్టువువంటిదానవు. కాబట్టి యిదిగో నీక్రియ ను యిప్పుడు దిక్కుమాలిన చావుచచ్చుచు నీయెడ దానికిఁ జిన్న నాటనుండియుఁ గల ప్రేమకొలది నిన్నొక్కసారి కౌఱిలించుకొని ప్రార్థించుచున్నది. నేను నీకుఁ గావలసినదాననైతినా నన్ను నీహృదయమందుంచుకొని సంపూర్ణ సౌభాగ్య లక్ష్మీపరిగ్రహైక మంగళ మగు మాధవుని శ్రీముఖారవిందమును ఆనందమస్థుఁడముగాఁబొందుము. [అని యేడ్చుచున్నది.]

చ. చెదరినసౌఖ్యవంబుగల • జీవనుమంబు దేర్చునట్టివై
 నదమలభూరినిర్వృతికి • సాధనమై ఘనత్వప్తిహేతువై
 హృదయరసాయనంబులయి • యింద్రియమోహనమంత్రజాలమై
 యిదె వచనామృతంబులివు • డేమియదృష్టమొగల్గెనాకన్. ౮

మాల:—నాకుఁ బ్రాణప్రదుఁడైన నామనోహరుఁడు నేను గతించితి
 నని విని నాకొఱకు హఃఖంచి నిశ్చేపమువంటి యాశరీరమును శుష్కిం
 వజేయకుండునట్లును నేను పరలోకమందున్నను నన్నను నాకథలను
 దలఁచుకొని యామహానుభావుఁడు శేషించిన తనదేహయాత్రను నిలిపి
 వేయకుండునట్లును చేయుము. ఇదియే యనాధయైన నీప్రియసఖ
 మాలతికిఁ దీఱవలసిన కడపటికోరిక.

మక:—అబ్బా! యీమాటలు విన్నఁ గడుపుదికోసిగొని పోవు
 చున్నది.

మాధ:—

శా. ఆశాభంగముగాఁగ భీతిగొని మో • హప్రాంతినేణాక్షి యెం
 తేశోశాతురమున్ మనోహరమునై • యేపారఁగాఁ జేయునా
 క్రోశంబున్ వినినంతనే యకట! నా • కున్ గాధచింతాభరా
 ' వేశంబుంబర మోక్షవంబుయుగప • ద్వృష్టిన్వృజ్జంభించెమన్. ౯.

లవం:—నీయమంగళము కొట్టవడిపోయినది. ఇంక నేనేమియు
 వినను.

మాల:—చెలీ! మీకు మాలతి బ్రతుకుమీఁదనున్నప్రీతి
 మాలతిమీఁద లేనేలేదు.

లవం:—చెలీ! ఏమి యిట్లనుచున్నావు?

మాల:—ఏవో కల్లబొల్లిమాటలచే లేనియాసలు పుట్టించి
 నన్నుఁ జావనీకుండ నాకీ రోత దెచ్చిపెట్టుచున్నారు. స్వతంత్రు
 రాలను గాకపోవుటచే నామహానుభావుని విషయమున నవరాధము

చేసినదాననైతిని. కనుక నీ దేహమును విడిచి సుఖపడియెదను. ఇప్పు
డిదియే నాకోరిక. ఈ కార్యమందు నాకుఁ బ్రయ సఖ యనుకూలు
రాలుకావలెను. [అని కాళ్ళమీఁదఁ బడుచున్నది.]

మకః—ఓహో! యేమి! దీనియెడల దీనిప్రేమ!

లవః—[మాధవుని సైగచేసి పిలుచుచున్నది]

మకః—వయస్యా! లవంగిక స్థానమందు వెళ్ళి కూర్చుండుము.

మాధః—భయముచే నేను నేను గాకున్నాను.

మకః—శుభము చేకుటకున్నతటి నిట్లుగానేయుండును.

మాధః—[స్వేచ్ఛగా లవంగికస్థానమందుఁగూర్చున్నాఁడు.]

మాలః—చెలీ! యనుగ్రహించి యరుకూలింపుము.

మాధః—

క. సుగుణములగనివిత్తుగునే

తెగువలు? చెలీ! వేగపాటు + దిగవిడు; విరసం

బగునీవియోగదుఃఖము

నిఁగనాహృదయంబుదాన + హింపంగలదే? ౧౦.

మాలః—చెలీ! మాలతీప్రణామము నీకుఁ ద్రోసివేయరానిది

గదా!

మాధః—

ఆ. వె. నన్నుడిగ్గవిడిచి + నాకుఁదీవ్రాయాన

మీయఁదలఁచుకొంటి + వేమియందు?

నీయభీష్టమెట్టు + లోయల్లెయొసరింతు

గానిముందునాకుఁ + గొగిలిమ్ము. ౧౧.

మాలః—[నంతోషముతో] ప్రియసఖకి నామీఁద నంత
యనుగ్రహమువచ్చినది! [లేచి] ఇదిగో కౌగిలించుకొనుచున్నాను.

కన్నీరుగ్రమ్ముటచేఁ బ్రయసఖనిఁ గన్నులారఁజూచుభాగ్యము మాత్రము లభింపకున్నది. చెలీ! నీకరీరస్పర్శ ముదురు తామరపూవులోని దుద్దునంటియుండు చిన్ని రేకులవలె గరుపారి నా కిప్పు డేదో శ్రోత సుఖముఁ గలిగించుచున్నది. [కంటఁదడివెట్టి] ఇదిగో నీవు దోసిలివట్టి మ్రొక్కి నా మాటలుగా ఆయనతో నిట్లు మనవిచేయుము. “నేను మందభాగ్యురాలను. కనుకనే యారవీరిసిఁ తమ్మిపూవుల సిరుల నపహరింపఁజాలు సీముఖ చంద్రమండలమును గన్నులపండువుగఁ జిరకాలము చూడఁగలుగు భాగ్యము నా కొదవదయ్యెను. ఉడుగరలేక పొడవుమీఱి యడఁపరాని బెడిదంపు దుఃఖోద్వేగంబునకు నిలువలేక తొడిమె వట్టువిడిచిన డెందమునకు వట్టియడియాసలు చుట్టఁబెట్టితిని. నానిమిత్తము చెలికత్తెలు బెంగఁబెట్టుకొని యేడ్చునట్లుగాఁ బెక్కుమాటలు నహింప శక్యము గాని వింతవింతల బాధలన్నియు ననుభవించితిని. మలయానిలచంద్రాతపప్రముఖములైన గండములన్నియుఁ గడచితిని. తుదకు నా యాశలన్నియు నిరాశలై పోయినవి” అని. నీవు ప్రియసఖ నెన్నఁడుగాని మఱచిపోకుము. ఇదిగో నిఁకొకటి. ఇది మాధవస్వామి తన శ్రీహస్తములతో నిర్మించియిచ్చిన మనోహర వకుళమాలిక. దీనిని నీవు మాలతినవలెనే చూచుకొని హృదయమందు ధరింపఁదగ్గది. [అని తనకంఠమునుండి తీసి మాధవుని హృదయమందు వకుళమాలిక నుంచుచుఁ జప్పనఁదొలఁగి భయోత్కంఠములను అభినయించుచున్నది.]

మాధః—ఓహో! [పెడ మొగముగా]

ద. కలుకుమిటొగిగబ్బించను ♦ గుబ్బనయుబ్బడరంగఁగ్రుచ్చియా
కలుకలమిన్ననన్ను బిగి ♦ కొఁగిటఁజేర్పఁగఁబొల్పునాయెడల్
చలువలొసంగుసారఘన ♦ సారపటీరహిమాంబుపూర్తై
వలశశికాంతకాంతబిన ♦ వర్గరసైకనిషేకమజ్జెనాన్. ౧౨.

మాల:—అహో! లవంగిక చే మాలతి మోసపోయినదే! నాకు సంతాప మినుమడించుచున్నది.

మాధ:—ఓసీ! పరవ్యసనమును గుర్తెఱుంగనిదానా! నీమట్టకు నీవొక్కతేవే యిట్లు బాధనొందుచున్నా ననుకొని యితరులను తూల నాడెద వెందుకు?

చ. అలమినతీవ్రతాపమును • హాద్యరమైతనువెల్లఁగాల్పు, నీ
చెలిమినిబద్ధమన్నగుఱి • జీవితమున్నెల్లకొల్పు, భావనా
కలితభవత్సమాగమము • కల్పినివేదనతాల్పినిల్పఁగాఁ
జలుపనెయ్యెచువాసరిని • శరచెలి! యాగతిఁగప్తసంగతిఁ. ౧౩.

లవం:—చెలి! నిన్నుఁ జక్కగానే యెత్తి పోషించినాఁడు.

కల:—ఓహో! యీనంధాన మెంత సరసముగానున్నది! ఎంత చక్కగానున్నది!

మక:—

మ. కలికీ! నీదగుప్రేమనిక్కమనిచి • క్కంబట్టితానిల్పుకొఁ
గలిగెనేజీవితమెట్టెల్లయితఁడుని • క్కంబింతవట్టిన్నినా;
శృలరుంగాకనిబద్ధకంకణముని • హస్తంబుఁజేవట్టియీ
చెలికాఁడింకఫలించుఁగాకెపుడునుం • జేకూఱిమీకొరికర.

లవం:—అయ్యో! ఈమెగారు తనకుదానే యదరుబెదరు లేకుండ హృదయమిచ్చి కౌఁగిలించుకొన్న సాహసురాలుగదా! యింక నీమె కంకణలంకృతమైన హస్తమును గ్రహించుటకు మీ కాలోచన యెందుకు?

మాల:—ఆఁ; ఆఁ; ఇది కన్యకాజన విరుద్ధముగా నుపన్యసింపుచున్నది!

కామం:—[ప్రవేశించి] ఇదియేమీ కూతురా? బెదరిబెదరి చూచుచున్నావు!

మాల:—[వడఁగుచుఁ గామందకిని గొఱిలించుకొనుచున్నది.]

కామం:—[ఆమె గడ్డమెత్తి పట్టుకొని] బిడ్డా!

చ. ఎవనికినిన్నుఁజూడ, మఱి * యెవ్వనిఁజూడఁగనీకులోచనో
త్సవమయియంతమానసిక * సంగముఁగార్వమునోలిఁగూడ నా
యువజనుఁడిందునిందుముఖ * యుండుఁగదమ్మప్రియుండుగఁజడ
ప్రవణతమానుమమ్మ! విధి * రంజిలుఁగాముఁడవాప్తకాముఁడౌ.

లవం:—దేవీ! యితఁడు భయము నొంటిలేక యమావాస్య
చీకటిలో రుద్రభూమిలోఁ దిరుగుచుఁ బ్రచండ పావండ దోర్దండ
సాహసమును జెండివైచిన దండిమగఁడు గదా! కనుకనే వీనింజూచి
ప్రియసఖ భయముచే వడఁగుచున్నది.

కామం:—లవంగికా! మేలుచేసిన ప్రియునిగూర్చి యిట్లు పలు
కుట యోగ్యముగానే యున్నది.

మాల:—[తనలో] హా! తల్లీ! హా! తండ్రి!

కామం:—నాయనా! మాధవా!

మాధ:—అమ్మా! యేమిసెలవు?

కామం:—ఇదిగో నశేషసామంతమస్తకోత్తంస పరాగరంజిత
చరణాంగులియగు మంత్రి భూరిషసువు నేక పుత్రికారత్నము మాలతి
వద్యక సంయోగ రసికుడగు బ్రహ్మదేవునిచేతను, మన్మథునిచేతను,
నాచేతను నీకీయఁబడుచున్నది.

మక:—భగవతియొక్క ప్రసాదమహిమచేఁ గోరికయీడఁచినది.

మాధ:—ఎందుకోకాని భగవతి యిప్పుడు కంటఁ దడివెట్టు
చున్నది.

కామం:—[చీరకొంగుతోఁ గన్నులు తుడుచుకొని] వత్సా!
నీకొక్క మేలుచెప్పఁ గోరుచున్నాను.

మాధ:—అది యేమయియుండును?

కామం:—ఇదిగో మనవిచేయుచున్నాను.

మాధ:—సెలవిమ్ము.

కామం:—

చ. పరిణతి రమ్యముల్లసథః * వాద్యశులైన జనార్జిపేమములే
మఱియును గొన్ని హేతువుల * మాన్యనయాదుచు నీకుగాన నన్
గుఱించియొ లేకయొండొకరుఁ * గూర్చియొ దీనెడనీకునైనయ
ప్పరిచయ సత్కృపన్విడక * పాలనసేయఁగదయ్య! దీనినిన్. ౧౬

[అని నమస్కరించుటకై యదుగులవాలఁ గోరుచున్నది.]

మాధ:—ఓహో! ప్రసంగము వాత్సల్యము నతిక్రమించు
చున్నది.

మక:—జేవీ!

చ. గొనముల మించెనంచుఁగదా * గొప్పకొలన జనించెనంచులో
చనములఁ దన్నునంచుఁబటు * సౌహృదముం గలదంచుఁ గై వనం
బొనరుచు కోవలంతియొక * టొక్కటనేని జనాధునిట్టులీ
వనితవిధంబు మీకునిటు * వంటిదికాయని తెల్పనేటికిన్. ౧౭.

కామం:—వత్సా! మాధవా!

మాధ:—సెలవిమ్ము.

కామం:—దీనిని స్వీకరింపుము.

మాధ:—స్వీకరించుచున్నాను.

కామం:—వత్సా! మాధవా! బిడ్డా! మాలతీ!

మాధ:—మాల:—అమ్మా! సెలవిమ్ము.

కామం:—

తే. గీ. చెలియునెల్ల చుట్టములును * జీవితంబు
నెల్లకోర్కెలు భాగ్యంబు * లిన్నిటికిని
చెలువలకు భర్తయును బురు * ఘలకుధర్మ
పత్నియునగుటఁ చెలియుఁడీ * వత్సలార.

మక:—కాకేమి?

లవం:—తమరు సెలవిచ్చినట్టే.

కామం:—వత్సా! మకరంద! మాలతి కీయబడిన యీ పెండ్లిగలు దీసికొని చాటునకుఁబోయి పెండ్లిప్రయత్నముమీఁద నుండుము. [అని పల్లెము నిచ్చుచున్నది]

మక:—చిత్తము. ఇదిగో నీబొమ్మ తెరచాటునకుఁబోయి వేషమును ధరించుచున్నాను. [అట్లు చేయుచున్నాఁడు.]

మాధ:—జేవీ! ఇది చెలికానికి నులభమేకాని యిందువల్ల బెక్కుచిక్కులు కలుగును.

కామం:—నీకెందుకోయి యీచింత?

మాధ:—ఎందుకు? భగవతికే తెలియఁగలదు.

మక:—[ప్రవేశించి నవ్వుచు] వయస్యా! యిదిగో మాలతినైనాను. [అందఱు నాశ్చర్యముతోను సంతోషముతోను జూచుచున్నారు.]

మాధ:—[మకరందుని బిగ్గఁ గొనిలించి] జేవీ! నందఱుఁడదృష్టవంతుఁడేనుమీ! యేచున్న ఈవేషముతోనున్న మన ప్రియవయస్కునిఁజూచి మనసా కించిదోగమయినను పొందఁగలఁడు.

కామం:—చిరంజీవులయిన మాలతీమాధవు లిరువురును వివాహమంగళార్థ మిందుండి యీచెట్లతోఁపుగుండ నడుపుఁడు. అక్కడ దిగ్గియవెనుక నుద్యానవాటమునం దవలోకిత, వైవాహికసామగ్రి యంతయు సిద్ధముచేసికొని యుండును. మఱియు,

మ. కలితోత్కంఠ కఠోరకేరళవధూ • గండాచ్చ సాండుచ్చవా

వలితాంబూలలతాపినద్ధ ఫలిత • వ్యాసప్రపూగ్రదుమం

బులు, తక్కిలకజగ్ధముగ్ధవికిర • వ్యూహారవంబుల్ కడుం

బాలుచుంబ్రేంభత మాతులుంగతతులా • భూభాగముల్ రమ్యమై.

మదయంతికా మకరందులు వచ్చువఱకును మీ రక్కడనే యుండుడు.

మాధ:—[నంతోషముతో] పెండ్లిమీఁదఁ బెండ్లియు శుభము మీఁద శుభమును అగుచుగాక!

కల:—ఏమియదృష్టము! మాకు నిదియొక వేదాకగూడనా?

కామం:—మీరు సందేహింపఁ బనిలేదు.

లవం:—చెలీ! వినుచున్నావా?

కామం:—వత్సా! మకరందా! భద్రా! లవంగికా! మన మిందుండిపోదము.

మాల:—చెలీ! నీవుకూడ రావలయును.

లవం:—[నవ్వి] ఇప్పుడు మేమెందుకు తొలగిపోక? [అని కామందక్కి లవంగికా మకరందులు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

మాధ:—ఇప్పుడు నేను

మ. ప్రకటానంగనిదాఘతాపముశమిం • ౪౯ దీనియామూలకం
టకయుక్తోమలబౌహునాశమునఁగాం • తంబై సమార్థాంగులీ
నికరంపుండశమా కరంబుసరసిఁ • గెందామరగ హస్తినా
యకుఁడుంబోలెగరంబుసాచి,కొనియే • నా మోదమంబొందెనఁ

[అండలు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

వస్తాంకము—సంపూర్ణము.

మాలతీ మాధవము

సప్తమాంకము

[సభమరంగము—నందనమంత్రిగృహము.

[తరువాత బుద్ధరక్షిత ప్రవేశించుచున్నది.]

బుద్ధ—ఆహా! కామందకినేర్పు? చూచువారి కించుకంతయు నానవాలు దెలియకుండుటగా మకరండునికి మాలతీ వేషము వేయించి యాతనిని మంత్రికారి లోగిటిలో నందుచునకు బెండ్లిచేసి రహస్యము బయలుపడకుండ మెలకువతో గాపాడినది. ఇప్పుడు పెండ్లికూతురును వెంటబెట్టుకొని నందనునియింటికి వచ్చినారము. పిమ్మట నందనుని సెలవడిగి కామందకి స్వగృహమునకు వెళ్ళినది. ఇది కాముదీ మహోత్సవమునకు సమయముగాకపోయినను అత్తవారింటికి గ్రొత్త కోడలు వచ్చినందునఁ బరిజనులందఱు బండుగుచేసికొని త్రాగి యొడలెఱుంగక పండుకొనియున్నారు. కనుక నీ ప్రదోషనమయము మా యుద్యమముల కనుకూలముగా చుండఁగలదు. ఇప్పుడే కామోద్రేకముచే నందనుడు నన్నుగ్రహింపుచుని మాలతీ వేషధారియైన మకరండుని కాశ్యమీఁదఁబడి యప్పటికిని గార్యముఁ గానక బలాత్కారముగా మీఁదఁబడినాడు. అంతట మకరండునిచే నిష్ఠురముగా నిరాకరింపఁబడినవాడై నందనుడు రోషావేశముచే మాట తడఁబడఁగన్నుల నీరు గ్రమ్మి, మొగము శేపురింప ‘ఛీ! చిన్నతనములోనే చెడిపోయిన యీ చెడిపెతో నాకేమి ప్రయోజనము?’ అని తిట్టి యొట్టుబెట్టుకొని పడకిల్లువిడిచి యవలికి లేచిపోయినాడు. కాబట్టి యిప్పుడీ వృత్తాంతమంతయుఁ దెలియఁజెప్పి మదయతికం దోడుకొని వచ్చి మకరండునితోఁ గూర్చుదను. [అని నిష్క్రమించుచున్నది.]

[ఇది ప్రవేశకము.]

ద్వితీయరంగము — సందసుని పడకగది.

[తరువాత శయ్యాగతుడై మకరందుడును, లవంగికయుఁ
[బవేశించుచున్నారు.]

మకః—లవంగికా! బుద్ధరక్షిత వచ్చెనా భగవతియొక్క-
తంత్రము విజయమునొందినట్లే!

లవః—అయ్యో! సందేహమెందుకు? ఇదిగో సందేహచప్పుడు
వలె నున్నది. ఆమిషమీదవెల్చి బుద్ధరక్షిత మదయంతికను దీసికొని
వచ్చుచున్నదని తలచెదను. కాబట్టి యుత్తరీయము మునుఁగుఁ
బెట్టుకొని నిద్రించుచున్నవానివలె నుండుము. [మకరందుఁడట్లుచేయు
చున్నాడు.]

[తరువాత మదయంతికయు బుద్ధరక్షితయుఁ [బవేశించుచున్నారు.]

మదః—చెలీ! నిజముగా మాయన్నగారికి మాలతిమీఁదఁ
గోపమువచ్చినదా?

బుద్ధః—నే నబద్ధముచెప్పుదునా!

మదః—అయ్యో! యేమికిడు మూఁడునోగదా నాకు మిగుల
భయముగా నున్నది. కాబట్టి చెలీ! రమ్మ! పోయి వక్రచిత్తురాలైన
యా మాలతిని మందలించుము. [అని నడచుచున్నారు.]

బుద్ధ—ఇదే పడకీల్లు [ఉభయులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

మదః—చెలీ! లవంగికా! మీ ప్రియసఖ నిదురించుచున్నదా,
మెలఁకువగా నున్నదా?

లవః—చెలీ! రమ్మ! రమ్మ! దీనిని లేవకుము. ఇది యింత
వఱకు నేడ్చియేడ్చి యిప్పుడే కొంచెము కన్నుమూసిన దనుకొను
చున్నాను. నీవీ మంచముమీఁదఁ గూర్చుండుము.

మదః—[అట్లుచేసి] ఈగయ్యూళి యెందుకే దుఃఖించుచున్నది?

లవః—ఏమో! అమ్మా! నాకును దెలియకున్నది. క్రొత్త పెండ్లికూతుల నెల్లు మచ్చిక చేసికోవలెనో చక్కగా నెఱిగినవాడు. నుందరుడు. నివుణుడు. మధురభాషణుడు. అటువంటి మీయన్న గారినిఁ బెండ్లాడఁగలిగియు మా ప్రియసఖ దుఃఖించుచున్నది.

మదః—బుద్ధరక్షితా! చూచినావే! చూచినావే! యిది యెదురుకెదురు మనలనే యెత్తి పొడుచుచున్నది.

బుద్ధః—ఇది యెత్తిపొడుపులాగున్నదే కాని యెత్తిపొడుపే కాదు.

మదః—ఎందుచేత?

బుద్ధః—తిన్న బ్రతిమాలుచుఁ బెరిమిటి తినకాళ్ళమీఁదఁ బడినప్పు డతనిని గారవింపకపోవుట యగునది లజ్జాదోషముగాని మఱి యొకటిగాదు. అవిషయమున దీని నెవలసినపనిలేదు. సరేకాని ప్రియ సఖ! కోటిఁగి గొప్పెరకాయ దొరికినట్లబ్బినదికదా! యని యెబ్బెటి కములేకుండ దబ్బుదబ్బునఁగ్రొత్తపెండ్లికూతురుమీఁదవెల్కివడి, యది తన్నుఁజేరనీక చెదరఁగొట్టఁగాఁ చెల్లఁబోయి తెలివితక్కువవాఁ డనిపించుకొని నీచున్నగారు దానిని మీఁదు మిక్కిలి నోట వచింప రాని దుర్భాషలాడువాఁడటమ్మా? ఇంతతప్పు మఁయొద్దనుండఁగా నెత్తిపొడిచినదన్న నెత్తిపొడువదటమ్మా! “కుసుమసధర్మాణోహియో పిత స్సుకుమారోపక్రమాస్తాస్త్యనధిగత విశ్వాసైః ప్రసభముపక్రమ్య మాగానుద్యస్సంప్రయోగ విద్యేషిణ్యోభవతి” అని కామసూత్ర కారులు చెప్పినట్లు క్రొత్త పెండ్లికూతులనఁగాఁ బుష్పములవంటివారు. వాండ్రను మృదువుదప్పకుండ సమీపింపదగ్గది. చనవుచిక్కించుకొన కయే బలాత్కారముగాఁ గవయఁజూతురేని అట్టివారియెడల వారి కప్పుడే బలవత్తరమైన విద్యేషముకలుగును.

లవం:—[కన్నీళ్ళతో] లోకములో బురుషులులేరా? కన్య కలను బెడ్లెడరా? యెక్కడనైనను నెవరైనను లజ్జయే యలంకార ముగాఁ గలిగి యేపాపము నెఱుంగని ముస్తరాండైన కులకన్యకల నీప్రకారముగాఁదగుదుమని నోట వచింపరాని దుర్భాషలాడి మనస్సు రగులఁజేసిరా? యీపాపమిక్కడనే పండిపోయినది. ఇటువంటి పరిభవ ములే కాదటమ్మా స్త్రీల మనస్సువీటిచివేసి పండువంటి కాపుర ములు పాడుచేసి యామరకాంతము వారికి హృదయశల్యములై రీతిని దుఃఖము దెచ్చిపెట్టెడివి? అందుచేతనే యాదుపిల్లది పుట్టినదనఁగానే బంధువులందఱకు రోతఁగావించును.

మద:—చెలీ! బుద్ధరక్షితా! మనప్రియసఖ లవంగికకు మనను చాలనొచ్చినది. మాయన్నగారంత గొప్పయపరాధము చేసినాఁడా!

బుద్ధ:—చేయకేరు? మేమును విన్నాము. “భీ! దిన్నతనము లోనే చెడిపోయిన యీ చెడిపెత్తో నాకేమి ప్రయోజనము? దీని మొగముజూచిన నాకు బెద్దయొప్పు” అని యేమేమో సరిగిరిట్టుమఁ దిమ్ముమఁ బడకిల్లువిడిచి యవలికి లేచిపోయినాఁడు.

మద:—[చెవులుమూసికొని] అన్నా! యెంత పరువుతక్కువ మాటలు! ఎంత పొరఁబాటు! చెలీ! లవంగికా! యిప్పుడు నీ మొగముఁ జూచుటకు నాకు జిన్నతనముగానున్నది. అయినను తిగుమనమ్మా యని కొంచె మాలోచన చెప్పవచ్చినారు

లవం:—చెప్పవచ్చును. ఈజనము నీకు స్వాధీనమే.

మద:—మాయన్నగారి దుశ్శీలతయు నప్రతిష్ఠయు నీపాటికిఁ జాలునుగాని, పోనీ మీరైనను ‘ఎటువంటివాఁడైననీమి? పెసమిటి గదా!’ యని యాతనిమనస్సునుబట్టి వెళ్ళఁదగినది. గొప్పయింటఁ బుట్టినవారినోట వెడలఁగూడనిమాట లతఁ డాడుటకుఁ గల చూల మేమో మీరు తెలియకున్నారు.

లవం:—లేనిమూలము మా కెట్లు తెలియును?

మద:—ఆ మహానుభావుడైన మాధవునియందు మూలతి
శ్రీదో కొంచెము వాఙ్మృతముండెడిది. దానినే యిప్పుడు జనులు గం
పులుగూడి గొప్ప ప్రవాదముగాఁ జెప్పకొనుచున్నారు. అందుచేతనే
యిప్పు డింతమట్టుకు మునిగినది. కాబట్టి చెలీ! భర్తయెడల దీనిహృ
దయము కేవల ముపేక్షనహించినది. కూడగనిచెప్పి మరలింపుము.
మరలింపవేరీ నీ కందువలనఁ బాలఁ బాతిత్యమున్నదినుమీ. స్త్రీలు
తిరుగుచు ద్రిప్పునులేని గుండెబిడ్డరము గలవారు. ఎఱుంగనేరదుగాని
యిటువంటి మంగుష్టుపట్టి పురుషులకు మనస్తాపము గలిగింతురు. సరే
కాని మదయంతిక చెప్పినదని చెప్పుకుమీ!

లవం:—ఓసి! యసంబద్ధలోకప్రవాదమోహితురాలా! పోవే!
నీమాటలు నాకు గిట్టవు.

మద:—చెలీ! కోపపడకు నీపుణ్యమాయెను. మీరు చెప్పట
యైనదికదా. నామాట యొక్కించుక విదురు. మీరిప్పుడును నెఱు
గరు. మే మీవఱకే యెఱుఁగుచుము. ఎట్లైననేమి? మూలతి మాధవా
నురక్తురాలు. కానందువేరీ దాని యవయవములట్లు నవసి వసినాడి
లేత మొగలిపొట్టవలెఁ దెలుపుమీఱియుండుట కేమికారణము?
స్వహస్తములతో మాధవుడు కూర్చొనియిచ్చిన వశుళమాలికను అది
ప్రాణవదముగాఁ గంతమండేల ధరింపవలెను? మాధవుని శరీరముకూడఁ
జిక్కియుఁ జిక్కినయి ప్రభాతచంద్రమండలమువలె వెలవెలఁ బాఱి
యుండుట కేమినిమిత్తము? మఱియు ఆనాఁడు మనమందఱము కుసు
మాకరోద్యానము చేరువవీధి మొగములోఁ గూతుకొన్నప్పుడయ్యిరు
వురిచూపులు నెల్లు తారసిల్లెనో నేను కనిపెట్టలేదా? అట్టె హఠా
యమీఱి బయలుదేలి యుప్పటిల్లిన కతూహలంబుచేఁ జప్పున నుల్ల
ములు క్రేళ్ళుదాఁట నీటులుపచరించి సూటిగ నంచరించు చారుతార

కలం బ్రవేశించి యనంగాచార్యుండు శృంగార ప్రాచుర్యముగ నఖ
లాగముమల నవనృసింహుండ వారిచూపులు చూపిన నేరువులు
చూచి తీరవలెనేకాని దూరముగనుండి తెలుపనలవియగునా? మఱియు
నిఁకొకటి, మాయన్నగారికి మాలతీనిచ్చినారన్న మాట వివరగానే
యప్పుడే యామట్టుగనే లోతులు పెల్లగిల్లి గుట్టులు బట్టబయలయి
కత్తివేటువయించిన నెత్తురులేక గుండెలు కూల బడి వారుండుట కేయి
హేతువు? ఇంకొకటి చెప్పమఱచినాను.

లవం:—చెలీ! యేమిటది?

మద:—మదయంతికను గాపాడిన యా మహానుభావుఁడు
తెలివినొందినాఁడని ప్రియము చెప్పినందుకయి మాలతీ కేమైన నీయ
వలసినదని భగవతి తనగడునుండనపుమాటలచే మాధవునిఁ బురికొ
ల్పగాఁ నతఁడును మంచిదని మాలతీని శాసించుకొని దానికిఁ బారి
తోషికముగాఁ దన పౌడయమును జీవితమును ఇచ్చివేసినాఁడు.
అప్పుడు నీవేకాదఁటే లవంగికా! "మాప్రియనఖ కింతకంటెఁ గోరఁద
గిన యనగ్రహములే"దని చెప్పితివి? జ్ఞాపకములేదఁటే?

లవం:—ఎవఁడుచెపుమా ఆమహానుభావుఁడు?

మద:—చెలీ! నాఁడు నే నా ఘోరపాపమైన క్రూరశాస్త్రా
లము బారింబడి దిక్కుమాలిపదాననై విలపించుచుండఁగా నెక్కడ
నుండియో నిర్దేతుకబాంధవుడై సమయమునకువచ్చి తన దొడ్గభుజ
ములతో నెన్నడ్డకొని సకలభువనైకసారరమణీయమగు తనకాయ
మును నానిమిత్తము బలిపెట్టటకు నొప్పుకొని నాముప్పు దప్పించినాఁ
డతఁడేకాఁడటమ్మా! అతఁడేకాఁడటమ్మా మెండుగ బలిసి కండపట్టి
పిక్కటిల్లెడి వెడఁదటమ్ముపై నొత్తుగఁ గ్రమ్మిన నెత్తురుగాయములు
చూచువారికి మంకెన పూలదండవలెఁ దోచుచుండ, గండుమీఱి
వజ్రనఖములగు వాఁడి నఖములతోఁ దన్నుఁ బిరుగఁదచినట్లు పెడము

త్రవచ్చిన దుష్ట శార్దూలమును నానిమిత్తము చంపిన కరుణా
సముద్రుడ?

లవం:—ఊ; అతఁడా? మకరందుడు!

మద:—[అనందముతో] చెలీ! యేమన్నావు!

లవం:—చెలీ! మకరందుడు చెప్పుచున్నాను [చిఱునగవుతో]
మదయంతిక శరీరమును స్పృశించి]

ఉత్సాహ.

అగుమమీవు చెప్పినట్లు * లట్టివారమే, నిజం

బుగనువీధి మొగముఁ గనని * ముద్దగాలవీవుగా!

నగముకథయుఁగాకమునుపె * జల్లుమచుచునీయొడల్

గగురుపొడిచె నేమికతమొ! * కడిమిపూచినట్లుగఁ.

మద:—[సిగ్గుతో] చెలీ! యెందుకు సన్నెకసక్కెమాడెదవు?
చెప్పెదను విను. ఆప్రకారముగా యముఁడుమింగిన నాప్రాణమును
బలాత్కారముగా మరలించుటకయి తనప్రాణము నడ్డువైచి పనిపూని
మహోపకార మొనర్చిన యా మహానుభావునికథను వినఁగానే నామ
మును స్మరించుకొనఁగనే నాకెంతో సుఖముకలుగుచున్నది. బెబ్బులి
గొట్టిన గట్టిదెబ్బలకు దేహము సొమ్మసిలి చెమ్మటలుగ్రమ్మఁగా, నల్ల
గలువలఁగేరు కన్నులనుమూసికొని, నేలఁ బొదుకొల్పిన చేతిఖడ్గము
నూతనచేసికొని ధైర్యమూని నిలువఁబడియుండ, మదయంతికనిమిత్త
ము మహార్ఘ్యజీవితమును వెచ్చపెట్టిన మహాభాగుని నీవప్పుడు కన్ను
లారఁ జూచియుండలేదఁట! [నవ్విదాది వికారముల నభినయించు
చున్నది.]

బుద్ధ:—[దానిశరీరము స్పృశించి] చెలీ! నీయొడలు బాగున్న
దికాడే! మకరందునిఁ బొందుట కుబలాటపడుచున్నానని నీవుచెప్ప
వక్కఱలేకయే నీశరీరమే చెప్పుచున్నది.

మదః—[స్నిగ్ధతో] చెలీ! పోవే! నేను నా జతకత్తెయుఁ జెలికత్తెయునగు మాలతిని జూచి నేర్చుకొన్నాను.

లవః—చెలీ! మదయంతికా! ఇక్కడకు మాకును దెలియఁ దగ్గది తెలిసినది. చల్లకవచ్చి ముంతదాఁచిన కార్యములేదు. కాబట్టి కోపపడక గుట్టుచేసి నాఁమీఁదను వీరిమీఁదను బెట్టక యున్నది యున్నట్టు నీ వృత్తాంతమేమో చెప్పుము. సుఖముగాఁ గొంచెము ప్రొద్దుపుత్రము.

బుద్ధః—చెలీ! లవంగిక చెప్పినది శోభనప్రపము.

మదః—ప్రియసఖులడుగుచున్నప్పుడు చెప్పక తీతునా?

లవః—అటును నీవు ప్రొద్దుల్లెలు వెళ్ళఁబుచ్చుచున్నావో చెప్పుము.

మదః—చెలీ! వినుము. బుద్ధరక్షిత చెప్పినమాటల మొగ్గల మురుబట్టి నమ్మికపుట్టి మొట్టమొదటనే నాహృదయ మాతనిఁజూడ వలెనని తహతహపడుచుండెను. తరువాత దైవయోగముచేఁ జరకాలమున కాతనిఁ జూడఁగలిగి యప్పటినుండియు సహింప శక్యముగాని దుఃఖసంతాపముచే మనస్సు దహించుకొనిపోవ, మున్నెన్నఁడుఁ బడి యెఱుంగని మదనజ్వరంబు తలమొదలు కాలివఱకుంగల యవయవాంగములనెల్ల నలమి సెగపొగలెగయించి పీల్చి పిప్పికేసి జీవి తాళలు తగ్గించుచుండ, నాలెఱఁగుఁజూచి పరిజనులు బెంగఁగొని యంగలార్చుచుండ, అడియాసలడుగుట తడవుగ సులభముగఁ బొందఁదగిన మరణసుఖమును బొందనీక యీ బుద్ధరక్షిత యాడు ప్రతి కూలవచనములచే హృదయంబుచెదరి చీకాకుపడుచుండ నిట్లు మొండి బ్రతుకు బ్రతుకుచున్నాను. వెడఁగుకోరికల త్రిప్పులకులోనయి బ్రమసి వెట్టినై రలఁచిన తలఁపులందును గాంచిన కలలయందును ఆ సుందరాంగునే చూచుచుందును. అంతట నతఁడును నన్నట్టె యుద్భవించిన

యద్భుతాశ్చర్యములతో, జెఱకుగల్గుకొనిన మనుజునివలెఁగయి పెక్కి తిరుగుదువడి కనుదెలిదమ్ములు జేపురించుదేటి పాటి యెగ దిగఁ జూచుచుండును. పిమ్మటఁ బద్మకేసరంబులుమేసిగుబాళించు రాయంచ యెలుంగునెఱుంగున గురగురమని గొంతుఁగ్రోవించి గంభీరముగ వెడలి తడఁబడు నడికారంబు తోరమై వీచుగ్రంథల జూను మీఱ “చెలీ! మదయంతికా!” యని పన్నుఁ బలుకరించును. అంతట నిక్కంపువల్లభుండునుబలె నాచెంత జేరి యెద పైకిఁబొదలు పయ్యెద కొంగును దిట్టతనంబునబట్టి తిగిచి గుట్టుచెడిచి అట్టుపఱిచి గదిరిన భయంబున నావ్పాదయంబు దడదడమసి కొట్టుకొనుచుండ నన్ను మఱియింత వెఱపించును. వెఱపించి యప్పుడే పైఁటకొంగుమీఁది తనచేయి చప్పునఁదీసివైచి యప్పటి నాసొంపు దలకింపఁగోరి చూచుచుండును. అప్పుడు నే సగ్గలంబగు సిగ్గుపెంపున దగ్గునఁ జన్న మొగ్గలకుఁ బ్రౌఢ కమలనాళములంబోని బాహునాళములం జాటుచేసికొని యావలకుఁజూదమని లేవఁజూడ, సితంబబుంబముల విష్ణుంభణంబునకు నిలువలేక సడలిపడిన యొడ్డాణంబు నాతొడల కడ్డమయ్యెను. ఇట్లు సంకిలియయి యంకిలిసేసిన యవయవంబుల సడవడికి మిగుల విసుఁగు జెందినట్లు కనరుకొని మఱి వ్యసనపరింపరచే హృదయంబు విసిగి వేసారి కాయగాచినట్లు కఠినత్వము వహించితిని. కాని యప్పుడే చిత్తంబు మెత్తఁబడి నే నారసికోత్తమునవంక వలపుదెలుపు నిద్దంపు నిడువారుఁ జూపుల నేకటఁదీఱి జూచితిని. ఈసన్నయెఱిగి యావన్నెకాడు నన్నుఁజూచి చిటుసవ్వునెవ్వి యదిరిపాటునఁ దన బాహుదండములచే గదలమెదలకుండ నన్నుఁబొదిచి, బెబ్బలిగోటిదెబ్బల యాకార మచ్చుపడునట్లు మెచ్చుగలుకఁ బ్రయసఖులు లిఖించిన వికటపత్రవైఖరులచే జెలుపుమీఱు నాయెదురుఱొమ్మునదిమి కొఁగిలింది, తొట్రుపాటుచే నే నిట్టట్టు గొట్టుకొన్నప్పుడు చెదరి వీడిన నా కేశపాశంబును జేతఁబట్టు

కొని తీటికగ నామి భావయవంబుల సారుదేటిచూచి నేరువుమెఱ
యఁ జెక్కిలి మొగదలకు మెల్లమెత్తగ గుత్తంపుఁ జిగురుమోవి
యొత్తియొత్తి ముద్దాడునప్పు డేమిచెప్పుదును బ్రయసఖ! నాశరీరంబు
నకు వింతసోయగంబు ఘటిల్లె. ముప్పిరిగొన్న సాధ్యసానందములచే
నా యవయవంబులు నావిగాకపోయెను. నాప్రాణంబు లెందుఁబోయెనో
నేనెఱుంగనైతిని. అప్పుడా దుండగ్గిడు తన ధూర్తివ్యాపారమున కను
గుణముగా నన్నేమేమో బ్రతిమాలుట మొనలు పట్టినాడు. ఇట్లు
చెలికత్తెలు చూచుచుండఁగా సన్నియు ననుభవించి యట్టే మేలుకను
నప్పటికిఁ దిరిగి యెప్పట పాడు ప్రపంచము సిద్ధమైనది.

లవః—చెలీ! మదయంతికా! అంతయు బాగుగానే యున్నది
కాని అప్పుడు బుద్ధిరక్షితి నీ ప్రక్కదుప్పటిమీఁది మన్మథకేళిచిహ్న
ములనుజూచి యొకసాగసుగాఁ బరిజనులకుఁ దలెయకుండఁ జిలువవ్వు
నవ్వినది. చెప్పినావుకావు.

మదః—ఓసి పోవే యీలాటి కోడిగములాదిక!

బుద్ధః—ఓనీ! లవంగికా! మనసులో మగఁడుండఁగా మంచము
మీఁద నేమియుండునే? [అనునయముగా] చెలీ! మదయంతికా! యిటు
వంటివన్నియు మాలతి చెలికత్తెగనక దీనికి బాగుగాఁ దలెయనే.

మదః—తప్పు! తప్పు! మాలతినట్లెగ తాళిచేయకు.

బుద్ధః—చెలీ! మదయంతికా! చెప్పెదనంటేని నిన్నొక్కటి
యడుగుచున్నానే.

మదః—ఏమీ! యిప్పటికిఁగూడ నేను చెప్పనిదాననేనా?
నాకు నీవును బ్రయసఖ లవంగికయు గుండెకాయగారంటే?

బుద్ధః—అటయినఁజెప్పుము. నీవు తిరిగి మకరందునిఁ జూడఁ
గలిగినయెడల అప్పుడు నీవేమి చేయుదువే?

మదః—నాని యొక్కోక యవయవముమీఁదనే వ్రాలి తగులుకొని కదలిరాక నిలిచియుండు నా కన్నుదోయికిఁ దడవు వండుగు చేసికొనియెడను.

బుద్ధః—అప్పు డతఁడుమన్మథ బలాత్కారముచేఁగందర్పజనని వగ్గునిన్నుఁ బురుషోత్తముఁడు రుక్మిణినివలెనే సందిట నెగనెత్తుకొని పోయి సహధర్మచారిణిగాఁ జేసికొన్న నీవేమి చేసెకవే?

మదః—[నిట్టార్పుచుచ్చి] ఏమిప్రయోజనము? నన్ను మొదట నుండియు నీవే యిట్టూఱింపచుచున్నావు.

బుద్ధః—చెలీ! చెప్పుము.

లవః—చెలీ! చెప్పనక్కఱలేదు. గుండె దుడుకును సూచించు దీని నిట్టూర్పు చెప్పుచున్నది.

మదః—చెలీ! నేనెవఁడను? ఈశరీర మెవరిది? అశఁ డెప్పుడు నన్ను మృత్యువునోట నుండి పైటికిఁ దీసివారో యప్పుడే యతని పొత్తెడిని.

లవః—చెలీ! నీయాదార్యమునకుఁ దగినట్లు పలికితిని.

బుద్ధః—చెలీ! యిది మఱచిపోయెడవునుమీ!

మదః—అదిగో రాత్రి రెండుయామములయినదని సూచించుటకయి తప్పెట వాయించుచున్నారు ఇప్పుడు వెళ్లి నందనుని మంక లించియో కాలునీకులుపట్టి బ్రతిమాలియో మాలతిమీఁద నాతనికి మక్కువపుట్టించెడను. [అని లేవఁబోవుచున్నది.]

మకః—[మొగముమీఁది ముసుగుదీసికొని దానిని చేతితోఁ బట్టుకొనుచున్నాఁడు.]

మద్భః—చెలీ! మాలతీ! మేలుకొన్నావా? [చూచి సంతోషముతోను భయముతోను] ఓనగో! నేఁజివిధముగానున్నదే! ఏమి యిది?

మక:—

చ. వనజదళాయతాక్షి! యిటు ♦ వట్టిభయంబునబొంపనేల? నీ
చనుగవత్తోట్రుపాటునకు ♦ సైకపుంగొనసియాడుచుండెగా;
నను భవదీయదాసునిమ ♦ నంబునన్యంగనెంచనేల? నీ
యనిసవిభావనారతము ♦ లందుబహూకృతుడైనవానినిన్?

బుద్ధ:—[మదయంతిక మొగమెత్తి]

ఉ. *పెల్లుగఁగోర్కలెవ్వనికే ♦ బెంచిలొయ్యాపియుండితడనుమీ,
యెల్లరుచింబనిద్రగొని ♦ యేచుఱుపాటుననున్నవారు, అం
పిల్లెనిరుల్, కృష్ణ-వయి ♦ మేలొడఁగూర్చంగరమ్ముపోదమో
పల్లవపాణి! యందియలు ♦ పైకికిసంకడి నేయకుండఁగన్. 3.

మద:—చెలీ! బుద్ధుఁడీతా! యెక్కడకు నునమిప్పుడు పోదగి
నది?

బుద్ధ:—మాలతియున్నకడకు.

మద:—మాలతి యంక సాహసముచేసినదా?

బుద్ధ:—చేయకేమి! నీవిట్లనుచున్నావేమి? “నేనెవ్వఁడను? ఈశ
రీరమెవ్వరిది?” అవియన్నియు వెల్లిపోయినవా?

మద:—[కన్నీరు రాల్చుచున్నది]

బుద్ధ:—సుహృథాగ! ఇదిగో మాప్రియసఖ తనకుఁదాచుగానే
మీ యధీనమగుచున్నది. స్వీకరింపుము.

* అ. క. “నిప్రియుండితండు ♦ నిద్రాణముగృహంబు,

తమముగాధరిమము ♦ దగఁగృతజ,

కయిశుభంబునడపు ♦ మందియల్పయి

మొరయకుంఁదిమ్ము ♦ పోదమిపుడు.”

మక:—

తే. గీ. ధన్యుడనునేడు; నాకేల ♦ యన్యమొకటి?

జవ్వనముపండెబండువు ♦ నివ్వటిలై

గామదేవుడునామీద ♦ గరుణజేసి

బంధుకృత్యంబునెరవేర్చు ♦ వాడుగాఁగ.

౪.

కాబట్టి యీప్రక్క గుమ్మమునఁ బోదము. [మెల్లగా నడచుచున్నారు.]

మక:—ఓహో! యీ యర్ధరాత్రివేళ జనసంచారములేక యీ రాజమార్గ మెంతి రమణీయముగ నున్నది! ఇప్పుడు

మ. వలభీతుంగగవాత్సమార్గములచే ♦ బ్రాహ్మదముల్ సొచ్చియి

మ్ములనందుండినురాపరీమళములం ♦ బూదండనెత్తావుల

బలితంపుంగపురంపుంగమ్మవలపుం ♦ బ్రాపించినీ తెంచుకీ

తలవాతంబెఱిగించెడున్ యువజనో ♦ ద్వైతేభిదాంవత్యముల్. ౫.

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు]

సప్తమాంకము—సంపూర్ణము.

మాలతీమాధవము

అష్టమాంకము

[పథమరంగము—కామందకీ గృహము.

[తరువాత అవలోకిత ప్రవేశించుచున్నది.]

అపః—నందన మంత్రిమంధిరమునుండి ప్రతినివృత్తురాలైన కామందకీ దేవికిఁ బాదాభివందన మాచరించితిని గదా. కాబట్టి యిప్పుడు మాలతీమాధవులున్న యెడకుం బోయెదను. [ఇటునటు సడచి] వీరిగో! మాలతీమాధవులు, హాయిగా నిద్రోష్ణముతువుగో సంజవేళ దలకమాడి యీ దిగ్గియనగ్గతి నరుగుమీఁదఁ గూరుచున్నారు. చేరఁబోయెదను. [అని నిష్క్రమించుచున్నది]

ఇది ప్రవేశకము.

ద్వితీయరంగము—నోట.

[తరువాత మాలతీమాధవులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

అవలోకితయుఁ గూర్చున్నది.]

మాధః—[ఆనందముతో] మనస్థానికిఁ బ్రాణమిత్రమగు నిశీధముయొక్క యావనలక్ష్మి వర్ణిల్లుచున్నది. అట్లేకదా!

తే. గీ వాయువేగంబుచే రేగి * పఱచి మింటఁ

గ్రమ్ము కమ్మగేదఁగిదుమా * రమ్మనంగఁ

బూపవెన్నెల యెండిన * ముదురుతాళి

దళము తెలివూని చీల్చెడు * ధావంతమెల్ల.

[తనలో] వామశీలురాలైన యీమాలతినీ నేనెట్లు లోబఱచుకొందును? కానీ యిట్లు పలికెదను. [వ్రకాశముగా] చెలీ! మాలతీ! ఇప్పుడే సాయంత్రంనన్నానను. చేసి చల్లగఁ గూరుచుంటివి గనుక నీకిప్పుడు తాపశాంతియయ్యెడి సదుపాయమొకటి మనవి చేసికొనుచున్నాను. ఇది యేమోయని మఱియొకలాగునఁ దలఁచెదవునుమీ

ఆ, వె. జాలుచుండఁ గురుల + జలబిందువుల్, కుచ

యుగము నడుమఁ జలువ + లూరుచుండ,

మొలక లెత్తి మేనఁ + బులక లొప్పుచునుండఁ

గరుణఁజూచి నన్నుఁ + గొగిలింపు

౨.

ఓసీ! మాలతీ! జాలిలేనిదానా!

ఉ. ముప్పిరిగొన్న భీతిమెయిఁ + బుట్టిం చెమ్మటబొట్లు గ్రమ్మఁగా
నొప్పుగు నీదుబాహుయుగ + మొయ్యన నామెడఁ జుట్టఁబెట్టి,నన్
దెప్పిరిలంగఁ జేయఁగఁ గ + దే! చెలి! రేచెలి వెల్లుసోకులం
జప్పున జాలువాటు నల + చంద్రమణి స్ఫుటహారవైఖరిన్. ౩.

పోనీ యిప్పు డంతిదూరమెందుకు? ఈజనుఁడు నీయాలాపసౌఖ్యము ననుభవించుటకును అర్హుఁడు గాకపోయెనా?

చ. నులయనమీర చంద్రికల + మాఁడిన పోడిమిఁ జూపు మేనికెం
జెలి! నినుఁగొగిలియించుకొని + చెందునుఖం బది లేన లేదుగా
గొలగొల గండుఁగోయిలలు + గూయఁగఁ జేదఱఁగొన్న నాదువీ
నులఁగలకంతి! పల్కయిన + నూల్కొనఁజేయవెముద్దుగల్కుఁగన్.

అవః—ఓసీ మనసునిబ్బరము లేనిదానా! యంతకుముందే కాదఁటే మౌఢ్యపుఁడు క్షణము కనిపింపక పోగా విలవిలలాడి నీవు నాతో "ఆర్యపుత్రుఁడువెల్లి చాలఁ దడవయినది. ఎందసేపటికి వచ్చునోకదా! ఎప్పుడు చూతునోకదా! యీసారి వానివంక జంకుకొంకు

లేక తెప్పవేయక చూచి యిట్లుపలికెదను. రెండుచేతులతో బొదివి బిగికొనిలిచ్చి గారించెదను. అని చెప్పితివి. ఆమాట లెందు జోయినవే?

మాల:—[అనూయఁడినట్లు దానిం జూచుచున్నది.]

మాధ:—[పెడమొగముగా] ఓహో! భగవతి ప్రథమశిష్యురాలు సామాన్యరాలుకాదు! ఈమెసాండిత్యము సర్వతోముఖముగా బ్రవహించుచున్నది. ఈమెచూడఁగా అక్షయమైన సుభాషిత రత్న కోశమువలెనున్నది. [ప్రకాశముగా] చెలీ! అవలోకిత చెప్పినది నిజమా లేక కల్పించినదా?

మాల:—[తల తిప్పుచున్నది.]

మాధ:—చెప్పవేని లవంగికావలోకితల తోడనని!

మాల:—నాకేమియు ..... [అని సగము చెప్పి సిగ్గు సభి నయించుచున్నది.]

మాధ:—ఓహో! ముగింపఁబడకపోయినను మెల్లగా నీమెపలు కెంతమనోహరముగా నున్నది! [చుటుకునఁ గనిపెట్టి] అవలోకితా! ఇదియేమి?

చ పుడిసిలఁ బట్టి కాంత్యన్యుత + పూరముఁ గ్రోలఁగఁగోరియోయనన్ విడివడి యెందుఁ జంద్రుఁడు ని + వేశితరశ్మి మృణాళదండుఁడై యడరుచు నున్నవాఁ డల మృ + గాక్షి నిగారపుఁజెక్కుటద్దముం దడిపెడు నింతలోపలనె + తద్దయుఁ గాతెడి బొప్పపూరముల్. ౧:

అవ:—చెలీ! యెందుకే యిప్పుడు వలవల కన్నీరు వడుచుచున్నావు?

మాల:—చెలీ! లవంగిక నన్ను విడిచిపెట్టివెళ్ళి యెంతసేపొయ్యెనది. దానిజాడయైనను దెలియరాకున్నది.

మాధ:—అవలోకితా! యేమయ్యచున్నది!

అవ:—ఏమియు లేదు. మీరిప్పుడు మాటధోరిణిని లవంగిక పేరు చెప్పగా దానిం దలచుకొని సమాచారము తెలియక పరితపించుచున్నది.

మాధ:—“నీవు ప్రచ్ఛన్నముగా నందనమంత్రి యింటికిం జని యక్కడి వృత్తాంతమరసిర”మ్మని యిప్పుడెకదా కలహంసుని బంపితిని. [సాశంసముగా] అవలోకితా! మదయంతికవిషయమున బుద్ధ రక్షితచేయు ప్రయత్న మేమయిన గొనసాగునట్లున్నదా?

అవ:—మహాభాగ! నాడు బెబ్బలి గొట్టిన గట్టిదెబ్బలకు సామ్మసిలి తూలిపోయిన మకరందుడు తిరిగి తేజుకొన్నాడని నీకు మాలతి ప్రియము చెప్పినందుకు దాని కేమైన నీయవలసినదని భగవతి యాజ్ఞాపింపగా అప్పుడు దానికి నీహృదయమును జీవితమును బారి తోషిక మిచ్చితివిగదా? యిప్పుడు మదయంతికాలాభమును జెప్పిన వారి కేమిబహుమాన మిచ్చెదవో చెప్పుము.

మాధ:—అడుగడగినదే యడిగితివి. [హృదయమును జూచు కొని] ఇదిగో కామకాననమున కలంకారశోభగూర్చిన పొగడచ్చెల్ల సంగిన పూలదండ. ఇదియే కదా నేను సాధిలాషముగా మాలతీ ప్రథ మదర్శనము చేసినందుకు సాక్షిణి. దీనిని

మ. చెలి నే గ్రుచ్చినదాటనో సకియచే • జేకొన్నదై యుంటనో
బలుప్రేమం గుచకుంధకుల్మలభర • వ్యాసక్తముంజేసి, యా
వలఁ బాణిగ్రహమం చొకండు గడపి • పన్డించి నామీదియా
నలు, ధాత్రేయిగనెంచి, నాకెయ్యెనఁగెన్ • సర్వస్వదాయంబుగన్.

అవ:—చెలి! మాలతీ! నీ కీవకుళమాలికమీఁద నెంతో ప్రీతి గదా! అందుచేతనే యింతి మనసుపడి చూచుచున్నావు. మఱియెవ్వరికిని జిక్కకుండ నీవే దక్కించుకొనుము.

మాల:—ప్రియసఖ! ప్రియమును జెప్పుచున్నది.

అవ:—ఏదో కాలిచప్పుడువలె నున్నది.

మాధ:—[తెరవంకఁజూచి] వాఁడిగో! కలహంసుఁడు!

మాల:—[ఁడాయవచ్చి] నాథా! అదృష్టవంతులరు! మదయం
తిక లభించినది.

మాధ:—[సంతోషముతో మాలతిని శాఁగిలించుకొని] ఇది
మాకు సంతోషము. [అని కంఠమందు వసుళమాలిక నుంచు
చున్నాఁడు.]

అవ:—భగవతి పై వేసినొన్న కార్యభారము బుద్ధరక్షిత చక్క
గానే నిర్వహించినది.

మాల:—[సంతోషముతో] ఇదిగో ప్రియసఖ! లవంగికకూడ
వచ్చుచున్నది. [అని లేచుచున్నది.]

[తరువాతఁ ద త్తతఃపాటుతోఁ గలహంసుఁడును, బుద్ధరక్షితా
లవంగికా మదయంతికలును బ్రవేశించుచున్నారు.]

అందఱు:—సుహాభాగ! రక్షింపుము! రక్షింపుము. మార్గ
మధ్యమందు మకరందుని సగరరక్షకు లుద్దగించినారు. సమయమునకుఁ
గలహంసుఁ డక్కడ నుండఁగా వీనినిచ్చి మమ్మిక్కడకుఁ బంపినాఁడు.

కల:—మే మిటు వచ్చుచుండఁగా మాకుఁ గలకలము వినఁ
బడ్డది. అందుచేతఁ బౌరకృ బల మింకొకటికూడఁ బోరవచ్చిన దని
యూహించుచున్నాను.

మాల:—అవ:—ఛీ! ఇప్పుడే సంతోషమును ఇప్పుడే విచార
మునా?

మాధ:—సఖి! మదయంతికా! సీరాక మాకు సంతోషకర
ముగా నున్నది. మాగృహము సలంకరించితివి. మీరందఱు స్వస్థము

గా నుండుడు. ఒక్కడైన నేమి? పెక్కండు చుట్టిన నేమి? వయస్సు నకు వచ్చినచిక్కేమియు లేదు.

చ. కడిదిమగంటిమి న్నైఱపఁ ♦ గల్గుట వేడ్కగఁ బొంగుసింగమే
యెడలను దోడు వేఁడెనునె ♦ యెక్కటిఁ బోరును, గండపాళిపై
బడిగొను నాముమైఁ బొనలు ♦ సామజనాథు శిరస్థి రాస్థులం
బాడిపాడి నేయ మోసయిన ♦ భూపిరణన్నభహస్త మొప్పుఁగన్.

కాఁబట్టి విక్రమపూతుఁడై విలసిల్లుచున్న ప్రియమిత్రునికిఁ దరువాతి వాడ నయ్యెదను [వికటముగా నడచి కలహంసునితోఁ గూడి నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.]

అవలోకితాదులు:—సుహృదుభావు లిరువురును ఎదురులేని భుజబలములతో నిప్పుడే తిరిగి రాఁగలరు.

మాల:—చెలీ! బుద్ధరక్షితా! సఖ! అవలోకితా! మీరు చప్పు నఁ బోయి భగవతి కీవృత్తాంతమును నివేదించుఁడు. చెలీ! లవంగికా నీవును వెళ్ళి యార్యపుత్తునితో “మీరు మమ్ము దయఁజూచువా రై తిరా జాగ్రహులరై మఱి పౌరుషములు చూపుఁడు” అని విన్న వింపుము. [మాలతీమదయంతికలు తక్కువ దక్కినవా రందఱు నట్లే యని నిష్క్రమించుచున్నారు.]

మాల:—హా! నాకిప్పుడు ప్రౌఢ్యము జరగునో తెలియకున్నది. కానీ ప్రియసఖ లవంగిక తిరిగినచెడివఱకు దానిపోయిన త్రోవవంకనే చూచుచుండెదను. [ఇటునటు నడచి శంకతో] నాకేదియో చెడుగు నూదించుచు గుడిక న్నదరుచున్నది. [కూర్పుండి చూచి భయము తో] ఆర్యపుత్రా! [అని మాటాడలేమి సభిసయించుచున్నది.]

[తరువాతఁ గపాలకుండల ప్రవేశించుచున్నది.]

కపాలః—అః; పాపాత్మురాలా! కూర్చుండుము. కూర్చుండుము, [వెఱపించుచు శ్రోధహాసములతో] ఏడుపు మేడుపుము.

తే. గీ. ఏడ నన్నాడె యోసి! నీ యిష్టఁడిపుడు?

కన్నె పడుచుల మఱిసి • కాముకుండు

బ్రహ్మనిష్ఠులఁ గెడపిన పాపకర్ముఁ

జేడ నున్నాడె పతి యగు • నేని వేగ

వచ్చి కాపాడుకొనుఁగాక • వనితి! నిన్ను

నెఱుంగుకో కాక యిప్పుడే • దొరకఁబట్టి

డేగపాటునఁ గలఁగు టి • ట్టభినిబోలె

మింగివైచితి నింకేమి • మిడికె దీవు.

౮

దీని నిప్పుడు శ్రీశైలమునకుఁ గొనిపోయి శరీరమును నువ్వుగింజలంశ ముక్కలుగాఁ గోసివేసి కుల్చిచచ్చునట్లు చేసెనను. [మాలతీని దీసికొని నిష్క్రమించుచున్నది.]

మదః—నేను మాలతివెనుకనే పోయెదను. [ఇటునలునడచి] చెలీ! మాలతీ!

లవః—[ప్రవేశించి] చెలీ! మనయంతికా! నేను లవంగికనే.

మదః—చెలీ! మహాభావనఁ జూచితివే?

లవః—లేదు. అశుడి తోటపాలిమేర దాటఁగానే కలకలధ్వని విని శౌర్యమువచ్చి వైరివీరుల లెక్కగొననట్లు తొడలు చఱచుకొనుచుఁజెగునఁ బరువుపాటి యొక్క నిమిషములో శత్రుసేనలో వెళ్ళి పడెను. అంతట మందభాగ్యురాలగు నేను “హా! మాధవ! హా! మహాభాగ! హా! మకరంద! హా! సాహసిక!” యని గుణానురాగులై యింటింటను పొరుజునలుచేసెడి విలాపముల నాలకించుచు వెనుక మరలితిని. మహారాజును వధూవరుల నిద్రలంభవృత్తాంతమును విని యాగ్రహగ్రస్తుఁడై తక్షణమే తన కాల్బలము సంతయు యుద్ధరంగము

నకుఁ బంపి మేడ మీఁదియంతస్తుపై వెన్నెల్లబైటను గూరుచుండి చూచుచున్నాఁడట.

మద — అయ్యో! మందభాగ్యురాలను! చచ్చితిఁగదే!

లవః — చెలీ! మఱి మాలతి యెక్కడనున్నది?

మదః — అది నీవుపోయిన తెరువువంకఁజూచుట కప్పుడే బయలు దేరినది, ఆ వెనుక నేను దానిం జూడలేదు. ఉద్వాచగహనము లోనికిఁ జొరియుండ వచ్చును.

లవః — [తొంకరతో నిటునటు దిరుగుచు] చెలీ! జాగు నేయక వెదకుదము. నా ప్రియసఖి వట్టి పిఱికిగిందె. ఇటువంటి సమయములో వసవిహారమునకుఁ బోవునది నేడలఁజను చెలీ! మాలతీ! చెలీ! మాలతీ! యెందున్నావు? [అని యిటునటు దిరుగుచున్నాడు.]

కలః — [సంతోషముతోఁ బ్రవేశించి] అమ్మయ్యా! దేవుని పుణ్యమాయని దెబ్బలులేకుండఁ దప్పించుకొని బైటబడినాను. ఏమి శత్రుసైన్యము! ఎంత భయంకరము! ఇప్పటికిని నామొగమున వ్రేలు చున్నట్లే యున్నది. ఎడతెరిసి లేక వెఱచోలుబాట్లు జరీనఁచునది యుల్లి పించిన విచ్చుకత్తుల వాతులు ధశధశమను పండువెన్నెల దశధశమని మెఱసి యెంత భయంకరముగ నుండెను! చెడఁద్రాగి మత్తుగొని సత్తువ కొలఁది నున్నెత్తుగఁ బుట్టిత్రోయు బలరాముని చేతి మేటినానేటిత్రోవు నకుఁ దెరలి తిరుగుచువడి కొట్టుకొని బొబ్బరించు యమునానదీ ప్రవాహమువలె నేమి రణగుణధ్వని! సుకరందుఁడు మాఱులేక మరసి చెంగునఁ గుప్పించి కుడియెడమలులేచి చెలఁగాటగా నేనలనెల్లఁ జీకాకు పలు పఁగా నప్పుడు వాండు పట్టుడు! కొట్టుడు! నడుపుడు! పొడుపుడు! అని బొబ్బరించుచుఁ జేసిన కోలాహలము దిక్కులఁ బిక్కటిల్లిపోయినది. మఱి సూర్యమాసుఁడు మాధవుఁడుగ రి పరాక్రమమో! వజ్రపంజరమువలె దారుణమైన భుజయుగళము సప్పించుకొనుచు, బెట్టిదుండయి పయిపడి కొట్టి తనదెబ్బలకు నొడలు తూంట్లువడి బొబ్బ

లిడుచు నేలవ్రా వైరివీరుల చేతుల కత్తికటారులు వెఱపులేక పెటికి
 వుచ్చుకొని విచ్చలవిడి కాలరుల నఱికి నురుమాడి తఱిమివైచి యిట్లు
 పలుతెఱంగుల విక్రమించిమించి ర్వర్తితన స్వారి నిర్మథనవిషహసాహ
 సుండయి స్వైరముగ విహరించినాడు. ఓహో! ఆమహారాజుగారి
 గుణానురాగ మేమని చెప్పవచ్చును? సాధశిఖరము మీఁదఁ గూర్చుండి
 చూచుచుఁ బ్రతిహారులు మనవిచేసికొన్న విషయవాక్యములచే
 గ్రోధము శాంతి నొందఁగా బ్రసన్నముఖుడయి, యప్పుడే మాధవునిం
 బిలిపించి యాతని ముఖారవిండముఁ జూచి, సందడిసేయకుండని తన
 చుట్టునున్న వారిని సారెసారెక. వారించుచు, నాతని యూరును బేరును
 నడిఁ తెలిసికొని, యుద్ధ మాతీరుగఁ బరిసమాప్తి నొందినందు కిష్టపడ
 నట్లు కోపదృష్టితోఁ గొఱిగొఱలాడుచున్న భూచవసుసందగులనంకఁ
 బ్రసాదమేదురముగాఁ జూపు సిగిడించి మధురగంభీరభాషణములతో
 “మీరిప్పు డెందుకు విచారించెదరు? త్రిభువనాలంకారులును ననయా
 వన గుణాభిరాములును మహాగుభావులును నగు నీలువంటి యల్లురను
 బడయఁగంటిమి యాసందమును బొందుదు.” అని చెప్పి రాజుగారు
 లోనికిఁ జోయినారు. వీరుగో! మాధవమకరంధులు వచ్చుచున్నారు.
 నేనబోయి భగవతి కీవృత్తాంతమును వివేదించెదను. [అని నిష్క్రమిం
 చుచున్నాడు.]

లవం:—చెలీ! మదయంతికా! ఇది నీకు సంతోషకరమైన
 వార్త. మాలతికిని అటువంటిదే. రమ్మ. దానిని వెదకుదము. [అని
 నిష్క్రమించుచున్నారు.]

[తరువాత మాధివమకరంధులు ప్రవేశించుచున్నారు]

మాధ:—ఓహో! చెలికానియొక్క ప్రబలమైన సహజచిక్రమ
 మనస్యసామాన్యముగదా!

ఉ. చేతులఁ బట్టి కొట్టి పొడి • నేయఁగఁ గూలెడి యెంఁగూండ్లుగా
 వే తుసమాడి ముంచుచు • వీరుల, వెన్నఁ ద దాయుధంబులఁ
 ఖ్యాతినటించు నీదు సము • దగ్రలల్లద్దసగుండఖండచం
 దాతతధండవాంబుధికి • నావల నీవల గాతిగట్లునాఁ
 జేఁగలు దక్కి నిల్చి రెడ • నేయక శత్రుపదాతివర్గముల్. ౯.

వయస్యా! ఇది తలఁచుకొనఁగానే పశ్చాత్తాపము కలుగు
 చున్నది నుమీ! చూడు.

ను. పాలతుల్ పుక్కిటఁగ్రోలి శేషము లిడం • బొందానిశీఘోత్సవం
 బులయం దిండమయూఖఖండనిచితం • పున్ సీధువుం గ్రోలి వా
 రల కొఁగిళ్ళ నుఖించుచిప్పుడెయ్యద • గ్రత్వద్భుజా ఘాతని
 ర్ధభితాంకాస్థికులాచు దూతెడ రసా • రంబంచు సంసారమున్. ౧౦.

ఈ మహారాజ సౌజన్యము మఱవఁదగ్గది కాదునుమీ! మనము
 సావరాధుల మయ్యును నిరపరాధులనువలెనే యాదరించి మనమీఁద
 నెంతోప్రీతిఁ గనఁబఱచినాఁడు. కాఁబట్టి యిప్పుడు మాలతీనమక్ష
 మందు మదయంతికాహరణ వృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పుకొని సంతసిం
 తము. [ముందువై పుచూచి] ఏమిది? యిక్కడ నెవ్వరు లేనట్లున్నది?

మక:—మతేమి లేదు. మనము యుద్ధమునకుఁ బోతి మని
 కళవళపడి యేమియుఁ దోచక వా రిందందుఁ దిరుగాడుచు నీతోట
 లోనే యెక్కడనో ప్రొద్దు పుచ్చుచుందురు.

మాధ:—

చ. పెనఁకువసుద్దు లీవు విని • పింపఁగఁ జిర్నగవ్రాసు మాలతీ
 కనకనిఖాంగి దన్నుఁ గడ • గంట నడల్చి కనన్ జగుప్పనొం
 దిన దయి విప్పుకన్నోముల • త్రిప్పుల నొప్పెడి యాననాంబుజం
 బునుజెలి వంచుకోఁ గలుగుఁబో! సఖ! చూపు చలింపకుండఁగన్.

ఇదే యుద్యాన ప్రదేశము. [ప్రవేశము నభినయించుచున్నారు]

లవం:—మద:—చెలీ! మాలతీ! [చప్పునఁ జూచి సంతోషముతో] వీరుగో మహాన భావులు పూర్వమనోరథులై వచ్చినారు.

మాధ:—మక:—చెలులారా! మాలతి యెక్కడ నున్నది?

లవం:—మద:—మీ కాలిచప్పుడు విని మాలతి యనుకొని యీ మందభాగినులు వంచింపఁ బడినారు.

మాధ:—అయ్యో! మీ రిరువురు నా హృదయమును వేయి వ్రక్కలు చేయుచున్నారు. అదయేమో స్పష్టముగాఁ జెప్పఁగదరే!

తే. గే. చెలియ కెపు డేమియెగ్గు వా ఁ టిలునో యనుచు

నడలుచుండుదు నెపుడు నా ఁ యంతరాత్మి

నయ్యయో యిప్పు డెడను కి ఁ న్నడరఁ జొచ్చె

బయిగ మీ పల్కు విని యింక ఁ బ్రతుకఁ గలనే? ౧౨.

మద:—అప్పుడు మీ రిట్లు బయలుదేళ్ల వెళ్ళఁగానే మాలతి యవలోకితాబుద్ధరక్షితలను భగవతీయొద్దకుఁ బంపి “అప్రమత్తులరై యుండఁ గోరుచున్నానని యార్యపుత్రునితో మనవిచేయవే” యని మీ కడకు లవంగికను బంపిసెడి. పిమ్మట నేమియుదోచక, లవంగిం పోయిన తెరువువంకఁ జూచుటకు వెడలినది. అటుపయిని నేను దానిం జూడలేదు. అంతట మేమిరువురము నిందలి చెట్లతోపు లన్నియుఁ గలయ వెదకితిమి. అయితే, మీకును గనఁబడలేదు?

మాధ:—హా! ప్రియురాలా! మాలతి!

ఉ. ఏదో యమంగళంబు ఘటి ఁ యిల్లఁగదే! చెలి! కోడిగాల కిం

దాదరువైన వేళయఁటే? ఁ యాదట దర్శన మీయరాదఁటే?

వాదఁటే? లేదఁటే దయ లిం వంబును? బల్కొక టాడరాదఁటే?

వేదనపాలు నేయుదఁటే? ఁ వెన్నటి శోధన గూడిరాదఁటే? ౧౩.

మద:—లవం:—హా! ప్రియసఖి! యెందుఁ జోరివే?

మక:—చెలికాడా? ఏమి యిట్లు వెట్టిపడి విలపిల లాడెదవు?

మాధ:—వయస్యా! మాధవునితోఁ జెలిమి చేసి యది పడ్డ బొములును ఆశలెల్ల సరిచేసికొని యది సడఁచిన సడవడియు నప్పుడే మఱిదితివా?

మక:—ఇది యొక్కటి యున్నది మఱి. భగవతిపాదసీతమును దర్శింప వెడలినదేమో! కనుక రమ్ము అక్కడకే పొదము.

మద:—లవం:—అవును. ఇదియును సంభావ్యమే.

మాధ:—సరే. అట్లే కానిండు. [అని సడచుచున్నాఁడు]

మక:—[తనలో]

మ, చెలి కాసుందకియింటికి వెడలుటే * సిద్ధంబుగాఁ దోచెడుం;
 చెలియన్ రా దటుపైని బ్రాణములతో * దేవీగృహంబుం గనన్
 గనదో లేదో నిజంబు; ప్రాయశముగన్ * సాదామనీస్ఫూర్తిచం
 భలమాఁ గాదె నుహృత్ప్రియాస్తడనతా * సంగాదిసౌఖ్యంబిల్.

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు]

అష్టమాంకము—సంపూర్ణము.

మాలీమాధవము

నవమాంకము.

రంగము: బృహద్ద్రోణీపర్వతారణ్యము.

[తరువాత సాదామిని ప్రవేశించుచున్నది.]

సాదా:—నేను కామండకీ శిష్యురాలనగు సాదామినినిగదా! కనుకనే యామెకుఁ బ్రేమభూమియగు మాధవుని సన్దేషించుటకై యిప్పుడు పూజ్యమైన శ్రీశైలమునుండి యీపద్మావతికి వచ్చితిని. ఇక్కడ, మాధవుఁడు మాలతి నెడఁబాసినవాఁడై పరిచితప్రదేశములం దిరుగ నోడి యిల్లువిడిచి సుహృద్గర్వముతోఁ గూడి బృహద్ద్రోణీపర్వ తారణ్యమందుఁ బ్రవేశించిరాఁడట. నేనును అక్కడకే పోయెదను. ఆహా! నే నిప్పుడాకాశమాగ్గమున నెగిరి వచ్చుచుండఁగాఁ గుప్పవోసి నట్లు కొండలు కోస లేళ్ళు కోళ్ళు పల్లెలు పట్టణములు కన్నులఁ గప్పి వేసినవి. [వెనుకవైపుచూచి] ఆహా!

శా. మేడగమిద్దెలు గుట్ట గోపురములు • మిన్నెత్తులై నిక్కిరా
పాడక బీటలువాటి కూలి పడిన • క్షైయభమేపారెమన్
జోడై నీటగు తేటనీటిపసమై • జూపట్టి పద్మావతి
గూడంబాటెడి సి ధుపాలర పయిం • దోతెంచి బింబక్రియన్. ౧

మఱియు,

మత్తకోకిల. చూఁడియాపులు లేతపచ్చి • జంపముల్ దరిదాపు లౌ
బీడులం దరుగాడి తొల్కరి • వేళ నాదట మేయఁగా
వేమకల్గని కాపు లెల్లరు • బేర్పిదేని సుతింతురో
చూడనౌ లవణానదీమణి • చుట్టివచ్చు కరుళ్ళతో. ౨

[మఱియొకవైపు చూచి] అదిగో! భగవతి సింఘునది. వర్వతశిఖరము నుండి క్రింది భూమియదరి బ్రద్దలగునట్లు ధారాపాతముగాఁ బడుచున్నది.

ఉ. ఈరొదపేర్చి యారపుర! • యేచనవచ్చు? నవాంబుగర్భగం

భీరఘనాఘన స్తరిత • భీషణమై, సవిభావసీధరో

దారలతావితానముల • యందు నమండగతిం జెలంగుచున్

వారణవక్త్రభూరిగళ • నాడముతో సరిసేయ నయ్యెడున్. 3

ఇవిగో చందనాశ్వకర్ణసరళకటలాది వృక్షములచే దట్టములయి, మారెడుపండుల పరిమళంబుల వెదజల్లుచు నీయరణ్యగిరిభూములు, ఓహో! తరుణకదంబజంబూవనంబులు నిబిడంబుగ నలమిశ్రింప నిరులుగవియు గురుతిరిగిరినికుండపుండంబుల, గుండద్గంభీరగర్జదోద్ధార ఘోర ఘోషణంబుగఁ జెలఁగి పాఱు గోదావరి రవంబులకు మాఱుపలకు నితంబదేశములతోడి దక్షిణదేశ పర్వతారణ్యములం దలఁపించుచున్నవి. ఇందే యీమధుమతీ సింహసంగమును బావనముసేయుచు భగవంతుఁడైన భవానీపతి స్వయముగ వెలసి సువర్ణబిందుడన వెలుఁగొందుచున్నవాడు. [ప్రణమిల్లి]

క. జయదేవ! భవనభావన!

జయభగవ! స్నఘల వరద! • జయనిగమనిధే!

జయరుచిర చంద్రశేఖర!

జయమదనాంతక! ప్రసవ్య • జ! జయాదిగురో! ౪

[నవచుట నభినయించి]

కవిరాజ.

తొలుకరిమబ్బుల నిల్కడ నెల్లగఁ • దోఁచెడియెత్తగునెత్తములుం
జెలఁగి ముదంబున నాడునిమళ్ళోగి • జేసెడి కేయనునాడములుం
బులుగులుగట్టిన చిత్రపుగూడుల • భూజములన్నపై నయొడలే
గలిగి యిదే బృహదశృమహీధ్రము • కన్నులపండువునేసెడుగా.

ఉ. ఇందిలి లోయలందు వసి • యించెడికోడెయెలుంగు బంట్లొగిం
గ్రండుగ నోటితుంపురులు • గప్పెడు మాటికిఁ దుచ్చుతుంపైన
మందటఁ బెంపునొందెడుగ • నుత్తగజప్రవిధిన్ననల్లకీ
గ్రంధులఁగాఱుక్కిరళికి • రన్నుట తిక్తకమాయగంధముల్. ౬.

[వయికిఁజూచి] ఓహో! మధ్యాహ్నమైనదే! ఇప్పుడు,

సీ. విడిచి మోడయినగు • మ్ముడుచూసు దట్టంపుఁ
జగురాకుజొంపముల్ • చెలువుమీఱు
తేలచెట్టునకుఁ బా • తెడుగ్రుడ్డికొక్కెర
పూర్ణికల్ తటభూమిఁ • బాలుచునూనె
యగిసె మ్రాఁకులవ్రాలి • యట్టె యగ్రములంటి
దగగొన్న వగుటచే • మగిడినీటి
కందువల్ నెమకంగఁ • గడఁగి పాతెడు నెమ్మి
తొట్టమఱుంగుల • దూరికాల

తే. గీ. కంఠకములుండె; గ్రిందను • గంపపులుగు
లంగలార్చెడు గోండుగోం • ద్రనుచుఁ జెంతఁ
బూవుఁ బొడరింటి గూఁడులఁ • బావురమ్ము
లడరఁజేసెడి హుంకార • మననరించి. ౭.

సరే. ఇప్పుడు మాధవమకరంచులను వెదకి వచ్చినకార్యమును
జాచుకొనియెదను. [అని నిష్క్రమించుచున్నది]

[విష్కంభము]

[తరువాత మాధవమకరందులు ప్రవేశించుచున్నారు]

మకః—[నకరుణముగా నిట్టూర్పు వుచ్చి]

ఉ. చూపిన యాస్పదగులు * సూపకయున్ విడనాడలేకయుం
ద్రోపడి మోహపుం దమము * లోదిరుగాడుచు నుండుడెందమే
యాపదచేత, నందుఁ బను * లట్టులునేయున దేమిలేకయో
ప్రాపతియుంటి మిందఱము * వక్రపుదైవము చెప్పునక్కటా. ౯.

మాధః—హా! ప్రియరాలా! మాలతీ! యెందుఁ జోతివే!
అడపాడ గానరాక యట్టె మాయమైతివే! ఓనిష్కరుణరాలా! నన్ను
దయఁజూచి సంభావింపఁగ దే!

చ. ప్రియనిగ మాధవున్ వలపుఁ * బేమి నేలినదానవేల నా
పయిదయలేను సిక్కి విను * వాడెన్ వేటొకఁ డన్నవాడణి?
స్వయముగ, మూర్తిమంతమగు * పండుగువోలెను రమ్యకంఠణో
దయమూ భవచ్చయఁబొసఁగి * హర్షమునేసిన నాకనన్యఁడై. ౧౦.

వయఃస్యా! మకరంద! లోకములో సంతతి యనురాగము కడు
రుట దుర్లభమునుమీ!

చ. వెలఁది యనుక్షణంబు నతి * భీకరమై మదన జ్వరంబు బె
ట్టలమటఁబెట్టఁ బుష్ప మృద * లావయవంబులతో నహించెగా
తలఁగఁగ నెంచెగాచెలి ప * నంపడి ప్రాణములం దృణంబుగాఁ
బఱకలు వేయునేల? తెగునం దనునానె నన్నన్ వరించెగా. ౧౧.

మతియు, చెలికాఁడా! నీకు జ్ఞాపకము లేదా?

కా. నాయాసలేవిడనాడి నందనుని పెం * జ్ఞాపకాటకున్ ముందుగా
నాయంబులే దెగినట్టులేపటియొడల్ * స్వాధీనముం దప్పఁగా
నాయాసంబున నేర్పుచుం బయికి నె * య్యంబెట్లు తాఁజూపెనో
యాయునింగని చింతపొంగి పొరలన్ * హా! యేను నెట్లుంటినో.

[అవేగముతో] ఆయ్యయ్యా!

* చ. ప్రిదులునెకాని యారటము • పెల్లున దెందము రెండుగాదు; మైఁబాదువునెకాని మబ్బుచెడి • పోవడి తెల్వయొకింతయేని, లోఁబాదలిడహించుఁగాని సను • పున్ మసిఁజేయదుతాప; మాయముల్ గుడెగొనికొట్టుఁగాని తెగఁ • గోయఁడు జీవము దైవమేమనన్.

మకః—దైవమువలెనే సూర్యుఁడుగూడఁ దీవ్రత వహించి దహించివేయుచున్నాఁడు. నీ శరీరావస్థ యిట్లున్నది. కాబట్టి యిం చుకనే వీతామరకొలనిదాపునఁ గూర్చుండము. ఇందు

మ. వెలికిం దోఁచు మృణాళదండములపై • విప్పారు క్రొత్తమ్మి పూవుల పూఁదేనియ సోనలంబాదలు తా • పుర గ్రోలియంతన్ వివి ర్మలకల్లోల విలోలశీకరతుమా • రప్రాప్తిచే మెల్లనై పోలయుం జల్లనిగాలి తెప్పిరులుచు • బొల్పొంద నీప్రాణముల్.

[ఇటునటునడచి కూర్చున్నారు]

మకః—[తనలో] కానీ యిప్పుడు వీనిమనస్సు మరలిం చెదను.

[ప్రకాశముగా] వయస్యా! మాధవా!

మ. కనులంగ్రహృతి నీరుగమ్మకయ మున్ • కాంచందగున్ నీకు నిందనయంబున్ సిరి కాటపట్టులగు నీ • యబ్జాకరోద్దేశముల్ ఘనహర్షస్వన మల్లికాక్షచలవ • యవ్యాపారందూలి నిగ్గనయంబాల్పు మృణాళదండములతో • నీవుండరీకావళిన్.

* ద్విపద.

ప్రిదులునెకానియు • ద్వేగంబుగలుగఁపూదయంబువిడిపోచు • రెండుత్రక్కలుగ వికలమైదేహంబు • పెనుమూర్చిదగులు • సకియఁగూర్చిన తెల్వి • సావకేమిగులు నొడరెల్లఁగాల్చులో • నుడుకుప్పకల్లి • మడిసిపోదేమి భ • స్మంబుగాఁజెల్లి యాయముల్ దెగఁగొట్టు • నారజీవంబుఁ • గోయఁజేయమను • కొందుచైతరంబు.

పాశాంతరము.

మాధ:— [అరాటముతో లేచుచున్నాడు.]

మక:— ఏమి యిది? నాగొడవ పనిపించుకొనకయే యెక్కడ కో లేచిపోవుచున్నాడు! (నిట్టూర్పుపుచ్చి లేచి) మిత్రుడా! నామాట విని నిలుపుము. చూడు.

మ. నదిపైఁ బ్రబ్బలి పూలురాలి జలమున్ ♦ వాసింపఁగాఁ జేసెడుం;
బొదలుం బూఁబొదలందు గట్టులఁయిన్ ♦ మొల్లరీప్రభుల్లంబులై;
యిదె యుత్పుల్లకదంబహసి గురుభూ ♦ భృతీమలన్ నెమ్మి స
మృద మొప్ప నటియింప సానువులపై ♦ మబ్బుల్వీతానంబులొ.

మఱియు,

ఉ. శైలసర్పిఁ భూములను ♦ జల్లునబూచె గదంబములే, దిశల్
చాలమొయ్యిళ్ళ చాలులను ♦ శ్యామములయ్యె, నెసంగె బల్లపు
న్నలలఁ గ్రొత్త మొల్కులును ♦ నీటగుగేడఁగి పూవులున్, వనీ
పాళి శిలీంధ్రలోధ సుమ ♦ వాససలరీ వికసించి మించెడున్. ౧౬

మాధ:— వయస్యా! చూచుచునే యున్నాడ నోయి. ఈ యరణ్యగిరిభూముల రామణీయకము చూడ శక్యముగాకున్నది. ఇది యేమిటి! [కన్నీళ్లతో] తెలిసినది.

ఉ. పూచిన మద్దివేగినలఁ బొల్పెడితావులు చాల్చి తూర్పుగన్
వీచెడి యోరుగాలికడ ♦ నిద్దపు నిలపుఁ దున్నలట్లుగాఁ
దోచు మొగుళ్ళు నల్లడలఁ ♦ దూలెడు; గ్రొంజడివాన కిర్విపై
లేచెడుఁ గమ్మతావు; లొగి ♦ లేచెడుఁ జెమ్మట లడ్డై చల్లనై
లేచెడు; పెండివచ్చినవి ♦ పెన్నటిప్రాద్దులె యిప్పుడక్కటా. ౧౭
హా! ప్రియురాలా! మాలతీ!

కవి. పరువపుఁ జేకటిమాఁకులపోలికఁ ♦ శైవయి నల్లనిమబ్బులునున్
బొడిఁబొడిఁ జల్లనిగాలికిఁ దూలెడు ♦ నూతనవారి కణంబులు, సం
బరమునఁ గేరీ నటించు నెమళ్ళ వి ♦ వాడకల వ్రతినాడములున్
సురవర కాఝకడీపులు నొప్పఁగఁ ♦ జూడఁగ నావళ మానెదిశల్.

[నిట్టూర్పుపుచ్చి శోకార్తి నభినయించుచున్నాడు.]

మకః—ఇప్పుడు చెలికాడదో యతిదారుణమైన యవస్థలో నున్నాడు. (కన్నీళ్ళతో) అయ్యో! యెంతకఠిన్మాత్మఁడను! కనిపెట్ట లేక వినోదము మొదలుపెట్టితిని. (సట్టూర్పుపుచ్చి) మేమిప్పుడు మార్గవుని విషయమున మా యానలన్నియు సరిచేసికోవచ్చును. (భయముతోఁ జూచి) స్పృహ దప్పినది! హా! సఖ! మాలతీ! యీకే మున్నదే? అయ్యో! చాలితేసిదానా!

ఆ. వె. తల్లి యెఱుఁగకుండఁ • దండ్రీ యెఱుఁగకుండఁ

దెగువనేసినాఁడు • మగిడినేఁడు

నిరపరాధియైన • నీ వల్లభునిమీఁద

జాలిమాలియుండె • దేల చెలియ!

౧౯

ఏమిది? యిప్పటికిని ఊపిరి పుచ్చకున్నాడు! అన్నా! మోసముచేసినాడు!

కా. వ్రయ్యుక్ డెందము, కీలుప ప్లేడలేకుం • బాడై బగంబావడుగా
ఒయ్యుక్ లోనదహించి మోహమును దా • నుద్దామమైకప్పు;సా
హయ్యుక్ పేక్షఁగృశించు నాత్మయును గా • ధాంధఁబులో మున్నెనా
నయ్యుక్యో! యిపుడేమి నేయఁదగుఁ గ • ట్టా! మందభాగ్యుండనే.

ఎంతకష్ట మెంతకష్టము!

ఆ. వె. ఎవఁడు బంధుజనుల • కెల్ల వెన్నెలవండు;

తెవఁడు మాలతీ కనుఁ • గవకు ముద్దుఁ

జందురుం, డల మక • రందమిత్రుఁడు జీవ

వర్గ తిలకమకట • ప్రళయమొందె.

౨౦

హా! చెలికాడా! మార్గవా!

తే. గీ. నాదుమేని గండపుఁ బూఁత • నాదు కల
చుదమాను నాదుహృదయా • నందమెవ్వఁ
డాసాగసుకాని నిన్న నా • ప్రాణమట్ల
కాలమునదీర్చు కాఁచే • గూలితిగద.

౨౨

[స్పృశించుచు]

ఆ. వె. పలుకవయ్య చిన్ని • మొలకనవ్వొలయ! నా
గన్నొకింతవిచ్చి • కనగదయ్య!
యిట్టియుగభావ • మేలయ్య! మేలయ్య
పరమమిత్రు మఱవఁ • బ్రాణనఖుఁడ!

౨౩

మాధః—[తెలివినొందుచున్నాఁడు.]
మకః—[ఊర్పుపుచ్చి] ఇదిగో క్రొత్తగాఁ బలుగడిగిన రాజ
పట్టముపగిది నిగనిగమని సాగసుమీఱు తొలిమొగులువలని శీకరా
సారముచేఁ బ్రియవయస్కుఁడు తెప్పిరిల్లుచున్నాఁడు. అమ్మయ్యా!
గొంచెమూపిరిపుచ్చుచున్నాఁడు!

మాధః—ఇప్పుడీ యరణ్యమందుఁ బ్రియురాలి కెవ్వరిచేత
వార్తఁ బంపుదును? చూచి మేలు! మేలు!

మ. కమియం బండిన పండ్ల నల్లనగుచుం • గన్నట్టు జంబూనికుం
జములం దొట్టిలి నన్నగిల్లు నలలక • జాల్వాలు నేటావలన్
సుమహాత్తుంగ మహీధ్రశృంగగతమై • నూత్నాంబుదం బొండిచే
యమరుం బ్రాథతిమాలమాల్యరమణి • యస్వచ్ఛనీలచ్ఛ విక.

[తొందరగాలేచి యున్ముఖుడై దోసిలిపట్టి]

మ. నినువిద్యుల్లలితాంగి పాయకెపుమన్ • బ్రేమంబుమైఁ శౌఁగిలిం
చుచుగా? నిన్నభజించుగా సుమాఖతక • శోభిల్లి పారంగముల్!
నినుగొంపోయెనుగా సుఖంబుగను వి • న్విధిం బురోవాయువుల్
ఘన లక్ష్మీయుత దేవతాధిపధనుఁ • ఖండాంక! సామ్యాగ్రణి.

[అలకించి] మేలు! గిరిగర్వరంబుల నాలకింపనైన ప్రతిభ్యసులకు నంతో
వంబునఁ గంఠంబులై త్రినిలకంఠంబులు నేయు కలకేకారవంబులతో నను
బంధింపఁజేసి యీ ఘనంతు శన మంద్రహుంకారంబుచే నాకనుజ్ఞ
యిచ్చుచున్నాఁడు. కాబట్టి యిప్పుడు ప్రార్థించెదను. భగవంతుడ
వైన జీమూతనాథా!

శా. ఎందే మర్తతి మాలతిజ్యోతిః గం • దేవి యదృచ్ఛాగర్తి
ముందూ రాజీచివెన్న మాధవుని బాంసుల్ దెల్పు మోయయ్య! నా
చందంబున్ వినిపించునట్లు తగదా • శాతంతువుండెంచివే
యం; దానంజుమి యెట్టెటోనిలిచె న • య్యబ్జాక్షికిం బ్రాణముల్.
[నంతోపముతో] ఊ ఊ! బయలుదేరినాఁడు! కనుక మఱొక్కడ
కుంఠోయి విచారించెదను. [అని నడచుచున్నాఁడు.]

మక:—[అరాటముతో] ఇప్పుడు మాధవ పూర్ణచంద్రుని
నున్నాదోపరాగ మెట్లుగాఁ గ్రమ్మినది! హా! తల్లీ! హా! తండ్రీ!
హా! భగవతీ! మాధవుని యవధను నాడవమ్మా! నన్న రక్షింప
వమ్మా!

మాధ:—అన్నా! యెంతప్రమాదము!

క. లావణ్యము లొద్దుగు త్రొం

బూవులు, చూపులఁ గురంగ • ములు; నడలఁగరుల్,

తీపలు మెయిసాబగునుగా

నీవిధమున మ్రొంగివైచె • నీయడవి చెలిగ.

౨౭.

హా! సియ్యురాలా! మాలతీ!

మక:—

ఉ. ప్రాణనమానుడై సుహృదుఁ • డై ప్రియుడై సహపాంసుకేళికా
నూనసంబద్ధసఖ్యుడయి • యొప్పెడి యీసుగుణుడయో యిటుల్
చానన బాసి గాసిలి న • లంగి కలంగి మహర్తిభేదముం
బూనఁగ రెండుప్రక్కలయి • పోవిదియెట్టులు నీవు డెందమా.

మాధ:—బ్రహ్మదేవునియొక్క నృప్తివైపుణ్యము పెక్కు చోట్ల నొక్కరీతిగానే యుండును. సరే యిప్పుడట్లు కానిమ్ము. [మోకరిలబడి పెద్దగొంతుతో] ఓహో! ధర్మతారణ్యవామనైన మృగము లారా! నేను మనవిచేసికొనుచున్నాడను. మీ రించుక సేపుచెవియిచ్చి విని నన్ననుగ్రహింపవలెను.

శా. కన్నారే! సకలాంగనుందరి నిటం • గాంతారదేశంబునకొ
విన్నారే! సతికేమి సంఘటిలెనో? • విన్నాటియై ముద్దుడై
యన్నారీమణి డెండనుందొడలఁ బు • ప్పొస్తుండు రాగిల్లునో
యన్నారే! ప్రాయపుణ్యంబు లిన్ని వినుడీ • యబ్జాక్షి గుర్తింపఁగఁ.
అయ్యో! యెంతపాపము!

చ. వెనఁబురివిచ్చి కేసుచును • వీరులఁబెట్టను నెమ్మినా మొఱక
గొసరుచుఁ జేరెడుంజెలిఁ జ • కోరము దారుడమూర్ఖతార్పమై
కుసుమరజంబుపూసెనుచు • గోమలిచెక్కిటఁ గొండఘ్రుచ్చయో
యనఁచుయ మయ్యెనిన్నిటికి • నెక్కట యెవ్వరి నింక వేడుచుఁ.
ఇక్కడ నింకొకటి,

ఉ. వాతెరకెంజిగి దొరసి • పల్వరునల్లడగ, రోచనీసుము
ప్రవాసమువోలెఁ కెక్కుఁగన • రక్తిమసూపఁగఁ, బండియెట్టనై
మూతి సడల్పురాడిమము • పోల్కివహించు సఖముఖంబుఁ దా
నీతటిఁ బండుక్రోధి నయి • కెత్తి పొరింబారి ముద్దులాడెడుఁ.
ఇదిగో నీవైపున మఱ్ఱిచెట్టు మొదలచు మదపుటనుఁగొకటి కంఠమాను
కొని నిలిచి యున్నది. ఇక్కడను అసమయముగానే యున్నది.

చ. దురదకుఁ గన్ను మూసికొను • తొయ్యలిఁ గోరుచు దంతకోటిచే
వరుసఁగడల్చి వీరులను • బాటగఁ జల్లనిగాలి వీచుచుం,
గొటికి నగంబులఁ దుగుచి • గుళ్ళను నోరికి నందియిచ్చుచుం
బరిచయ మిట్లు సేసికొనఁ • బాటుపడుఁ వనహస్తీకొత్తగఁ.

[మఱియొక వైపుచూచి] ఇంకనిదియో.

చ. ఊటుము మొయిళ్ళచూటుకొని • యుర్మదు మంద్రగభీరఘోంకృతిన్,
సరసగోంతురండి మృదు • తై నలముం దెమలించి మింగ, దే
పటుటమదంబు, నోళ్ళడగి • సట్టియభుల్లలవల్మోగఁబునోఁ
గరి కరిగీనియోగమునఁ • గ్రాగితపించెను విహ్వలించుచున్. 33.

కాబట్టి యాయాసపడుచున్నదానిని మఱింత యాయాసపెట్టు
టగాని దీనినడిగిన ప్రయోజనములేదు. [ఆనందముతో] ఇక్కడనే
మఱియొక్క నుత్తమాతంగ యూహ ఘోర తన మధురగంభీరకంతగ
ర్జితధ్వనులచే వేచుకనీయుచుఁ బ్రయురాలిలోఁ గూడిమాడి జలక్రీడలా
డుచున్నచాడు. ఓహో! క్రొత్తగ విసిరిన కడిమిపూవుల తావుల
కుం దావలంబూ చల్లగ గడఫలఁబులఁగండి సంతితధారగఁ బ్రవ
హించు మదోదకంబుచే గట్టుల్లె నడుసుగట్టఁ, దొడమునఁబట్టి పెక
లించివైచిన పద్మమండములతూడలు, కాడలు, కేసరంబులు, కింజల్క
ములు, నలుగడలఁదూలుమండ, నెడతెగక తపతఁగొట్టుకొను తోరం
పువీనులతాఁకులకఁ జెడరి చిదురువలగు తరగలచాలువలన బడిబడిఁ
బయికిలేచు తుంపురుగుంపులకు నిలువలేక కరరసారస బులు వెఱచి
పఱచుచుండ నీతనివలకేలి చాల రమణీయముగాఁగన్నది. కానిమ్ము. ఇత
నింబలుకఁగించెదను. మహాభాగ! వాగవల్లభా! నీయావనము కొని
యాడఁ దగినదికదా! ఊహూ! ప్రియురాలి యుగ్రహము సంపాదిం
చుకొనటకూడ నెఱుఁగుదువు! [నదూషణముగా]

ఉ. లీలఁ దెమల్చి తూండ్లు గబ • భింగు మున్నిడ యంతఃబుక్కిటం
గ్రోలిచె పద్మసారథము • గుమ్మరుకమ్మనినీళ్లు, లాపయిన్
దేలిచె తుంపురుంజడిని • నీటుగఁ, దిన్ననికాడకామతో
నేలొకొ తామరాకుగోధు • గె త్తదు హ త్తినకూరిమిందుదిన. 34.

ఏమి! నాకుఁ బ్రశస్తితరమియక నన్న నిరసనచేయుచున్నది? అన్నా! యెంతటిమూఢుడను! ఈసనచరునితో మకరందునితో సంభాషించినట్లు సంభాషించుట నాదేతప్ప. హా! మిత్రుఁడా? మకరందా!

తే గీ. ఎందుకీ దిక్కుమాలిన • యేఘ్యబ్రతుకు?

ఎందుకు ఫలానుభవములే • నంద? మెందు

కదియు నీవుచలేసి గొ • ధ్వుదిన? మెందు

కెవరో ఘటియించు ముద మిసీ • యెండమాపు. ౩౪.

మకః—వింతగా నున్నది. ఇతఁడు మోహాంధకారములో మునిగియుండియు నడుచునడుచు నన్నుఁ దలఁచుకొనుచునేయున్నాఁడు! ఇది చూడఁగా నీతనికి నాయెడఁగల నహజన్మహముయొక్క సంస్కారము కునికి మరల నే హేతువుచేతనో తల యెత్తుచున్నది. కనుక నేను చెంత నున్నట్టే భావించుచున్నాఁడు. [ఎదుట నిలిచి] ఆ మందభాగ్యుఁడు మకరించుడు వీఁడె నీప్రక్కనే యున్నాడు.

మాధః—హా! ప్రియవయస్య! నన్నుఁ గౌఁగిలించుకొని యాదరింపుము. ఇంక మాలతిపిషయమున సిరాశుఁడ నై నాఁడను.

మకః—ఇదిగో ప్రాణేశ్వరుని సంభావించుచున్నాను. [చూచి జాలిగా అయ్యో! నన్నుఁ గౌఁగిలించుకోవలెనని యభిలషించుచునే స్మృతి దప్పిరాఁడు! చాలు నింకమీఁద జీవితాశ యేడిపింప నక్కఱలేదు. ఏ విధమునఁ జూచినను నాకుఁ బ్రియవయస్యుఁడు లేడని సరి చేసికొనుటయే యుక్తముగా నున్నది. హా! వయస్యా!

తే, గీ. నేఁడి పొంగుగ నెయ్యంబు • పెంపుమీఱ

ననిశ మనిమిత్తముగ డెద • మనరి నీకు

నాపదలు వచ్చెననియే భ • యంబుగ నెనొ

నప్త మయ్యెనదెల్ల మీ • గంబులొన,

౩౫.

నాకుఁ జూడఁగాఁ గడచిపోయిన గడియలే మెఱుగుగాఁ గనఁ
బడుచున్నవి. ఏ బాధలొందుచున్నను బ్రతుమిత్రుఁడు జీవించి యుండు
టను గన్నులతోఁ జూచుకొనుచుండెడివఁడను. మఱియిప్పుడో నాకు,

శా. భారంబయ్యెశరీర మయ్యె! బ్రదుకున్ * వజ్రంపు మేకయ్యె, ది
గ్వారంబయ్యెనుశూన్యమింద్రియములున్ * వ్యర్థంబులయ్యెన్, నుదు
ర్వాగంబై తమమావరించె నఖిల * ప్రాణి ప్రపంచమునున్
ఘోరంబయ్యెను గాలమీపగిది న * న్నుంగూర్చి నీవేగుటన్. 32.

[అలోదించి] మాధవునిమరణముఁ గన్నులారఁజూచి యిప్పు
జేమి చేయుదునని బ్రదుకుదును? కనుక నీగిరికిఁగిరిమునుండి పాటలావతి
లోఁబడి యతనికన్న ముందుగానే పరలోకగతుఁడ నయ్యెదను [జాలిగా
నిటునటు నడచిచూచి] హా! యెంతకష్టము!

మ. నరనన్న హవిలాన భాసురములై * జానొందు నాలేమి చి
త్తరవుంజూపులుదేనిఁ గ్రొత్తగనుమున్ * ద్రావం దటస్థించెనా
స్ఫురదించివరపత్రకాఁతి యగుచున్ * శోభిల్లునీమేను ను
స్థితకలిగ్గఁగవుంగిలించియును దృ * ప్తింగాంచ నిష్టింతయున్. 33.

అహా! నమస్తగుణములకు గనియై నిల్చిన మహానుభావుని కెటు
వంటి యచస్థపట్టినది! మిత్రుడా! మాధవా!

మ. గ్రసీయింపంబడె రావలచే విమలరా * కాచంద్రబింబంబు దా
నినుమంత్రై తొలివానమబ్బు విడిపో * యెన్ వాయువేగంబుచేఁ
జాసఁగంబండిన తీయమామిడియుచున్ * మోడయ్యె దావాగ్నిచే
ననమానప్రగుణాభిరాముఁడవు నీవయ్యో! నృతుండై తివిన్. 34.

ఇట్లు గతించినవాఁడయినను బ్రతువయస్కునిఁ గ్లాగిలించు
కొనెదను. నన్నిప్పుడితఁడు కోరినకోరిక యిదియేకదా! [కాగిలించి] హా!
వయస్య! హా! విమలకళానిధీ! హా! గుణగరిమ! హా! మాలతీ స్వయం

గ్రాహజీవితేశ్వర! హా! కామందకీమకరందానందముగ్ధచంద్ర! హా!
మూఢవ! ఇదిగో నీవు జీవించియుండఁగా నీకు లభింపని మకరంద
బాహుపరివ్వంగము నీయవసానదశయందుఁగలుగుచున్నది! మిత్రుడా!
యిటువయిని మకరందఁడు క్షణమాత్రమైనను జీవించునని తలఁపవద్దు.
ఏమంటేని,

తే. గీ. జనన మాదిగ నాదు పా + త్తుననె పెరిగి

తల్లి చనుఁబాలు సమముగాఁ + ద్రావి యివ్వ

డొకఁడవును బంధులిచ్చు తి + లోదకంబు

నాకు లేకుండఁద్రావుట + న్యాయమగునె. ౪౦.

[జాలిగా విడిచిపెట్టి యిటునటు నడచి] ఇదిగో నీదిగువను పాట
లావరి ప్రవహించుచున్నది. దేవీ! పాటలావరి!

క. ప్రియమిత్రుడెందు + దేహముఁ

గయిగొనునో యందె నేను + గయిగొంటయు వెం

డియు సతఁడౌదేగునొ యను

నయముగ సందేగుటయును + నాకివికోర్కె. ౪౧.

[అని పడఁబోవుచున్నాడు.]

సౌదా:—[తొందరగాఁ బ్రవేశించి నివారించి] వత్సా! సాహ
సముచేయకు.

మక:—[చూచి] అమ్మా! నీవెవ్వతెవు? ఎందునిమిత్తము నన్ను
జూరించుచున్నావు?

సౌదా:—నీవు మకరందఁడవేనా?

మక:—నిడిదిపెట్టుము. ఆ మందభాగ్యుడవు నేనే.

సౌదా:—వత్సా! నేను యోగిని. మాలతి యంగమచ్ఛమును
డచ్చితిని. [వకుళమాలికను జూపుచున్నది.]

మక:—[తెప్పిరిల్లి జాలిగా] మాలతి బ్రతికియున్నదా?

సౌదా:—ఉండకేమి? వత్సా! మాధవుఁ డేదేని బ్రదుకుగోరని పనిచేసినవాఁడు కాఁడుగదా? శరీరత్యాగమునకుఁ బూనుకొన్నవాఁడవులే! నాయొడలు కంపించుచున్నది.

మక:—దేవీ! అతఁడు మూర్ఛనొంది పడియుండుగా విరక్తి నొంది విడిచివచ్చినాఁడను.

సౌదా:—అటయిన శీఘ్రముగాఁ బోదమురమ్ము. సంభావితము. [త్వరితముగా నిలు నలు దిరుగుచున్నారు.]

మక:—[చూచి] అద్భుతవశమున వయస్కుఁడు తెలివినొంది యున్నాఁడు.

సౌదా:—వీరి యిరువురి శరీరాకారములు మాలతీచెప్పినట్లుగానే యున్నవి.

మాధ:—[ఊర్పుచుచు] ఎవరుచెవుమా నన్ను మేలుకొలిపినారు! [అలోచించి] నిశ్చయముగా నీవని నాయవస్థ విచారింపక చేసిన యీ నవజలధరపవనునిది. భగవంతుఁడవైన యో పారస్థ్యవాయూ!

శా. మోదంబుం గననిమ్మి చాతకములం • భోదంబులంద్రిప్పుమీ
నాదం బిమ్మగఁజేతు నిమ్మిశిఖులఁ • బల్బింపు గేదంగులఁ
ఫేదంబెట్టెటా మూర్ఛలో మఱచుచుఁ • నేనుండఁ జైతన్యమఁ
వ్యాధిఁ వెండియుఁ దెచ్చిపెట్టి విరహిఁ • బాధించెదేలాననుఁ!

మక:—జగత్ప్రభుఁడైన యీవాయుదేవుఁ డిప్పుడు లెప్పు యిసవని చేసినాఁడు. మఱియు,

మ. అలరుం గేదగితావులూని నగరీ • ప్రాథాంగనాస్యంబు లి
మ్ముల లోలాలకవల్లిచాలనమిషఁ • ముద్దాడి యుత్ఫుల్లనీ
పలనకోశపుటీరజోలుతది • వ్యాహరరమ్యంబులై
లలిహ్వానిలముల్ వియోగుల నిటుల్ • రారావులం బెట్టెనుఁ. ౪౩.

మాధ:—భగవంతుడైన దేవవాయూ! మేలుకొల్పితివిగనుక నిన్నే ప్రార్థించుచున్నాడను.

చ. దళితకదంబ కుట్టులక * దంబ పరాగముతోడిపాటుగాఁ
జెలియెటనున్నదో యటకుఁ * జేకొనిచేర్చుమి నాదుప్రాణముల్
సలువఁగఁజాలవేని యటు * చామయొడర్ స్పృశియించి చల్లనై
యలరెడి వస్తువేదయిన * సంపుము నాకిట దిక్కునీవెగా. రర

[అని దోసిలిపట్టి ప్రణమిల్లుచున్నాడు.]

సాదా:—అనవాలాసంగుట కిదే మంచినమయము. [దోసిలి వకుళమాలిక నుంచుచున్నది.]

మాధ:—[సాకూతముగాను సహస్రముగానుసవిన్దయముగాను] ఇది యెట్లు? కామోద్యానమందు నేను రచియించి పంపఁగా బ్రియురాలు తన గుబ్బుచన్నలమీఁదఁ దాల్చి ముద్దునేసిన పొగడపూ దండయిది. [చక్కఁగాఁ బరిశీలించి చూచి] సందేహమేల? అదే యిది.

చ. కలికి నవేందు సుందర ము * ఖంబురు గాంచఁగ హేలమై నిర
ర్గళముగఁ బుట్టినట్టి కుతు * కంబురు లోన నడంచు కొంటకై
యలరులు హెచ్చుదగ్గులుగ * నట్టిటువెట్టి రచించినట్టిది
బొలుపుగ నాలవంగికకు * మోదమువెంచె మహాప్రసాదమై. రగ

[వెట్టినంతోపముతో లేచి] ఓకోవశీలురాలా! మాలతి! ఇదియంతయుఁ జూచుచు నూర కున్నావా? (కోపపడినట్లు) ఓసి నాయవస్థయెఱుఁగనిదానా?

చ. వెడలెడిరీతిఁ బ్రాణములు * వ్రీలెడి పోలిక డెందమట్టెమం
డెడుగతి నంగకంబులును * నిండఁగఁ గ్రమ్మినమాడ్కి మోహమీ
వడుపుననుండ మేలమఁట * వైశమ ప్రోవఁగఁ జెల్లుఁగాక, నా
యెడ దయమాలి యుండఁదగు * నేకనుబండువునేయఁగాఁగ జే.
[అంతటఁ జూచి వినుగుతో] ఏదీ యిక్కడ మాలతి? (వకుళమాలను

గూర్చి) ఆహా! ప్రియురాలికి నచ్చిన నెచ్చెలివయి పరమోపకారముం జేసితివిగదా!

ఉత్సాహ. ఎదురులేక బెట్టిదముగ + నించువిలుతుఁ జేచి పె
ల్లిదవు వలపుఁదలఁపునిలిపి + లీల మరులుకొలువఁగాఁ
గదిసి నీవు నుదతి కవుడు + కాగిలిచ్చి తదియెనా
పొదువుఁ గాగిలయ్యెఁజెలియఁముదితఁబ్రోవఁగలుగుటన్.

[బాలిగా నిట్టూర్పు వుచ్చి]

మ. బలితంపుం జెలికారపు న్నెలవులై + బాధానురాగంబులై
యలరుం గై దువు జోదువేడిమికి నా + హయ్యానకూలంబులై
కలితానందము లొచు నాగళమునం + గళ్యాణి కంఠంబునం
బలుమాఱైన భవద్గతా గతములగ + భావించి దుఃఖంచెదన్.

[వృద్ధయమందుంచుకొని మూర్ఛనొందుచున్నాడు.]

మకః—[చేరవచ్చి] చెలికాడా! ఊటడిల్లుము

మాధః—[ఊటడిల్లి] వయస్యా! మకరంద! నీవు చూడలేదా
యేమి? ఎందుడియో మాలతి చటుక్కునఁ దనపోస్తమును నాకొనంగి
నది. ఇది యేమని భావించెదవు?

మకః—ఈ పూజ్యురాలు యోగీశ్వరి. ఈ మాలతీవ్రత్యభి
జ్ఞానమును గొనివచ్చినది.

మాధః—[దోసిలివట్టి] అమ్మా! అనుగ్రహించి నా ప్రియు
రాలు జీవించియున్నదేమో చెప్పుము.

సోదాః—వత్సా! ఊటడిల్లుము. ఆ కళ్యాణి జీవించియున్నది.

మాధః—మకః—[ఊర్పువుచ్చి] అమ్మా! అటయిన నీవృత్తాంత
మేమో సెలవిమ్ము.

సోదాః—వెనుకఁగరాళశక్తిగుడిలో నఘోరఘంటుఁడను ఖడ్గ
చాటి యొకఁడు హింసింపఁబడినాఁడు.

మాధః—[ఆవేగముతో] అమ్మా! చాలు నామీదఁ
చెలిసినది.

మక:—మిత్రుడా! ఏమిటది?

మాధ:—వయస్యా! మతేమున్నది? కపాలకుండల కోరిక యీదేరిపది.

మక:—అమ్మా! ఇది యిట్లైనా?

సాదా:—వత్సా! అట్లే. ఇతడు చెప్పినట్లే.

మక:—అన్నా! యెంతకష్టము!

తే. గీ. అలఘు తరళోభః గనుపాంతః • గలువకోలనః

గలయ శరదించుచంద్రిక • గాపె నేని

మేలుగనె యుండి యుండు న • కాలమేఘ

వితతి యెడఁబాపె నేమి దు • ర్విధియొకాని. ర౯.

మాధ:—హా! ప్రియురాలా! మాలతి! అతిభీభత్సమగు కష్ట మనుభవించితివి!

తే. గీ. అల కపాలకుండల చేత • నప్పు డివు

చిక్కియెట్లుంటివోకదా • చిగురుబోడి

రెచ్చికోడొనర్చెడి ధూమ • రేఖచేత

నలమిగొనఁబడ్డ జాబిల్లి • కలయపోలె. ౧౦.

భగవతి! కపాలకుండలా!

తే. గీ. లాలనీయమ దాని చె • ల్వంబు నీకు;

బూతనపుగాక మఱి శివ • తాతివైతి;

సురభి కుసుమంబుఁ దలఁదాల్చు • జూచుఁ గాక

నలిపి వైచునెవఁడు చర •ణములఁ ద్రొక్కి? ౧౧.

సాదా:—చాలు నీకళవళపాటు విను,

క. ఆయెడఁ దల్పరిపంధిని

నై యే నడ్డవడకున్న • నది పాపంబుం

జేయుటకు నెనుకఁదీయదు

పో! యతిదుష్కరుణురాలు • బుద్ధిదలంపన్.

ఉభయులు:—[ప్రణమిల్లి] మహానుభావురాలికి మాయెడఁ

బరిపూర్ణానుగ్రహమున్నది. నీవు మాకు నిర్వృత్తుక బంధువురాలవనియే
కాని నీవెవ్వరో మేమెఱుగకున్నారము.

సాదా:—ఇదిగో తెలిసికొందురుగాని. [లేచి] ఇప్పుడు నేను,

తే. గీ. గురులనేవించి కావించి • ఘోరతపము

మంత్రతంత్రసమాధుల • మహిమలభ్య

సించినడసినయాకర్ష • సిద్ధిమీశు

భంబునకుఁగాను వినియోగ • పఱచునాన.

[మాధవునితోఁగూడి నిష్క్రమించుచున్నది.]

మక:—ఏమి మాయగాఁగన్నది?

తే. గీ. అంతలో మెఱువంతలో • సందేశకార

మగుచు మెఱువెల్లుగొని కన్ను • లట్టె మొగిడి

వెఱపుగదిరెకు [చూచి భయముతో] లేజేరుఁప్రియవయస్కుఁ
[అలోచించి] డొను తెలిసిన దిదిసిద్ధ • రాలి మహిమ. గృ.

[సవితర్కముగా] ఇది యేమో యనర్థహేతువని యెఱుగక
పొరబడుచున్నా నేమి?

ఉ. అచ్చెరు వండ్లెడున్ రుగుల • నప్పటి యాకథలెల్ల జ్ఞప్తికిన్
వచ్చెడు; భీష్మరం బెరు • వైచెడుఁ గ్రొత్తగఁబుట్టి; యంశలో
నచ్చువడుం గడుంచెలివి • యాక్షగామే నశియించి మబ్బు గాఁ
జొచ్చెడు; జిత్రమై నుండిఁ శోకము మోసము రెండుఁగూడెడున్.

కావున నీ యుక్త్యావసాసమున నుహృద్వర్గముతోఁ బ్రవేశించి
యుండు భగవతి కడకుంబోయి యామె కీవృత్తాంతమును నివేదిం
చెదను.

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

నవమాంకము—సంపూర్ణము.

మాలతి మాధవము

దశమాంకము

రంగము: -- పూర్వోక్తారణ్యమందు మఱియొకవైపు,

[తరువాతఁ గామండకీ మదయంతికా లవంగికలు ప్రవేశించుచున్నారు.]

కామం: -- [జాలిగా, కన్నీళ్ళతో] హా. బిడ్డా! మాలతీ! నాయో
డిలో నలంకారముగాఁ గూర్చుండువు గదే! యిప్పుడెందుఁజోతివే?
మాటుపలుక వేమే?

ఆ. వె. జనన మైనదాదిఁ ♦ గతుల పండువునేసి
గడియ కొక్కముద్దు ♦ నడపి యింపుఁ
బెంచు నీదు చిన్నె ♦ లెంచంగ నవి యొడల్
దగులఁబెట్టు గుండె ♦ పగులఁ గొట్టు.

౧.

మఱియు నోసి కూతురా!

శే. గీ. వ్యవధితే కేమనన్మలు ♦ వరుసఁ బోలయ
మొలక పలుమొగ్గ లొకకొన్ని ♦ ముద్దుగులుక
వచ్చియును రాని లొక్కచుల్ ♦ ప్రమద మొనఁగ
నమరు చిననాటి నీముఖ ♦ కమలమెంతు

౨.

ఇతరులు:-- [కన్నీళ్ళతో] హా! ప్రియసఖ! సుప్రసన్నముఖ
చంద్రనుందరి! ఎందుఁజోతివే? ఆ కూర్చదైవము దిక్కుచూలినదాన
వైన నీశరీరమునకేమి యసిఘాతముఁ దెచ్చిపెట్టినాఁడో గదే! హా!
మహాభాగ! మాధవ! నీవలనఁ బ్రాణిలోకమునకుఁ గలిగినయుత్సవ
మస్తమించుట కుదయించినంతనేపైనను బట్టకపోయెనే!

కామం—[నవితేషభేదముతో] హా! బిడ్డలారా!

క. నవరాగరసము సుభగము

నవమీబిగి కవుగిలింత * యలవిధినియతిక

లవలీలవంగముల పెనఁ

కువ సుడిగాలికినిబోలె * గూర్చెదలి చెడె.

౩.

లవం:—[ఆరాటముతో] హా! కూర్చున్నదయమా! వజ్రముతోఁ జేయఁబడితివి కాఁబోలును. నీయాన లుడిగినను వ్రక్కలు గాకున్నావు. [అని తొమ్మిమోడుకొని మూర్ఛిల్లుచున్నది.]

మద:—చెలీ! లవంగికా! కొంచెముస్వేపూఱిడిల్లియుండనే!

లవం:—చెలీ! మదయంతికా! ఏమిచేయుదునే? వజ్రలేపము పెట్టి యతికినట్లు ప్రాణము వన్నవదలి పోకున్నదే!

కామం:—వత్సా! మాలతి! పుట్టినదిమొదలు నీకు లవంగిక మీఁదఁ బంచప్రాణములుగదా! అది నీకొఱకుఁ బ్రాణములు విడుచుచున్నదే! ఏల జాలినొందనే అమ్మా?

తే. గీ. దీపశిఖ న్నేహపూర్ణవ * ర్తికను బోలె

సుజ్వలాలోకవైన నీ * హాకట దీని

సుజ్జగింపంగ రాజిల్ల * కున్నదిపుడు

మొగము మసివాటినట్టులు * పోలపటంగ.

౪.

హా! కళ్యాణీ! నీవు కామందకి నెట్లు వదలిపెట్టుచున్నావే? ఓదయావి హీనురాలా! నీవు వెచ్చగా నాయెడిలోనే కాదంటే పెరిగి పెద్దదానవైతివి?

ఉ. కొంచక నిన్నుఁ బొల్విదువు * గోలెను దంతపుబొమ్మఁ బోలె నా
డించితఁ ; బెంచి పెద్దగ ఘ * టించితి బుద్ధులుశేర్పి ; పెండ్లి గా
వించితి మంచయోగ్యుడగు * పెండ్లికొమారునిఁబొంది తెచ్చి ; యి
వ్వెంచఁగ నీకుఁ బ్రేముడిని * నెక్కుడు గానఁటె యమ్మకంటెనే?

[విలవిలలాడుచు] హా! చంద్రముఖ! యిప్పుడు నిరాశురాలనైతివిగదే!

ఉత్సాహ.

మొలకనవ్వు నిర్నిమిత్త * ముగను ముద్దు మొగమునం
దొలక, నదురుసిగయు గార * ధూప ధూపితములుగాఁ
గులికి యొడిని నీదుచున్న * గుఱుచుకొడుకుఁ జూడఁగఁ
గలుగు భాగ్య మొదవదయ్యె * నాయభాగ్య మేమనఁ. ౬.

లవః—అమ్మా! భగవతి! అనుగ్రహింపుము. ఇంకఁ బ్రాణ
ములను నిలుపఁజాలను. ఈ గిరి శిఖరమునుండి క్రిందఁబడి చచ్చి నుఖ
పడియెదను. ముందు జన్మమునందయినను నేను బ్రియసఖని జూడఁ
గలుగులాగున నాకు దేవి యాశీర్వచన మిచ్చుఁగాక! [అని గిరిశిఖరము
నుండి పడఁబోవుచున్నది.]

కామః—ఓసీ! లవంగికా! బిడ్డనుబాసి కామందకిమాత్ర
మిఁకమీఁద బ్రతుకఁగలదఁ ట? ఈ వియోగదుఃఖము మన యిరువు
రకును నమానమే. మఱియు,

తే. గీ. కర్మలకు భిన్న ఫలములు * గలుగుకతనఁ
గలుగుఁ గలుగక పోవు సం * గమము మనకు;
నైనఁ బ్రాణవరిత్యాగ * మందు మాత్ర
మలఘు సంతాప శాంతియఁ * ఫలము గలదు. ౭.

లవః—భగవతి సెలవిచ్చినట్లే. [అని లేచుచున్నది.]

కామః—[దయతోఁజూచి] వత్సా! మదయంతికా!

మదః—అమ్మా! యేమిసెలవు? ముందు నడువునునెదవా?

అందుకు సిద్ధముగానేయున్నాను.

లవః—చెలీ! నాబుద్ధివిని యీ యాత్మనాశ ప్రయత్నమును
గట్టిపెట్టెము. నన్నుమఱచిపోకుము.

మదః—[కోపమువచ్చినదానివలె] పోవే! నేను నీవు చెప్పినట్లు
వినుదాననుగాను!

కామం:—అయ్యో! యీబిడ్డ దారుణము తలపెట్టినది.

మద:—[తనలో] నాథా! మిగిలందా! నీకు నమస్కారము.

లవం:—దేవీ! యిదియే మధుమతీ ప్రవాహముచే బవిత్ర పాదమైన సువ్యతివలంకము.

కామం:—ఇంకి నాలస్యమెందుకు? [అందఱును ఒడఁబోవుచున్నారు.]

[తెరలో]

ఆశ్చర్యము!

తే. గీ. అంతలో మెఱువంతలో • సందకారి

మగుచు మిఱుమిట్లుగొని కన్ను • లృప్తి మొగిడి

వెఱుపుగొలిపెడు ;

కామం:—[చూచి హర్షావస్థయందుబో] ఏమినా • బిడ్డవీడ!

మక:—[ప్రవేశించి] అగుదు నిద్రయెల్ల సలసిధ్ధుఁ • రాలిమహిమ.

[తెరలో]

ఏమి జనసమృద్ధము! అతిదారుణముగా నున్నది!

తే. గీ. మాలతి యవస్థఁదెలిసి సం • సారమందు

జీవితమునందును విరక్తిఁ • జెంది భూరి

వసువు కృతనిశ్చయమండయి • వహ్నిసార, సు

వర్ణ బిందుఁ జేరెనికేటి • బ్రతుకు మాకు.

౯.

మద:—లవం:—ఇప్పుడే మాలతీమాధవులఁ జూడఁగలుగుదు మన్న సంఘోషమును ఇప్పుడే భూరివసువును గుఱించి దుఃఖమునా?

కామం:—మక:—అన్నా! అదృష్టమును కష్టమును! వింతగా నున్నది!

తే. గీ. అంశపుంగోలె, మంచిగం • దంపుబూత
యేమిది యేకకాలముం • దే ఘటిల్లె!
మబ్బుగనబడ నిదియేమి • మాయొ కురియు
నగ్నికణములు నమృతంబు • నవీరళముగ. ౧౦.

తే. గీ. వినము సంతవనిఁ గలయఁ • బిసికనట్లు
చీకటిని వెల్లు నేకంబు • నేసినట్లు
కులిశ శశికరముల జత • గూర్చిస్వయ
లయ్యెఁబో! యిప్పు మనభాగ్య • మరసిచూడ. ౧౧.

[తెరలో] హా! తండ్రీ! ఉడుగుము. నీముఖపద్మమును చూడ
వలెనని మనసు పడుచున్నాను. దయఁజూచి సన్నాదరింపుము. ఆహా!
నానిమిత్త మాచక్రవాళభూచక్రమున కెల్ల మంగళైక నిర్మలప్రదీపమగు
నీ దివ్యదేహామును బరిత్యజించుచున్నావు! నే నెంత సర్దయురాలనో
కాని మిమ్మునందఱు విడిచి సిగ్గునొందకున్నాను?

కామం:—హా! బిడ్డా! మాలతి!

తే. గీ. చచ్చి బ్రతీకనయట్లుగా • వచ్చినీవు
కంటఁబడితివో లేదో యీ • వెంటసివుడె
చంద్రకళమింగ రావలవు • చందమునను
సిద్ధమైయున్నది మఱొక్క • చెడుగు నీకు. ౧౨.
మదః—లవం:—హా! ప్రియసఖ!

[అప్పుడు మూర్ఛనొందిన మాలతినిదీసికొని మాధవుడు
ప్రవేశించుచున్నాడు.]

మాధ:—ఎంతకష్ట మెంతకష్టము!

తే. గీ. వెలదుక ప్రవాస మెట్లొకా • వెళ్ళెబుచ్చి
వెండి సంశయించెడు నొండు • విధముగానె;
వండియుండఁగఁ బ్రాణుల • భాగ్యఫలము
వెనఁ గుడువకుండ నెవఁడు త • ప్పింపఁగలఁడు? ౧౩.

మకః—చెలికాడా! మఱి యా యోగిని యెక్కడ నున్నది?
మాధః—

ఆ. వె. ఇరువురమును గలిసి * యే వేగ మొప్ప శ్రీ
పర్యతంబురండి * వచ్చినార;
మింతలోన నడవి * నెవ్వరో మొఱవెట్ట
వినియె మాయచుగుచు * జనియె సఖుడ. ౧౪.

కామం:—మకః—ఓ మహాత్మురాలా! మరల మమ్ముఁ గాపా
డుము. మాకుఁ బొడసూప కూర్చునేమి?

మదః—లవం:—చెలీ! మాలతీ! యిదిగో నీచెలికత్తెలము మేము
[వడఁకునొందుచు] అమ్మా! భగవతీ! రక్షింపుము! రక్షింపుము! దీని
హృదయ మిప్పటికిని ఊపిరుచ్చుక నిశ్చలముగా నున్నది! హా! భూరి
వసూ! హా! ప్రియసఖ! మీరిరువురు నొకరినిమిత్త మొకరు ప్రాణ
ములు విడుచుచున్నారు!

కామం:—హా! బిడ్డా! మాలతీ!

మాధః—హా! ప్రియురాలా! మాలతీ!

మకః—హా! ప్రియసఖ! [అందఱు మూర్ఛిల్లి మరల దెలివి
నొందుచున్నారు.]

కామం:—ఏమిది! యింతలోనే పట్టపగలు మబ్బుపట్టి మీఁద
నీటిచినుకులు పడుచున్నవి! ప్రాణమెంతహాయిగా నున్నది!

మాధః—[ఊర్పుచుచ్చి] చూడుడు! చూడుడు! మాలతికిఁ
దెలివవచ్చినది! ఈమెకిప్పుడు,

మ. నెగయుం జన్నులు తొమ్మునక నిలిక మై * నిట్టూర్పు బిట్టాడఁగా,
సొగసుంగన్నులు తొంటికొన్నిగనిగల్ * సూపించి దీపించెడుగా,
మొగముం బక్కఁ గలంక దేతేడును సః మోహంబువాయంగ లే
బగటం గ్రొంజిగిదాల్చి పొల్చి కననాపద్యంబు, చందంబునన్. ౧౫.

[తెరలో]

తే. గీ. నందనసమేతుడై చర • యములువాలు
 నుర్విపతిఁ గయికొనకగ్ని • నఱుక నున్న
 భూరివసువట్ట నామాట • గారవించి
 మరలుచున్నాఁడు హర్షివి • స్థయములడర. ౧౬.
 మాధ:—మక:—దేవీ! యదృష్టము వర్ధిల్లుచున్నది!

తే. గీ. అలరునేయమ్మ వాగమ్మ • తాంబూధార
 లంబుదము వారిధారల • నతకరించి,
 చేరవచ్చెడు మసల నా • సిద్ధురాలు
 వడిగఁ దొలఁగఁగ్రోచికొనుచు • వారిదముల. ౧౭.

కామం:—ప్రియముగదా మనకు!

మాల:—అదృష్టవశమున నిప్పటికిఁ దెప్పిరిల్లినాను!

కామం:—[నంతోన బాష్పములతో] పుత్రీ! రమ్మ! రమ్మ!

మాల:—హా! భగవతియో? [అడుగులఁ బడుచున్నది.]

కామం:—[లేననెట్టి కాఁగిలించి శిరస్సుమూర్కొని.]

అ. వె. బ్రదుకవచ్చు నీవు • బ్రదికింపవచ్చు నీ
 ప్రాణసముని వాఁతీయుఁ • బ్రాణసఖుల;
 హిమ సుశీతలాంగ • కములఁ గాఁగిలఁజేర్చి
 సేది దేర్చవమ్మ • చెలిని, నన్ను. ౧౮

మాధ:—వయస్యా! మకరిందా! మాధవున కిప్పుడీ జీవలోక

ముపాదేయమైనది.

మక:—[సహర్షముగా] ఇది యిట్టిదే.

మద: లవం:—ప్రియశభ! నిన్నుఁ దిరిగిచూడ మనుకొంటిమి

గదే? మమ్ముఁ గాఁగిలించి యాదరింపవే!

మాల:—హా! ప్రియసఖులారా! [అని యిరువురను గాగి లించుకొనుచున్నది.]

కామం:—వత్సలారా! యేమిటిది?

మాధ:—మక:—జేవీ!

పంచ. కపాలకుండ లాగ్రహంబు • గల్లజేసినట్టి యీ
యపారపు నిగ్గపత్తునండి • యామహాత్మురాలు మే
మపాయ మొందమండఁగా ను • పాయమొప్ప సత్కృపా
ప్రపూర్ణబుద్ధిపూని మమ్ము • బట్టి యుద్ధరించెగా. ౧౯.

కామం:—అఘోరఘంటునిఁ జంపుటచేతనే నాయంతపుట్టినది?
లవం:—మద:—ఓహో! యేమి యాశ్చర్యము! దైవయోగము
తొలుత నెంత దారుణమై చివర కెంతమణియమైనదో!

సాదా:—[ప్రవేశించి] భగవతీ! యిదిగో నీపూర్వ శిష్యు
రాలు మొక్కుచున్నది.

కామం:—ఓహో! సాదామిని! కళ్యాణము!

మాధ:—మక:—ప్రథమ శిష్యురాలైన యీ సాదామినియెడ
భగవతి కృత పక్షపాతమో! అందుచేతనే యీమె యింతటి మహా
తాకార్యముచేయుట తటస్థించినది.

* కామం:—

సుగంధి. రావెయమ్మ! రావెత్తల్లి • రావె మొక్కులేటికే
రావె నన్నుఁ గాగిలించి • రంజిలంగఁ జేయవే
యీవు నేనుఁజూచుకొంట • యెన్ని నాశ్శకబైనే
జీవమిచ్చి మంత్రికిం బ్ర • సిద్ధపుణ్య నైతివే. ౨౦.

* తిత్సాహ. రమ్మ! రమ్మ! భూరివసువు • ప్రాణమిచ్చి పుణ్యభా

రమ్మ! మూట గట్టుకొన్న • ప్రణయభావసేవధి!

అమ్మ! నిన్నుఁ గంటనేటి • కబ్బె: శ్శేలెలంగ మో

దమ్మవం గవుంగిరింపు • తక్కుమేల మొక్కంగన్.

మాలము నెక్కువగా ననుసరించిన పాఠము.

మఱియు,

మ. అలవాడైన ప్రమాణబీజము భవః ధ్వారా పారీణతన్
 ఫలియించెం గడు; ముచ్చటయ్యెడును నీఁ ప్రజ్ఞల్ గనుంగొన్నః లో
 కులకు న్నియతిబోధి నత్వమహిమల్ యొండంతలై యాగతిఁ
 దెలియంగాఁ బడియె గుమారి! జగతిన్ యీవేసుమీ వంద్యపుఁ.

మృదః—లవః—ఆ మహానుభావురాలు సాదామిని యీమె
 యేనా?

మాలః—ఈమెయే. నన్నీమె భగవతి కామందకి యాదరించి
 నట్లే యాదరించి కపాలకుండల నదలించి నన్ను విడిపించితెచ్చి తన
 యింటిలోఁ బెట్టుకొని యోదార్చినది. ఇంతేకాక నే నాఘవాల్చిన
 పొగడ పూదండను జేరిపెట్టుకొని యిందులకు వచ్చి మిమ్ము నందఱు
 నుద్ధరించినది.

మృదః—లవః—మాచిన్న భగవతికి మామీదఁ బూర్ణాను
 గ్రహమున్నది.

మాధః—మకః—ఆహా!

క. చింతింపం బడకుండం, జింతామణియైనమేలు యీ నేకూర్చు దా
 వింతగద యింతమేలు న, చింతితముగ మనకు నీమెనీయుటచూడఁ.

సాదాః—[తనలో] అయ్యో! వీరి యత్యంతసౌజన్యముఁ
 జూచి నాకు బిషియమగుచున్నది. [ప్రకాశముగా] డేవీ! ఇదిగో
 నందనుఁ డపరిమితానందముతో రాజగారినిఁ బ్రార్థింపఁగాఁ బద్మావ
 తీశ్వరుఁడు భారీవసువు సమక్షమందు చిరంజీవియగు మాధవునిపేర
 లిఖించిపంపిన యుత్తరము. [అని యుత్తరమిచ్చుచున్నది.]

కామం:—[పుచ్చుకొని చదువుచున్నది] “స్వస్వస్తు”!

చ. “ఘణగుణ సుపదం బ్రథమః • గణ్యుఃగులీను, నిరస్త దుస్తముః
ఘను నిను నెల్లునిం బడయః • గంటిని; గంటి ముదంబు; గావునం
దనరఁగఁ బూర్వరాగ ఘటి • త్ త మదయంతిని సైత మిష్ట ని
స్సేనసినయిష్టమిత్రునకు • నిత్తుము వెండియు నీకుఁ బ్రీతిగఁ.” ౨౩.

[మాధవు నుద్దేశించి సహర్షముగా] వత్సా! వినుము.

మాధ:—విన్నాడను, సర్వవిధములఁ గృతార్థుడనైనాడను.

మాల:—అశృష్టవశమున హృదయమును బాధించుచున్న
యీ శంకాశీల్యముగూడ నిప్పుడు లాగివేయఁబడినది.

లతెం:—ఇప్పుడు మాధవునికోరికలు సంపూర్ణముగా నీడరినవి.

మక:—[ముందువైపుమాచి] ఓహో! అవలోకితా బుద్ధరక్షి
తలలాగున్నారు. కలహంసుఁడుగూడఁ గనఁబడుచున్నాఁడు. వీరు
దూరమునుండియే మనమందఱ మిందుండుటఁ జూచి సంతోషముతో
నెల్లు గంతులువేయుచు వచ్చుచున్నారో!

[లేరువాత అవలోకితా బుద్ధరక్షిశలును గలహంసుఁడును

[బ్రవేశించుచున్నారు.]

[అందఱు వేటువేటుగా స్మృత్యముచేసి సమీపించి ప్రణమిల్లి
కామందకి నుద్దేశించి] జయభగవతి! కార్యసిధానే! [మాధవు నుద్దే
శించి] జయమకరందనందన! మాధవపూర్ణచంద్ర! భాగ్యశాలివై
వర్ధిల్లుచున్నావు! [అందఱును జిటునగవుతోఁ జూచుచున్నారు.]

లవం:—ఈమహాత్మవ సమయమందు సంతోషముచే గం
తులువేయనివా రెవరు?

కామం:—నిజమే. ఈవిధముగా మహాద్భుతమై విచిత్రమై కమలేయమై యుజ్జ్వలమైన ప్రకరణ మెందైనను గలదా?

సాదా:—ఇందులో నెక్కువ రమణీయమిది. మంత్రి భూరివ సుదేవరాతులకుఁ దామిరువురు వియ్యమందవలెనని చిరకాలమునుండి యున్న కోరిక సంపూర్ణముగా నెరవేరుట.

మాల:—[తనలో] ఇది యెట్లు?

మక:—మాధ:—[కౌతుకముతో] దేవీ! జరగినది యొకటియు దేవసేవించినది యొకటియును.

లవం:—[జనాంతికముగా] ఇప్పుడేమి సదుత్తరము చెప్పఁ దగినది?

కామం:—[తనలోఁ బెడమొగముగా] ఇప్పుడు మదయంతిక తోడి సంబంధము స్థిరపడినందున నందనునకుఁ గోపమువచ్చునేమో యను శక మనకు వదలిపోయినది గదా? [ప్రకాశముగా] వత్సలారా! జరగిన దొకటియు నీబిడచెప్పిన దొకటియుఁగాదు. ఏమన వారిరువురును జిన్నప్పుడు విద్యార్థి యవస్థలో నీసాదామినియెదుటనే “మనమవశ్యము వియ్యమందవలయు”నని ప్రతిజ్ఞ చేసినాని. ఇంక రాజు యొక్కయుఁ రాజపురుషునియొక్కయుఁ గోపమీవిధముగాఁ బరిహరింపఁబడ్డదిగదా?

మాల:—ఓహో! ఇదియంతయు నాకారగోపనమా?

మాధ:—మక:—ఓహో! ముందొడఁబాటును వెనుకఁ దడఁ • బాటును! ఎట్లననేమి మహాత్ములు కృతార్థులైనారు. ప్రత్యయవంతు లెప్పుడును గళ్యాణవంతులు.

కామం:—వత్సా!

మానిని. కోరికదీలఁ పుటిల్లినదీవలఁ • కుంజరజీవుల పెండ్లియొగ్గి

వారల పుణ్యమునకా పుటి నాజతానంబున శిష్యులక్లేశములకా నేరుపుమై మదయంతికయిప్పుడుఁ నీనఖుతోడను గూర్పఁబడెన. భూరిముదంబున నందఁగఁగల్గిరిఁ భూరమణుండును నందనుఁడుకా.

ఇంకను గోరఁదగినది కోరవచ్చుచు.

మాధ:—[సంతోషముతో] నాకింతకన్నను గానలసినదే మున్నది! అయినను భరతవాక్య మిట్లుండుఁగాక!

మంగళముహాశ్రీ.

మంగళముగావలెన * మస్తభువంబులకుఁ మానవులు పారహితచింతా
సంగులయిముక్తకలి * సంగులయినందభి * మంగులయివర్ధిలవలెగా! మే
ల్భంగరహితఁపుఁ బ్రతిభంగరముధర్మపరిఁ పాలనమునేయవలె రాజుల్!
పొంగఁ బ్రజలుల్లమునఁ * బుష్కలనువృష్టికఱ * పుల్దటిమియీవలె
సుఖంబుల్.

మ. మగనిం గ్రొత్తగఁ జేర్పనెంచిమగువఁ మానొప్పగై నేసి యా
సాగసుం జిన్నెలువన్నె లడ్డదుగ్గ * సాంపెక్కఁగా దిద్దు ప్రౌ
ఢగతింబూని పునః పరిష్కృతము నా * ట్యంపుం బ్రబంధంబు దీ
నిగడు మచ్చికనాదరింప బుధుల * జేయొగ్గి ప్రార్థించెదగ్.

గద్యము. ఇది శ్రీజనమంచి వంశపావన బ్రహ్మనధాని తనూభవవిబుధ
విధేయ వేంకటరామ నామధేయాంధ్రీకృతంబైన మాలతీమాధ

వంబున మహారప్రకరణంబుండు సర్వంబును

దశమాంకము-సంపూర్ణము.

శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు.

శ్రీ లాసవాసి .

జనమంచి వేంకటరామయ్యగారి గ్రంథములు

శ్రీ వేంకటరామయ్యగారు తెలుగులో కవి, పండితుడు, కావడమే కాక ఆంగ్లములో మంచి కావ్యపరిచయము, వారి సంస్కృతికిగాను పెద్ద సంపత్తి.

వారి కావ్య రచన, సరళము, ధారాళము, ప్రసన్నము; సామ్య నుండరమైన భావములతో అలరారుతూ ఉంటుంది.

తజ్జుమాలలో అది స్వతంత్రరచనయేమో అనిపించే సామగ్రి, వీరియెడ కన్పట్టేది, తరుచుగా దొరకదు.

.....భారతి.

మా

[ఖండకావ్యములు] మద్రాసు విశ్వకళాపరిషత్తువారి విచ్చాన్ పరీక్ష

1988 పాఠ్యగ్రంథము

1—4—0

ఆంధ్రీక రణములు.

భవభూతి—మాలతీ మాధవము 1—4—0

ఆంధ్రీవిశ్వకళాపరిషత్తువారి బి. యే. II. 1988 పరీక్ష,

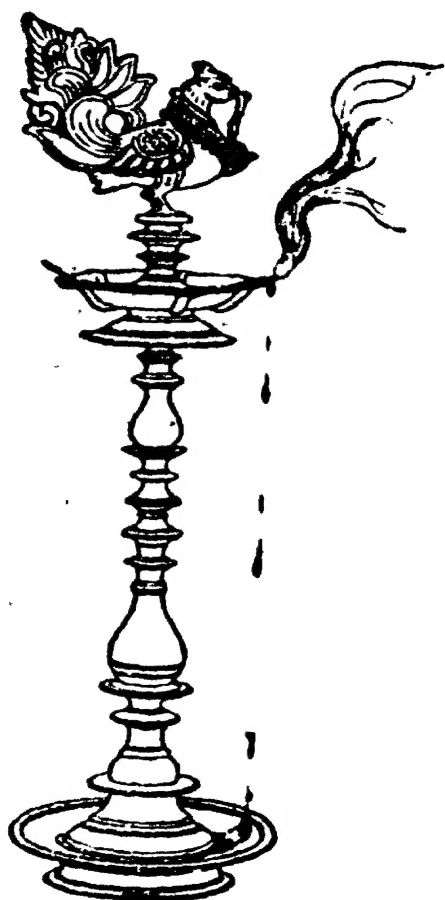
పాఠ్యగ్రంథము

భవభూతి—ఉత్తర రామచరితము 1—4—0

రాజశేఖరుని—విద్ధసాల భంజిక 1—0—0

కాళిదాసు—మేఘ సందేశము 1—0—0

జనమంచివారు, రాజమహేంద్రవరము.

RAZAN ELECTRIC PRESS.
RAJAHMUNDRY.

15150

